ARMA MÄNNISKOR

av *F. Dostojevskij*

Översättning av Alfred Jensen

Stockholm P. A. Norstedt & Söners Förlag

STOCKHOLM 1920 KUNGL. BOKTRYCKERIET, P. A. NORSTEDT & SÖNER 203101

Förord till den elektroniska utgåvan

Бедные люди (1846) var Fjodor Dostojevskijs debutroman, **se Wikipedia**. Det finns en äldre svensk översättning av signaturen Dage (Birger Mörner), *Fattige stackare* (1885, även 1907), och en nyare av Lars Erik Blomqvist, *Fattigt folk* (2009). Men här är det Alfred Jensens översättning, *Arma människor* (1920) som har digitaliserats. Ett exemplar i Linköpings universitetsbibliotek, som tidigare **har tillhört** IOGT:s bibliotek i Norrköping, avfotograferades i augusti 2016.

»*Arma människor*», som utkom i bokform 1846, var icke blott Dostojevskis litterära förstlingsarbete, utan ock det första i sitt slag i den ryska litteraturen genom den realistiska inblick, som det gav i det ryska tjänstemannaproletariatets dittills obeaktade värld. Visserligen hade Gogol gjort den första breschen genom novellen »Kappan» och romanen »Döda själar», men med sitt bisarra, i grund och botten ytliga väsen förstod Gogol icke att tränga så djupt ned och in i det ryska samhällslivet som Dostojevskij, ty hans folkpsykologiska analys stannade mer på tingens yta, betraktad av en utomstående satiriker, under det att Dostojevskij levde sig in i det samhällselände, som han skildrade, och *kände* med sina »arma människor». Berättelsen med detta namn — titeln kunde stå på flertalet av Dostojevskijs verk — verkade också vid sitt första framträdande som en uppenbarelse.

Det är väl i världslitteraturen något ganska sällsynt, att en författare — Dostojevskij var då 28 år gammal — gör sitt inträde i litteraturen med ett alster, som redan röjer så stor mognad i flera avseenden och på samma gång tydligt utpekar författarens läggning och utveckling. Man finner här icke ens något av det romantiska à la Hoffmann, ännu mindre av det groteskt uppsluppna, som eljest kan spåras under hans första författarskede(före förvisningen till Sibirien 1848). Här framträder redan den hänsynslösa realismen i skildringen av de eländas nöd och av ämbetsmannavärlden, men utan Gogols halvt mystiska, halvt karikerande färgläggning och utan en Saltykov-Stjedrins grovkorniga gäckeri.

Redan här uppenbarar Dostojevskij sin i bästa mening sentimentala humor, kanske något besläktad med Dickens'. Ty man får ändå sympati för denne enfaldige, karaktärssvage, servile kanslist, som är »hjälten» i denna brevväxling, därför att han i all sin narraktiga beskedlighet dock är en människa med gott hjärta, ett stort barn. Och kvinnan med det bittra levnadsödet, som skymtar fram både i hennes förflutna och tillkommande, inleder den långa raden av underliga kvinnotyper, som Dostojevskij skapat.

Men framför allt känner man under läsningen, hurusom Dostojevskij i ena eller andra avseendet identifierar sig med sina hjältar och gör sig solidarisk med det ryska samhällets »arma människor». På ett ställe i brevväxlingen låter han sin stackars kanslist säga som ursäkt för sina försyndelser: »*Jag föll mest av medlidande med mänskligheten*.» Dessa ord kunde stå som motto både för Dostojevskijs biografi och hans litterära livsgärning.

»Mot lidandet är ställt ett annat ord: *medlidande*. När det går ut kring världen, kanske ifrån en Dostojevskijs bord i tiggarns lumpor det begynner färden.»

A—d J.

*

»Nej, nu har jag fått nog av dessa sagotäljare! I stället för att skriva något nyttigt, angenämt och vederkvickande krafsa de fram allt ruttet skräp ur mullen. Jag skulle rent av vilja förbjuda dem att skriva. Och vad är meningen? Man läser och tänker ofrivilligt efter, men allehanda fånigheter flyga in genom det ena örat och ut genom det andra. Nej, jag skulle sannerligen förbjuda dem att skriva; ja, helt enkelt alldeles förbjuda det.»

Furst V. F. Odojevskij.

d. 8 april.

Min ovärderliga Varvara Aleksejevna!

I går var jag lycklig, utomordentligt lycklig, så lycklig en människa kan bli! Ni, egensinniga, har åtminstone en gång i livet hört på mig. I går kväll vid åttatiden, när jag vaknade (som ni vet, kära vän, tycker jag om att ta mig en lur en eller två timmar efter dagens tjänstgöring), tog jag fram ett ljus och papper och spetsade pennan, då jag plötsligt råkade slå upp ögonen. Det var, som om hjärtat ville brista. Ni hade tydligen förstått, vad jag åstundade, vad min själ traktade efter. Jag fick se en flik av er fönstergardin tillbakaviken och fästad vid en blomkruka med en balsamin, alldeles så som jag den där gången sökte antyda för er. Och nu föreföll det mig, som om ert lilla ansikte skymtade fram i fönstret, som om också ni från ert rum tittade på mig och som om ni tänkte på mig. Men huru förtröt det mig icke, min duva lilla, att jag inte riktigttydligt kunde urskilja edra kära anletsdrag! Det fanns en tid, då även vi inte voro så skumögda som nu, kära vän. Ålderdomen är ingen glädje, min dyra. Nu är det, som om det skymde för mina ögon. Om man arbetar en smula och skriver om kvällarna, äro ögonen röda om morgnarna, och tårarna rinna, så att man nästan skäms att visa sig för folk. Men ändå såg jag i andanom nu tydligt ert småleende, ert goda, vänliga löje. Och i mitt hjärta kändes det alldeles på samma sätt som den där gången, då jag kysste er, Varinka — minns ni det, ängel? Vet ni, det tycktes mig nu, som om ni hade hotat mig med fingret. Var det inte så, stygga yrhätta? Ni måste ovillkorligt beskriva allt detta utförligt i ert brev.

Nå, vad tycker ni om vårt påhitt med er fönstergardin, Varinka? Mycket listigt — inte sant? Sitter jag vid mitt arbete, lägger jag mig att sova eller vaknar jag — alltid vet jag, att ni är där och tänker på mig, kommer ihåg mig, och till och med att ni är frisk och glad. Rullar ni ner gardinen, så betyder det: Farväl, Makar Aleksejevitj, det är tid att sova! Rullar ni upp den, så betyder det: God morgon, Makar Aleksejevitj, hur har ni sovit eller hur står det till med hälsan? Vad mig beträffar, är jag gudskelov frisk och kry. Huru sinnrikt är inte detta uttänkt! Riktigt slugt, eller hur? Inga brev äro numer nödvändiga. Och allt det där är min uppfinning. Förstår jag mig inte bra på sådana saker, Varvara Aleksejevna?

Jag måste meddela er, min dyra Varvara Aleksejevna, att jag i natt har sovit oväntat gott, och därmed är jag naturligtvis belåten, helst som man vid inflyttning i en ny våning inte alltid brukar sova så bra, ty det är inte precis så, som det borde vara. Dåjag i morse steg upp, kände jag mig glad och lätt till mods som en falk. Och vilken präktig morgon var det inte, kära vän! Vårt lilla fönster stod öppet, solen sken in, fåglarna kvittrade, luften var full av aromatisk vällukt, och hela naturen var som pånyttfödd. Och allt annat var också i vårlig stämning, såsom sig bör. Jag försjönk i ganska angenäma drömmerier, och mina tankar kretsade jämt kring er, Varinka. Jag liknade er vid en himmelens fågel, skapad till människornas tröst och naturens försköning. Och då tänkte jag, Varinka, att också vi människor, som leva i oro och omsorger, måste avundas de himmelska fåglarna deras sorglösa, oskyldiga lycka, och över mycket annat snarliknande grubblade jag, det vill säga, jag gjorde många sådana där avlägsna jämförelser. Jag äger en bok, Varinka, och i den står allt sådant mycket noga beskrivet. Jag skriver detta bara för att säga, att det finns olika fantasier, kära vän. Men nu är det vår, och därför äro alla tankar så angenäma, så själfulla och djupsinniga, och ömma svärmerier sväva fram. Allt är svept i ett rosenfärgat skimmer. Och därför föranledes jag att skriva allt detta. För resten har jag hämtat allt detta ur den där boken, ni

vet. Där har författaren skildrat en sådan önskan i vers och skrivit:

»Varför är jag icke en rovfågel?» o. s. v.

Det förekommer också andra tankar, men adjö med dem! Låt mig nu veta, vart ni gick i morse, Varvara Aleksejevna! Innan jag ännu hade klätt mig till tjänstgöringen, hade ni redan som en fågel i vårmorgonen flugit ut ur rummet och spatserade på gården så glad till sinnes. Vad det var roligt att titta på er! Ack, Varinka, Varinka! Ni får ej göra er bekymmer ionödan. Med tårar kan man inte tvätta bort sorgen, det vet jag av egen erfarenhet, min vän. Nu har ni det så lugnt, och med er hälsa är det också något bättre. Nå, vad gör er Fedora? Vilken god kvinna det är! Skriv till mig, Varinka, huru ni båda nu ha det och om ni är belåtna med allt. Den där Fedora är en smula knarrig, men det skall ni inte bry er om, Varinka. Gud vare med henne! Hon är ändå en hederlig själ.

Jag har redan skrivit till er om Teresa här i huset. Hon är också en god och pålitlig kvinna. Och hur har jag inte varit orolig för våra brev, huru de skulle befordras! Då kom till vår lycka Teresa som sänd från skyn. Det är en god, beskedlig och tystlåten kvinna. Men vår värdinna är rent av obarmhärtig mot henne och släpar henne till arbete som en trasa.

Men i vilket hål har jag inte råkat, Varvara Aleksejevna! I sanning en snygg bostad! Förut bodde jag som i en ödemark, ni vet. Det var så lugnt och tyst hos mig, att man kunde höra surrandet av en fluga. Men här är buller, skrik och bråk. Och ni har ännu inte reda på på, hur det är inrättat här. Föreställ er ett slags lång korridor, totalt mörk och osnygg. På högra sidan reser sig den nakna brandmuren, och på den vänstra är det idel dörrar i en lång rad som på ett hotell. Och innanför varje dörr är det endast ett rum, och i vart och ett bo två eller tre hyresgäster. Ordning frågar ingen efter. Det är som i Noaks ark. För resten tycks det vara hederligt folk, bildade och lärda personer. Här är en ämbetsman, som tycks vara av det litterata slaget, ty han är mycket beläst. Han ordar om både Homer och BrambeusPseudonym för den på sin tid ganska populära, men talanglöse romanskribenten Senkovskij, d. 1858. och diverse andra författare. Han kan talaom vad som helst — en intelligent karl! Två officerare innebo här och spela jämt kort. Här är också en engelsk språklärare och en skeppare... Men vänta, kära vän! Jag skall berätta något roligt om dem och beskriva det satiriskt i ett följande brev, det vill säga, huru de ha inrättat sig här, i alla detaljer.

Vår värdinna, en mycket liten, osnygg gumma, går hela dan omkring i tofflor och morgonrock och skäller jämt på Teresa. Jag bor i köket eller, för att uttrycka mig mer regelrätt: bredvid köket, som är rent, ljust och riktigt bra, är en liten kammare, ett blygsamt krypin, så att det i själva verket är ett stort kök med tre fönster, ty längs tvärbjälken är anbragt en skiljevägg, så att det blir ett extra »nummer» eller rum i våningen. Allt är rymligt och bekvämt, med fönster och så vidare. Och här har jag min lilla vrå. Nu skall ni inte tro, att jag har någon baktanke och menar annorlunda, som om det inte vore ett riktigt kök. Här bor jag i skrubben bakom avplankningen, men det gör ingenting. Jag bor ändå för mig själv och lever mitt enkla, stilla liv. Här har jag skaffat mig en säng, ett bord, en byrå, ett par stolar och hängt upp en helgonbild på väggen.

Sanningen att säga finns det nog bättre bostäder — kanhända, men bekvämligheten är ändå huvudsaken; här har jag inrättat det riktigt bekvämt åt mig, och just därför bor jag här. Ni skall inte tro, att det är för någon annan orsaks skull. Ert lilla fönster ligger mitt emot, tvärs över gården, och den är så smal, att jag kan se er i förbifarten, och det är alltid trevligt för mig, stackare, och så billigt sen! Här kostar det allra minsta rummet med kost 35 rubel i månaden, men det passar ej för min kassa. Min bostad kostar mig blott 7 rubel och födan 17 rubel, men förut måste jagbetala inalles 30 rubel och avstå från så mycket. Te drack jag förut mer sällan, men nu räcker kassan till för både te och socker. Som ni vet, behöver man inte skämmas för ovanan att dricka te. Här äro alla människor välbärgade, och för deras skull måste man dricka te, Varinka, för syns skull, för den goda tonen. Men för mig är det likgiltigt, ty jag är inte fåfäng. Tänk nu själv efter, huru mycket det blir över i fickpängar, till stövlar, kläder och vad annat, som kan behövas. Hela min lön går åt. Men jag är nöjd och knotar inte. Det förslår för mig och har gått i flera år. För resten vankas det stundom en extra dusör.

Nu farväl, min ängel lilla! Jag har köpt ett par blomkrukor med balsamin och geranium — inte dyrt. Ni kanske

också tycker om reseda. Reseda finns också, skriv mig bara till! Ja, skriv till mig så utförligt som möjligt! För resten skall ni inte tro något illa om mig och misstyda, att jag har hyrt ett sådant rum. Nej, endast bekvämligheten har föranlett mig därtill, och det var bara det, som lockade mig. Jag samlar pängar och lägger dem undan, så att jag har redan en sparad slant. Ni skall inte fästa er vid, att jag ser så beskedlig ut, att en fluga nästan kunde knuffa kull mig med vingen. Nej, kära vän, jag är inte så dum, som jag ser ut, och jag har just en sådan karaktär, som tillhör en fast, lidelsefri själ. Farväl, min ängel lilla! Jag har redan fullskrivit två pappersark, och jag borde länge sedan varit i tjänsten. Jag kysser edra små fingrar, kära vän, och förblir

er ödmjukaste tjänare och trofaste vän

Makar Djevusjkin.P. S. Ännu ett ber jag om: svara mig så utförligt som möjligt, min lilla ängel! På samma gång skickar jag, Varinka, ett litet skålpund konfekt. Måtte det smaka er bra, och gör er för Guds skull inga bekymmer för min skull! Och tag inte illa upp! Alltså, farväl till härnäst, kära vän!

*

D. 8 april

Högädle herr Makar Aleksejevitj!

Vet ni, det kan hända, att man till sist måste säga upp bekantskapen med er! Jag bedyrar, gode Makar Aleksejevitj, att det är mig riktigt motbjudande att mottaga presenter av er. Jag vet, vad de kosta er, vilka umbäranden och försakelser i fråga om det allra nödvändigaste för er själv de innebära. Huru många gånger har jag inte sagt er, att jag inte behöver någonting, inte det minsta, och att jag inte är i stånd att vedergälla er för de välgärningar, som ni hittills överhopat mig med. Och varför har ni skickat mig blomkrukorna? Det går väl an med balsaminerna, men vad skulle geranien tjäna till? Men vilka härliga blommor bär den icke! Som högröda flammor! Det behövs bara ett enda oförsiktigt ord av mig, som till exempel om geranien, och genast är ni framme och köper den, fast den säkert var mycket dyr. Var har ni fått tag i ett så vackert exemplar? Jag har satt den mitt i fönstret på den mest synliga platsen. På golvet har jag ställt en pall och på den de andra blommorna. På det viset gör ni mig riktigt rik. Fedora kan inte nog glädja sig. Det är nu som ett paradis i rummet — rent och ljust.Och varför skickade ni konfekt? Av ert brev kunde jag genast gissa mig till, att det var något på tok med er — däri fanns både paradis och vår, dofter svävade kring och fåglar kvittrade. Jag undrade nästan, om det inte fanns verser också, men det var det enda, som inte fanns i ert brev, Makar Aleksejevitj. Där fanns ömma känslor och svärmerier i rosenrött skimmer — allt möjligt. Men på gardinen hade jag inte tänkt, den måtte ha fastnat av sig själv, då jag ställde upp blomkrukorna. Så är det med den saken.

Ack, Makar Aleksejevitj! Huru mycket ni än skriver om edra räkenskaper och inkomster för att få mig att tro, att det är er ensak, kan ni ändå inte dölja det verkliga sakförhållandet för mig. Det är tydligt, att ni försakar det nödvändigaste för min skull. Varför har ni till exempel kommit på den idén att hyra en så tarvlig bostad? Alla störa och oroa er där; det är trångt och obekvämt. Ni tycker om ensamhet, men runt omkring er är det bråk. Att döma av er lön skulle ni kunna bo mycket bättre. Fedora säger, att ni förut bodde ojämförligt mycket bättre än nu. Har ni verkligen tillbragt hela ert liv i samma ensamhet och försakelse som nu, utan glädje, utan ett enda vänligt ord i en vrå hos främmande människor? Ack, min gode vän, vad jag tycker synd om er! Skona åtminstone er hälsa, Makar Aleksejevitj! Ni säger, att edra ögon äro så svaga, att ni inte kan skriva vid ljus. Varför då skriva? Ert nit i tjänsten är väl ändå bekant för edra förmän.

Än en gång besvär jag er: kasta inte bort så mycket pängar på mig! Jag vet, att ni håller av mig, men ni är själv inte rik... I dag steg jag också upp glad till mods, och det kändes så skönt. Fedora var redan i arbetet, och jag hade också fullt upp att göra. Jag gickbara ut för att köpa silke och satte mig sedan vid sybågen. Hela morgonen kände jag mig så lätt till sinnes och var vid så gott lynne. Men nu har jag åter fått mina svarta tankar och känner mig så beklämd.

Ack, hur skall det gå för mig, och vad skall mitt öde bliva? Det är så tungt att leva i denna ovisshet, att inte ha en säker framtid och inte kunna förutse, vad det skall bli av mig. Och att blicka tillbaka är förfärligt. Då var det så

eländigt, att hjärtat slites itu vid hågkomsten därav. Jag måste hela mitt liv gråta över de elaka människor, som fördärvat mig.

Det börjar skymma. Det är tid att återvända till arbetet. Jag skulle vilja skriva till er om så mycket, men det får vara till en annan gång, ty mitt arbete måste vara färdigt till bestämd tid, och det brådskar. Naturligtvis är det roligt att få brev, ty det skingrar ledsnaden, men varför kommer ni aldrig själv och hälsar på oss, Makar Aleksejevitj? Ni bor ju så nära, och alltid har ni väl någon stund ledig. Kom och hälsa på oss! Jag har sett er Teresa. Hon ser så sjuk ut. Det gjorde mig ont om henne, och jag gav henne 20 kopek. Så när hade jag glömt en sak: skriv ovillkorligen så utförligt som möjligt om ert görande och låtande! Vilka människor har ni omkring er och hur trivs ni med dem? Jag vill gärna ha reda på allt. Laga, att ni skriver snart! I dag skall jag med flit rulla ner gardinen. Gå och lägg er litet tidigare! I går kväll såg jag ljus brinna hos er ända till midnatt. Farväl! I dag är det ledsamt och tråkigt, och så gå dagarna. Farväl!

Er Varvara Dobroselova.

*D. 8 april.

Högädla fröken Varvara Aleksejevna!

Min hjärtevän, min syster, nu har åter en sådan där ödesdiger dag kommit på min eländiga lott. Ja, ni har gjort er lustig över mig, gamlingen, Varvara Aleksejevna. För resten rår jag själv för det, jag och ingen annan. På gamla dar, då man har glesa hårstrån på hjässan, skall man inte ge sig ut på tvetydiga kärleksäventyr. Och ännu en sak, mor lilla: människan är stundom underlig, mycket underlig. Och vid alla helgon, vad allt kan det inte falla henne in att skriva om! Men vad blir resultatet därav? Rakt ingenting blir följden — bara strunt, så Gud sig förbarme! Ni skall inte tro, mor lilla, att jag är ond, men det är mig bara så vedervärdigt att tänka på allt, som jag skrev till er så prydligt och ändå så dumt. Och till tjänsten gick jag i dag så kavat och stolt; det var som en morgonrodnad i mitt hjärta, och i min själ kändes det så ljuvt och glatt — jag vet inte varför. Jag grep mig an med arbetet vid skrivbordet av hjärtans lust, men vad blev det av allt detta? Så fort jag såg mig omkring, var allt lika grått och mörkt som förut. Överallt samma bläckfläckar, samma bord och papperskluntor, och jag var densamme som förr, och vad tjänade det till att rida på Pegasen? Och vad hade allt detta kommit ifrån? Jo, solen hade tittat fram och himlen hade klarnat. Kom sig förändringen bara därav? Och vad hade det varit för vårliga dofter, när man tittade ut på gården med allt dess skräp? Alltsammans hade jag sålunda bara inbillat mig i min fånighet. Men det händer dock stundom, att människan förirrar sig i sina egnakänslor ända därhän, att hon blir virrig och pratar dumheter. Och detta kommer sig ej av annat än av för mycket glöd i det dumma hjärtat.

Hem gick jag inte som vanligt, utan släpade mig fram. Det värkte i huvudet av den ena eller andra anledningen, men det måste väl så vara, och jag hade kanske förkylt mig. Jag, gamla tokstolle, hade glatt mig åt våren så mycket, att jag gick ut i tunna kappan. Men i fråga om mina känslor har ni misstagit er, mitt hjärtas fränka, och uppfattat mina utgjutelser alldeles oriktigt. Det var en faderlig känsla, som besjälade mig, en rent faderlig tillgivenhet, Varvara Aleksejevna, ty jag är för er i faders ställe på grund av er bittra ställning som föräldralös. Jag säger detta av renaste hjärta och med uppriktigaste själ som er frände. Och huru det än må vara med den saken, är ni dock min fränka, om ock på avlägset håll, den sjunde skeden vatten i soppan, såsom ordspråket säger, men i alla fall en släkting, en mycket närstående släkting och skyddsling. Ty på det håll, där ni närmast skulle haft rätt att söka skydd och värn, där skulle ni ha funnit bara svek och skymf. Men vad de där verserna beträffar, säger jag er, mor lilla, att det inte skulle anstå mig på ålderdomen att möda mig med att smida rim. Verser är bara strunt. Nu för tiden få barnungarna smörj i skolan, om de dikta vers. Så är det med den saken, min kära.

Vad är det ni skriver till mig om bekvämlighet, stillhet och åtskilligt annat? Kära vän, jag är inte nyckfull och fordrande, och aldrig har jag haft bättre bostad än nu. Varför skulle jag nu på gamla dar börja bli kinkig? Jag äter mig mätt, är varmt klädd och har skor på fötterna, och varför skulle jag då bråka? Jag är inte av grevlig börd. Min far var inte av adligt stånd, ochmed hänsyn till sin talrika familj hade han mindre inkomster än jag. Och jag är inte bortklemad. Sanningen att säga var det i min förra bostad ojämförligt bättre, och man var där mer ogenerad,

mor lilla. Naturligtvis är också min nuvarande bostad bra, på sätt och vis till och med gladare och, om ni så vill, mer omväxlande. Det medger jag gärna, men det gör mig ändå ont om den gamla bostaden. Vi gubbar, jag menar sådana, som kommit till åren, äro en gång för alla vana vid gamla föremål som vid något medfött. Den gamla bostaden var så liten, så liten, och väggarna voro — ja, vad tjänar det till att beskriva dem! Väggarna voro som alla andra väggar, och det var ingenting särskilt med dem, men minnet av allt det förflutna förföljer mig ännu med kval och längtan.

Underligt — det ligger något tungt i dessa minnen, och ändå äro de angenäma. Till och med det tråkiga, som jag då emellanåt förargade mig över, tycks i minnet renat från allt tråkigt och framträder för min fantasi i förföriskt skimmer. Stillsamt levde vi där, Varinka, jag och värdinnan, den gamla saliga gumman. Även henne minnes jag nu med sorgset vemod. Det var en god kvinna, och mycket tog hon inte för bostaden. Av gamla trasor stickade hon täcken med alnslånga stoppnålar, det var hela hennes göra. Ljus hade vi gemensamt och arbetade därför vid samma bord. Hon hade hos sig ett barnbarn Masja — jag minnes henne som litet barn, men nu är hon väl nästan fullvuxen. Hon var en lustig yrhätta, som jämt narrade oss att skratta, och så levde vi gemytligt på tre man hand. Under den långa vinterkvällen satte vi oss kring det runda bordet, drucko te och började sedan arbeta. För att Masja inte skulle ha tråkigt och inte göra för mycketofog, brukade gumman berätta sagor. Och vilka sagor sedan! Det var så, att inte blott barn, utan även gamla förståndiga människor som jag gärna hörde på. Det hände, att jag tände min lilla pipa och hörde på så intresserad, att jag glömde mitt arbete. Men vår lilla yrhätta såg tankfull ut. Hon stödde sin lilla skära kind mot handen, öppnade så sött sina läppar, och var det en hemsk saga, smög hon sig tätt till gumman. Det var så lustigt att titta på henne. Och inte märkte man, huru ljuset hade brunnit ner, inte hörde man, huru snöstormen tjöt och ven där ute. Ja, då var det skönt att leva, Varinka, och så bodde vi ihop nästan tjugu år.

Men jag pratar ju bredvid munnen. Er behagar kanske inte ett sådant ämne, och mig är det också påkostande att tänka därpå, särskilt nu i skymningsstunden. Teresa stökar med något, det värker i huvudet och ryggen, och mina tankar äro så underliga, som om det också värkte i hjärnan. Jag är sorgsen till mods i dag, Varinka. Men vad har ni skrivit där, kära vän? Skulle jag komma till er? Min duva lilla, vad skulle folk då säga? Jag måste i så fall gå över gården; man skulle märka det och göra frågor; det skulle bli prat och skvaller och misstydning. Nej, min ängel, det är bäst, att jag återser er i morgon kväll vid aftonmässan. Det är förståndigare och för båda parterna fördelaktigare. Och ni får inte ta illa upp, mor lilla, att jag har skrivit ett sådant brev till er; när jag läser genom det, märker jag, att det inte är något sammanhang. Jag är en gammal olärd man, Varinka. I min ungdom fick jag inte studera, och när jag nu börjar lära mig, fastnar ingenting i huvudet. Jag tillstår, mor lilla, att jag inte är mästare i brevskrivning, och utan att någon annan påpekar det, vet jag, att det bara blir ordsvammel, närjag vill skriva något klyftigare. — Jag såg er vid fönstret i dag, då ni rullade ner gardinen. Förlåt, förlåt! Bevare er Gud! Farväl, Varvara Aleksejevna!

Er oegennyttige vän Makar Djevusjkin.

P. S. Hädanefter skall jag aldrig mer skriva satirer om något, käraste. Jag har blivit för gammal, Varvara Aleksejevna, för att kasta småsten på andra i onödan. Och man skulle bara skratta åt mig, och som ordspråket säger: Den som gräver en grop åt andra ramlar själv däri.

*

Den 9 april

Högädle herr Makar Aleksejevitj!

Blygs ni inte, min vän och välgörare, Makar Aleksejevitj, att så ta humör och göra er till, som om ni vore förolämpad? Ack, jag är ofta oförsiktig och trodde inte, att ni skulle ta mina skämtsamma ord som elakt hån. Var förvissad om att jag aldrig skulle våga skämta med er ålder och er karaktär. Allt detta kom sig blott av min tanklöshet eller snarare därav att jag har rysligt tråkigt, och vad kan man inte ta sig till, då man har tråkigt? Jag tog för givet, att ni själv ville göra er lustig i ert brev. Jag blev rysligt ledsen, då jag fann, att ni blev missbelåten

med mig. Nej, min gode vän och välgörare, ni misstar er, om ni misstänker mig för känslolöshet och otacksamhet. Jag förstår att i mitt hjärta värdera allt, som ni har gjort för mig genom att försvara mig mot elaka människors förföljelser och hätskhet. Jag skall evigt bedja till Gud för er, och om min bön jag vill skriva något klyftigare. — Jag såg er vid fönstret i dag, då ni rullade ner gardinen. Förlåt, förlåt! Bevare er Gud! Farväl, Varvara Aleksejevna!

Er oegennyttige vän Makar Djevusjkin.

P. S. Hädanefter skall jag aldrig mer skriva satirer om något, käraste. Jag har blivit för gammal, Varvara Aleksejevna, för att kasta småsten på andra i onödan. Och man skulle bara skratta åt mig, och som ordspråket säger: Den som gräver en grop åt andra ramlar själv däri.

*

Den 9 april

Högädle herr Makar Aleksejevitj!

Blygs ni inte, min vän och välgörare, Makar Aleksejevitj, att så ta humör och göra er till, som om ni vore förolämpad? Ack, jag är ofta oförsiktig och trodde inte, att ni skulle ta mina skämtsamma ord som elakt hån. Var förvissad om att jag aldrig skulle våga skämta med er ålder och er karaktär. Allt detta kom sig blott av min tanklöshet eller snarare därav att jag har rysligt tråkigt, och vad kan man inte ta sig till, då man har tråkigt? Jag tog för givet, att ni själv ville göra er lustig i ert brev. Jag blev rysligt ledsen, då jag fann, att ni blev missbelåten med mig. Nej, min gode vän och välgörare, ni misstar er, om ni misstänker mig för känslolöshet och otacksamhet. Jag förstår att i mitt hjärta värdera allt, som ni har gjort för mig genom att försvara mig mot elaka människors förföljelser och hätskhet. Jag skall evigt bedja till Gud för er, och om min bönnår Honom och himlen anammar den, så skall ni bliva lycklig.

Jag känner mig i dag riktigt krasslig. Jag har ömsevis feberhetta och iskall rossa. Fedora är mycket orolig för min skull. Ni blygs i onödan att komma till oss, Makar Aleksejevitj. Vad angår det andra människor? Vi äro ju bekanta, och därmed är saken klar. Farväl, Makar Aleksejevitj! Något mer att skriva om har jag inte och orkar för resten inte, ty jag är förfärligt illamående. Jag ber er än en gång inte vara ond på mig, utan vara övertygad om den ständiga högaktning och erkänsla, varmed jag har äran förbliva er tillgivnaste och ödmjukaste tjänarinna

Varvara Dobroselova.

*

D. 12 april.

Högädla fröken Varvara Aleksejevna!

Ack, mor lilla, hur är det med er? Varenda gång skrämmer ni mig. I varje brev skriver jag, att ni skall vara rädd om er, kläda er varmt, inte gå ut i dåligt väder, utan iakttaga all försiktighet, men ni, min ängel, hör inte på mig. Ack, min lilla ängel, ni är alldeles som ett barn. Ni är så svag och bräcklig som ett halmstrå, det vet jag För den minsta vindfläkt blir ni förkyld. Man måste sköta om sig väl, se sig noga för och undvika alla faror, så att man inte bringar sina vänner i förtvivlan och ångest.

Ni har uttryckt er önskan, mor lilla, att i alla detaljer få reda på mitt görande och låtande och på min når Honom och himlen anammar den, så skall ni bliva lycklig.

Jag känner mig i dag riktigt krasslig. Jag har ömsevis feberhetta och iskall rossa. Fedora är mycket orolig för min skull. Ni blygs i onödan att komma till oss, Makar Aleksejevitj. Vad angår det andra människor? Vi äro ju bekanta, och därmed är saken klar. Farväl, Makar Aleksejevitj! Något mer att skriva om har jag inte och orkar för resten inte, ty jag är förfärligt illamående. Jag ber er än en gång inte vara ond på mig, utan vara övertygad om den ständiga högaktning och erkänsla, varmed jag har äran förbliva er tillgivnaste och ödmjukaste tjänarinna

Varvara Dobroselova.

*

D. 12 april.

Högädla fröken Varvara Aleksejevna!

Ack, mor lilla, hur är det med er? Varenda gång skrämmer ni mig. I varje brev skriver jag, att ni skall vara rädd om er, kläda er varmt, inte gå ut i dåligt väder, utan iakttaga all försiktighet, men ni, min ängel, hör inte på mig. Ack, min lilla ängel, ni är alldeles som ett barn. Ni är så svag och bräcklig som ett halmstrå, det vet jag För den minsta vindfläkt blir ni förkyld. Man måste sköta om sig väl, se sig noga för och undvika alla faror, så att man inte bringar sina vänner i förtvivlan och ångest.

Ni har uttryckt er önskan, mor lilla, att i alla detaljer få reda på mitt görande och låtande och på minomgivning. Med glädje skyndar jag att tillmötesgå er önskan, min fränka. Och jag skall börja från början, så blir det mer sammanhang. För det första äro yttertrapporna i vårt hus ganska tarvliga. Trappuppgången på framsidan är visserligen snygg, ljus och bred, av järn, med polerad ledstång. Men trappan på baksidan vill jag inte tala om — sned, fuktig och smutsig, med söndriga trappsteg och väggar så flottiga, att handen klibbar fast, om man stöder sig däremot. På varje trappavsats söndriga kistor, stolar och skåp, linneplagg upphängda till torkning och krossade fönsterrutor. Diskbaljor stå där med allt slags smuts och avfall, med äggskal och fiskblåsor. Lukten är vedervärdig. Ja, med ett ord, allt är otrevligt.

Jag har redan beskrivit rummens läge för er. De äro visserligen ganska bekväma, det vill jag inte bestrida, men där är förfärligt kvavt, inte egentligen därför att det luktar illa, utan därför att det utströmmar därifrån en frän lukt som av något ruttet och mögligt. I det första ögonblicket får man ett oangenämt intryck, men det gör ingenting, ty om man bara stannar inne ett par minuter, går det över, och man känner ingenting, därför att man själv börjar lukta så — både händer och kläder, och man vänjer sig därvid. Hos oss tynar till och med aspedistran bort. Sjömannen har redan köpt den femte, men de kunna inte härda ut i vår luft, och det är ingenting att göra åt den saken. Vårt kök är stort, rymligt och ljust. Om morgnarna är det visserligen något kvalmigt där, när man steker fisk eller kött, och det står som en imma av rykande vatten och stekos, men om kvällen är där ett verkligt paradis. I vårt kök hänger alltid tvätt till tork på rep, och eftersom mitt rum stöter ihop med köket, så generar mig lukten avtvätten en smula. Men det gör ingenting. Man existerar och vänjer sig.

Tidigt på morgonen begynner det dagliga bråket hos oss, Varinka. Man stiger upp, stökar och springer hit och dit. Alla ha fullt upp att göra — somliga för att göra sig i ordning, innan de gå i tjänsten, andra för att det skall så vara. Alla slå sig ner och dricka te. Nästan alla samovarer tillhöra värdinnan, men de äro inte många, så att man får hålla sig framme i tur och ordning, och den, som inte passar på i rätt tid, får skylla sig själv. Jag råkade mycket illa ut första gången, men det tjänar ingenting till att nu beskriva det. Och på det viset har jag blivit bekant med alla. Först gjorde jag bekantskap med skepparn. Han är mycket rättfram och pratade om allt för mig; han berättade om sin pappa och mamma, om sin syster, som är gift med en assessor i Tula, och om staden Kronstadt. Han lovade att vara mig behjälplig i allo och bjöd mig in till sig på te. Jag sökte en gång upp honom i hans rum, där det vanligtvis spelas kort. Där fick jag te, och man ville ovillkorligen, att jag skulle deltaga i deras hasardspel. Jag vet inte, om de ville göra sig lustiga över mig eller inte, men själva spelade de hela natten i ett kör. Det var så fullt i rummet av krita, kortlappar och rök, att det sved i ögonen. Jag spelade naturligtvis inte, och då anmärkte de, att jag var som en filosof. Sedan brydde sig ingen om att tala med mig hela tiden, och det var jag, sanningen att säga, mycket glad åt. Nu går jag inte mer till dem, där är bara kortspel, den rena hasarden. Hos den där litterate tjänstemannen är det också små aftonsamkväm. Där går det anspråkslöst, harmlöst och hyggligt till — en riktigt god ton.

I förbigående måste jag också anmärka, Varinka,att vår värdinna är en otäck kvinna, en riktig häxa. Ni har ju också sett Teresa, men vad är det för märkvärdigt med henne? Hon är mager som en spinkig, plockad kyckling. Och i huset finnes det bara ett par tjänare — Teresa och Faldoni. Jag vet inte, om han har ett annat namn också, men Faldoni kallas han av alla och lystrar till detta namn. Han är rödhårig som en räv, en kutryggig grobian med trubbnäsa, han grälar jämt på Teresa, och ibland är det på vippen, att han pryglar upp henne.

Över huvud är det här inte fullt så bra, som det borde vara. Att alla på samma gång lägga sig att vila och somna — det förekommer aldrig. Här eller där sitter man och spelar kort evinnerligt, och emellanåt händer det saker, som man skäms att tala om. Nu har jag i alla fall vant mig vid det, men förundrar mig ändå över att familjer kunna härda ut i detta Sodom. Här bor en hel familj utarmade stackare, som hyr ett rum av värdinnan, inte på samma sida som de andra, utan mitt emot i en särskild vrå för sig. Det är stillsamma människor, som inte göra väsen av sig. De bo i ett enda rum, avdelat genom en skärm. Han lär vara en tjänsteman, som för någon förseelse avskedades för en sju år sedan. Han heter Gorsjkov, en liten, gråskäggig karl. Han går klädd i en så smutsig och sliten rock, att det är synd att se på honom — mycket sämre klädd än jag. Vi mötas någon gång i korridoren. En liten ömklig, spinkig stackare! Hans knän darra, hans armar och ben darra, och han ruskar jämt på huvudet av någon sjukdom — Gud vet, vad det är. Han är skygg, rädd för alla och håller sig undan. Jag är ju själv mycket tillbakadragen, men han är ännu värre. Hans familj består av hustru och tre barn. Det äldsta, en gosse, är fadern uppi dagen, lika avtärd. Hustrun lär en gång ha sett ganska bra ut, men nu går hon där som en stackare i ömkliga paltor. Efter vad jag hört, häfta de i skuld hos värdinnan, och därför är hon inte heller nådig mot dem. Jag har också hört, att Gorsjkov har haft några tråkigheter, som gjorde, att han blev skild från sin plats — kanske en process eller ett åtal, det kan jag inte så noga säga. Men utfattiga äro de stackarna. Herre Gud, alltid är det stilla och tyst i deras rum, som om ingen bodde där. Inte ens barnen göra något väsen. Inte heller förekommer det, att de stoja eller leka som andra barn, och det är också ett dåligt tecken. En kväll råkade jag gå förbi deras dörr, och då var det ovanligt tyst. Det hördes bara en snyftning, därpå en viskning och så åter snyftningar, som om någon grät, men så stilla och ömkligt, att det stack till i mitt hjärta. Hela natten lämnade mig tanken på dessa stackare ingen ro, så att jag sov mycket illa.

Nu farväl, min ovärderliga väninna Varinka! Jag har beskrivit allt, så gott jag har kunnat. I dag har jag bara tänkt på er hela dagen. I mitt hjärta grämer jag mig för er skull, min kära. Jag vet ju, att ni inte har en varm kappa, och jag känner dessa petersburgska vårar med blåst, regnskurar och snöglopp — det är döden för er, Varinka! Det är sådana omslag i vädret, så Gud sig förbarme! Tag inte illa upp mitt klotter, kära hjärtandes! Det är ingen stil, inget sammanhang, Varinka! Om jag bara kunde skriva ändå! Jag skriver, vad som faller mig in bara för att förströ er en smula. Hade jag fått lära mig, skulle det varit en annan sak, men vad har jag fått lära mig? Det räckte inte långt för mina kopparslantar.

Er alltid trofaste vän Makar Djevusjkin. D. 25 april.

Högädle herr Makar Aleksejevitj!

I dag mötte jag min kusin Sasja. Förfärligt! Hon går också under, den stackarn! Jag har också hört på omvägar, att Anna Fedorovna har tagit mycket noga reda på mig. Hon tycks aldrig vilja sluta upp med att förfölja mig. Hon säger, att hon vill *förlåta mig*, glömma allt förflutet och att hon ovillkorligen vill besöka mig. Hon säger, att ni alls inte är besläktad med mig, att hon är mer befryndad med mig, att ni alls inte har någon rätt att lägga er i våra släktförhållanden, och att det är skamligt och otillbörligt av mig att leva av ert nådebröd, på er bekostnad. Hon säger, att jag glömt hennes gästfrihet, att hon kanske har räddat mig och min mor från att svälta ihjäl, att hon livnärt oss och i två och ett halft års tid haft mycket utgifter för vår skull och till på köpet efterskänkt denna skuld. Inte ens min mor hade hon hjärta att skona! Om stackars mor bara visste, vad de ha gjort med mig! Anna Fedorovna säger, att jag i min dårskap inte förstod att bära lyckan, att hon själv hade velat bringa mig lycka, att hon inte i något avseende hade någon skuld och att jag själv inte kunde stå för min heder och kanske inte heller ville det. Men min Gud, vem är då den skyldige? Hon säger, att herr Bykov handlade alldeles rätt, och att han inte behövde gifta sig med den första bästa, som.. Men varför skriva om detta? Det är förfärligt att höra sådana osanningar, Makar Aleksejevitj. Jag vet inte, hur det nu skall gå med mig. Jag darrar, gråter, snyftar. Två timmar har jag behövt för att skriva detta brev. Jag trodde, att hon åtminstoneskulle erkänna sin skuld för mig, men nu bär hon sig åt så där! För Guds skull, var inte orolig, min ende vän och välgörare! Fedora överdriver allt; jag är inte sjuk. Jag förkylde mig bara en smula i går, då jag gick till Volchov-kyrkogården och hörde själamässan för min salig mor. Varför gick ni inte dit tillsammans med mig? Jag bad ju så vackert därom. Ack, min arma, arma

mor, om hon kunde stå upp ur graven, om hon visste och såge, vad de ha gjort med mig!

V. D.

*

D. 20 maj.

Jag skickar er litet vindruvor, min vän. För konvalescenter skall det vara bra, och doktorn rekommenderar dem för att släcka törsten. Alltså bara för törstens skull. För några dar sedan ville ni också ha ett rosenstånd, och därför skickar jag nu ett par. Har ni matlust, kära vän? Det är huvudsaken. Gudi vare lov för resten, att allt det tråkiga är överståndet och att våra olyckor tagit slut en gång. Tackom himlen därför! Vad beträffar böcker, kan jag inte på något håll anskaffa sådana. Men här i huset lär finnas en bra bok, som är skriven i den högre stilen; själv har jag inte läst den, men den berömmes mycket av de härvarande. Jag bad att få låna den, och man har lovat mig det. Men tänker ni verkligen också läsa den? Ni är ju så granntyckt i sådana saker, och det är svårt att tillfredsställa er smak. Jag känner er ju redan, min lilla duva. Ni tycker säkert om poesi med kärleksutgjutelser. Nåväl, jag skall skaffa dikter också, allt skall jag skaffa er. Här finns ett häfte med avskrivna poem. skulle erkänna sin skuld för mig, men nu bär hon sig åt så där! För Guds skull, var inte orolig, min ende vän och välgörare! Fedora överdriver allt; jag är inte sjuk. Jag förkylde mig bara en smula i går, då jag gick till Volchov-kyrkogården och hörde själamässan för min salig mor. Varför gick ni inte dit tillsammans med mig? Jag bad ju så vackert därom. Ack, min arma, arma mor, om hon kunde stå upp ur graven, om hon visste och såge, vad de ha gjort med mig!

V. D.

*

D. 20 maj.

Jag skickar er litet vindruvor, min vän. För konvalescenter skall det vara bra, och doktorn rekommenderar dem för att släcka törsten. Alltså bara för törstens skull. För några dar sedan ville ni också ha ett rosenstånd, och därför skickar jag nu ett par. Har ni matlust, kära vän? Det är huvudsaken. Gudi vare lov för resten, att allt det tråkiga är överståndet och att våra olyckor tagit slut en gång. Tackom himlen därför! Vad beträffar böcker, kan jag inte på något håll anskaffa sådana. Men här i huset lär finnas en bra bok, som är skriven i den högre stilen; själv har jag inte läst den, men den berömmes mycket av de härvarande. Jag bad att få låna den, och man har lovat mig det. Men tänker ni verkligen också läsa den? Ni är ju så granntyckt i sådana saker, och det är svårt att tillfredsställa er smak. Jag känner er ju redan, min lilla duva. Ni tycker säkert om poesi med kärleksutgjutelser. Nåväl, jag skall skaffa dikter också, allt skall jag skaffa er. Här finns ett häfte med avskrivna poem.Jag har det mycket bra. Ni skall inte vara orolig för mig, mor lilla. Vad Fedora har berättat för er om mig är bara löst prat. Hälsa henne, att det var lögn! Säg det rent ut åt henne, den skvallergumman. Min nya tjänsteuniform har jag alls inte sålt. Varför skulle jag göra det? Det sägs, att man skall ge mig 40 rubel i gratifikation, och varför skulle jag då sälja den? Var alltså inte ängslig, mor lilla! Den där Fedora är misstänksam och misstrogen. Vi ska nog få det bra, min duva lilla. Bara ni blir frisk igen, min lilla ängel! Bliv riktigt frisk och gör mig inte ledsen på min ålderdom! Och vem har sagt er, att jag har magrat? Bara förtal och skvaller! Jag är frisk och kry och har lagt på hullet, så att jag riktigt skäms för mig själv, är proppmätt och belåten. Om ni bara kunde bli lika frisk! Farväl, min ängel, jag kysser edra små fingrar och förblir er evigt oföränderlige vän

Makar Djevusjkin.

P. S. Ack, mitt hjärta lilla, vad har ni återigen skrivit till mig? Vilka konstiga griller! Hur skulle jag kunna komma hem till er så ofta, mor lilla? Jag frågar bara. Skulle jag smyga mig till er i nattens mörker? Och var skulle jag ta mörkret ifrån, då man knappt kan tala om natt vid denna årstid? Och under hela er sjukdom, då ni låg sanslös, lämnade jag er alls icke i sticket, min skyddsängel. Jag begriper nu själv inte längre, huru jag kunde hinna med allt detta. Men sedan slutade jag upp att besöka er, ty man blev nyfiken och började prata. Här är det nog mycket skvaller ändå. Jag litar på Teresa. Hon är inte pratsam. Men besinna själv, mor lilla, huru skulle det

gå, om folk finge reda på allt! Vad skulle de då tänka och säga om oss? Stålsättdärför ert hjärta, mor lilla, och håll er stilla, tills ni blir frisk! Sedan kunna vi ju ha våra möten utomhus igen.

*

D. 1 juni.

Käre Makar Aleksejevitj!

Jag ville så gärna visa er en liten vänlighet för allt det besvär, som ni haft för mig, och för den kärleksfullhet, ni visat, så att jag slutligen på en ledig stund tog mig för att stöka i min byrå och leta fram ett dagbokshäfte, som jag nu skickar er. Jag påbörjade det redan under den lyckliga perioden av mitt liv. Ni har så ofta med intresse frågat mig om mitt förflutna, om min mor, om Pokrovskij, om min vistelse hos Anna Fedorovna och slutligen om mina senaste olyckor och så otåligt önskat läsa denna dagbok, där jag tänkte fästa på papperet några ögonblick ur mitt liv, att jag inte tvivlar på att jag skall bereda er ett stort nöje genom denna sändning. Mig skulle det vara för sorgligt att åter genomläsa det. Mig tycks, som om jag redan hade blivit dubbelt så gammal, sedan jag skrev ner den sista raden i dessa anteckningar. Alltsammans har skrivits med olika mellanrum. Förlåt, Makar Aleksejevitj! Jag har förfärligt ledsamt nu och plågas ofta av sömnlöshet. En mycket tråkig konvalescenstid!

V. D. därför ert hjärta, mor lilla, och håll er stilla, tills ni blir frisk! Sedan kunna vi ju ha våra möten utomhus igen.

*

D. 1 juni.

Käre Makar Aleksejevitj!

Jag ville så gärna visa er en liten vänlighet för allt det besvär, som ni haft för mig, och för den kärleksfullhet, ni visat, så att jag slutligen på en ledig stund tog mig för att stöka i min byrå och leta fram ett dagbokshäfte, som jag nu skickar er. Jag påbörjade det redan under den lyckliga perioden av mitt liv. Ni har så ofta med intresse frågat mig om mitt förflutna, om min mor, om Pokrovskij, om min vistelse hos Anna Fedorovna och slutligen om mina senaste olyckor och så otåligt önskat läsa denna dagbok, där jag tänkte fästa på papperet några ögonblick ur mitt liv, att jag inte tvivlar på att jag skall bereda er ett stort nöje genom denna sändning. Mig skulle det vara för sorgligt att åter genomläsa det. Mig tycks, som om jag redan hade blivit dubbelt så gammal, sedan jag skrev ner den sista raden i dessa anteckningar. Alltsammans har skrivits med olika mellanrum. Förlåt, Makar Aleksejevitj! Jag har förfärligt ledsamt nu och plågas ofta av sömnlöshet. En mycket tråkig konvalescenstid!

V. D.

I.

Jag var bara fjorton år gammal, då min far dog. Min barndom var den allra lyckligaste tiden i mitt liv. Den begynte inte här, utan långt borta på bondlandet. Min far var förvaltare på furst P:s stora egendom i guvernementet T. Vi bodde i en av furstens byar, och där var så fridfullt och ljuvt. Jag var då en liten yrhätta. Jag gjorde ingenting annat än sprang omkring på ängen, i snår och i trädgården, och ingen brydde sig om mig. Far var oupphörligt upptagen av affärer, och mor skötte hushållet. Jag fick inte lära mig något, och det var jag glad åt. Det hände ofta, att jag tidigt på morgonen sprang ut till dammen eller till lunden, till höslåttern eller till skörden. Att solen gassade gjorde ingenting. Jag sprang hur långt bort som helst från byn, rev mig på busksnåren och slet sönder mina kläder. Hemma fick jag bannor efteråt, men det gjorde mig ingenting.

Och det föreföll mig, som om jag skulle varit lycklig, om jag hela mitt liv hade fått stanna i byn och leva för mig själv. Men redan som ung blev jag tvungen att lämna födelsebygden. Jag var inte mer än nitton år, då vi flyttade till Petersburg. Ack, med vilket vemod minns jag inte våra sorgliga förberedelser till resan! Huru grät jag inte, då jag tog avsked av allt, som var mig så kärt! Jag kommer ihåg, huru jag kastade mig om halsen på far och med

tårar besvor honom att få stanna en smula i byn. Far röt till åt mig; mor grätoch sade, att det var nödvändigt att resa för affärernas skull. Den gamle fursten hade dött, och hans efterträdare avskedade min far från befattningen. Far hade något pengar att fordra av vissa personer i Petersburg, och i förhoppning att upphjälpa sin ställning ansåg han sin personliga därvaro nödvändig. Allt detta fick jag sedan veta av min mor. Vi flyttade till den Petersburgska stadsdelen i huvudstaden och stannade kvar på samma ställe, ända tills far dog.

Huru svårt var det mig icke att vänja mig vid detta nya liv! Vi hade kommit till Petersburg på hösten. När vi lämnade landsbygden, var dagen så ljus, varm och klar. Arbetet i byn hade redan avslutats. På logarna hopade sig väldiga lass med spannmål, och skriande fåglar flögo i stora svärmar. Allt var så trevligt och ljust. Men när vi kommo till staden, var det regn, höstkyla, ruskigt väder, smuts och en hop nya, obekanta människor, ogästvänliga, misslynta och vresiga. Vi inrättade oss så gott vi kunde. Jag minns, det var ett ständigt fläng och stökande och bråk med det nya hushållet. Far var aldrig hemma, mor fick inte en minut vara i fred, och mig glömde man alldeles bort. Det kändes så dystert att stiga upp på morgonen efter den första natten i den nya bostaden. Våra fönster vette åt ett gult plank. På gatan hopade sig smutsen. De förbigående voro sällsynta, alla voro de insvepta i tjocka klädesplagg och tycktes frysa.

Dagarna i ända var det förfärligt tråkigt och ledsamt hemma hos oss. Vi hade nästan inga släktingar eller närmare bekanta. Med Anna Fedorovna låg far i delo (han var visst skyldig henne något). Personer kommo rätt ofta till oss i affärer, och då var det vanligtvis skrik, larm och gräl. Efter varje besök blev far såmisslynt och trumpen, att han timtals gick av och an i rummet med rynkad panna utan att säga ett enda ord. Mor tordes då inte tilltala honom, utan bara teg. Jag satte mig i en vrå med en bok i handen stilla och beskedligt och vågade inte röra mig.

Tre månader efter vår ankomst till Petersburg sattes jag i pension. I början var det för mig så ledsamt bland dessa främmande människor. Allt var så torrt och otrevligt — lärarinnorna voro kinkiga, flickorna näsvisa, och jag kände mig bortkommen som en vilde. Allt var pedantiskt och strängt. Det var bestämda timmar för allting, gemensamma måltider, tråkiga lärare — allt gjorde mig i början utpinad och utledsen. Jag kunde inte ens sova där, utan låg ofta och grät under den långa, tråkiga och kalla natten. Ofta om kvällarna, när alla de andra högt läste över sina läxor, satt jag tyst lutad över mina böcker och uppgifter, vågade inte röra mig och tänkte bara på vår hemtrevliga vrå, på pappa och mamma och på min gamla amma och hennes sagor. Ack, hur sorgsen blev jag icke till mods! Till och med det allra tarvligaste föremål i hemmet kom jag då ihåg med vemod. Jag bara funderade på, huru skönt det vore, om man nu vore hemma igen. Jag skulle suttit i det lilla rummet med de mina vid samovaren — det skulle varit så skönt och varmt. Hur hjärtligt och ömt skulle jag då inte ha omfamnat min mor! Man grubblar och funderar, tills man av sorg brister ut i stilla gråt och söker sväljer ner tårarna, och så gick det mig nu. Men bokstäverna fastnade inte i minnet. Till frukosten hade jag inte lärt mig läxan, ty hela natten drömde jag om magistern, »madame», skolflickorna, och fast jag hela natten i sömnen rabblade upp min läxa, visste jag dagen därpå inte ett dugg. Då ställdesjag i skamvrån och fick bara en rätt vid måltiden. Jag var så olustig, så tråkig. I början gjorde alla flickorna narr av mig, retade mig, sökte villa bort mig, då jag skulle läsa upp läxan, nöpo mig, då vi gingo för att äta middag eller dricka te, och klagade hos lärarinnan över mig för den minsta småsak.

Men vilket paradis var det inte, när amman kom för att hämta mig lördagskvällarna! Hur lidelsefullt omfamnade jag icke den gamla hedersgumman i min översvallande förtjusning! Hon pysslade sorgfälligt om mig, pälsade på mig och kunde inte hålla jämna steg med mig, men pratade och berättade alltjämt. Hem kom jag munter och glad till mods och omfamnade de mina så ömt, som vore det ett återseende efter tioårig skilsmässa. Så blev det prat och glam; man hälsade på alla, flinade och skrattade, skuttade och hoppade. Med far begynte ett allvarligt samtal om vetenskaper, om våra lärare, om franska språket och om L’Homonds grammatik, och alla voro vi så glada och belåtna. Än i dag blir jag glad, då jag tänker på dessa minuter.

Av alla krafter sökte jag lära mig och vara min far till lags. Jag såg, att han gav ut sitt sista öre för min skull och själv slog sig fram — Gud vet hur. Med varje dag blev han emellertid allt mer dyster, misslynt och vresig. Hans karaktär försämrades tydligen, hans affärer misslyckades, och skulderna växte lavinmässigt. Mor, som inte tordes

gråta eller säga ett ord, för att inte reta honom, blev allt krassligare och krassligare och fick en elak hosta. Kom jag från pensionen, såg jag alltid samma sorgsna ansikte. Mor grät i smyg, och far var ond. Nu kom turen till bannor och förebråelser. Far påstod, att jag inte längre beredde honom någon glädje och hugnad, att de för min skull blevoutfattiga och att jag ännu inte kunde tala franska. Korteligen, för alla olyckor och motigheter kastades skulden på mig och på mor. Men huru kunde man plåga stackars mor? Då jag såg på henne, sved det i hjärtat. Hennes kinder voro insjunkna, ögonen rödgråtna, och på ansiktet glödde en lungsiktig rodnad.

Allra värst fick jag sitta emellan. Det började alltid med några småsaker, men efter hand kom både det ena och det andra på tapeten, och ofta förstod jag inte alls, vad det var fråga om. Men allt möjligt beskärmade sig min far över. Över franska språket, över att jag var så dum och att pensionsföreståndarinnan också var en dum, slamsig kvinnsperson, som inte bekymrade sig om vår moral. Han klagade också över att han själv icke kunnat få någon plats, över att L'Homonds grammatik var usel, men Zapolskis mycket bättre, att det förslösades för mycket pengar på mig och att jag var känslolös och stenhård — korteligen, jag, stackare, som gjorde mig den allra största möda att plugga i mig franska glosor och fraser — jag måste svara för allt och fick bära hundhuvudet för allt. Och detta inte därför att far tyckte illa om mig — tvärtom, han var innerligt fästad vid oss. Men sådan var hans karaktär, det var nu en gång så.

Bekymmer, förtretligheter och motgångar gjorde min stackars far till ytterlighet utpinad. Han blev misstrogen och förgrämd. Ofta var han rent av förtvivlad, började vårdslösa sin hälsa och förkylde sig. Plötsligt insjuknade han allvarsamt, men hade ej plågor länge, och dog så plötsligt, att vi alla i flera dar inte kunde hämta oss från detta slag. Min mor var som förlamad av sorg, och jag fruktade rent av för hennes förstånd. Och så fort far hade dött, kröpo kreditorer fram sområttor ur sina hål och bestormade oss i stora skaror. Det lilla hus, som far hade köpt ett halvt år efter vår flyttning till Petersburg, gick under klubban, och allt, som vi ägde, måste säljas. Jag vet inte, hur det hela blev ordnat, men själva stodo vi på bar backe, utan tillflyktsort och utan uppehälle. Mor led av en tärande sjukdom, vi hade knappt mat för dagen och ingenting att leva av. Undergången stod för dörren. Jag hade då nyss fyllt fjorton år.

Då var det som Anna Fedorovna kom till oss. Hon sade jämt, att hon var godsägarinna och befryndad med oss. Min mor medgav också, att hon var släkt med henne, men det var på mycket långt håll. Så länge far levde, hade hon aldrig uppsökt oss. Nu uppenbarade hon sig med tårar i ögonen och försäkrade, att hon tog den livligaste del i vårt olycksöde. Hon kände det varmaste deltagande i vår förlust och vår tröstlösa belägenhet, men försäkrade, att far själv rådde för det, att han hade levat över sina tillgångar, tagit sig vatten över huvudet och överskattat sina krafter. Hon uttryckte sin önskan att komma på förtroligare fot med oss och bad oss glömma det ömsesidiga missförstånd, som förefunnits. Men när min mor förklarade, att det aldrig funnits något tråkigt missförstånd, brast hon i tårar, ledsagade mor till kyrkan och läste en själamässa för den »lilla duvan», såsom hon kallade min far. Därpå försonade hon sig högtidligt med mor.

Efter långa haranger och omsvep, varmed Anna Fedorovna i bjärta färger skildrade vårt eländiga läge, vårt hopplösa armod och vår hjälplöshet, bjöd hon oss att ta sin tillflykt till henne, såsom hon uttryckte sig. Min mor tackade, men var länge obeslutsam. Men eftersom hon inte hade något annat val, förklarade honslutligen för Anna Fedorovna, att hon med tacksamhet antog hennes anbud. Huru väl jag minns den morgon, då vi flyttade över till Vasiljevska ön. Det var en klar, kylig och torr höstmorgon. Mor grät, och jag var förfärligt ledsen. Det sved i mitt hjärta, och min själ trycktes av dunkla, hemska kval. Ja, det var en tung tid...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

II.

I början, innan vi, d. v. s. mamma och jag, hade hunnit sätta oss in i vår nya ställning, kände vi oss så bortkomna och beklämda hos Anna Fedorovna. Hon bodde i eget hus på den sjätte Linjen.Så kallas gatorna i Vasiljevska

holmens stadsdel i Petersburg. Där hade hon fem snygga rum. I tre av dem bodde Anna Fedorovna och min kusin Sasja, en föräldralös flicka, som uppfostrades hos henne; i det fjärde bodde mor och jag, och vägg i vägg med oss slutligen en fattig student Pokrovskij, Anna Fedorovnas hyresgäst.

Hon bodde mycket trevligt, vida präktigare än man kunde ha trott, men hennes inkomstkällor voro lika gåtfulla som hennes sysselsättning. Hon hade alltid något för sig, var ständigt sysselsatt och sprang ut och in flera gånger om dagen. Men vad hon gjorde och varför hon var så beskäftig, kunde jag inte utröna. Hon hade en stor och mycket blandad umgängeskrets. Till henne kommo oupphörligt främmande — Gud vet, vad det var för folk, men alla hade ärenden och stannade blott ett par minuter. Mamma stängde alltid dörren efter mig, så fort någon ringde på porten. Anna slutligen för Anna Fedorovna, att hon med tacksamhet antog hennes anbud. Huru väl jag minns den morgon, då vi flyttade över till Vasiljevska ön. Det var en klar, kylig och torr höstmorgon. Mor grät, och jag var förfärligt ledsen. Det sved i mitt hjärta, och min själ trycktes av dunkla, hemska kval. Ja, det var en tung tid...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

II.

I början, innan vi, d. v. s. mamma och jag, hade hunnit sätta oss in i vår nya ställning, kände vi oss så bortkomna och beklämda hos Anna Fedorovna. Hon bodde i eget hus på den sjätte Linjen.Så kallas gatorna i Vasiljevska holmens stadsdel i Petersburg. Där hade hon fem snygga rum. I tre av dem bodde Anna Fedorovna och min kusin Sasja, en föräldralös flicka, som uppfostrades hos henne; i det fjärde bodde mor och jag, och vägg i vägg med oss slutligen en fattig student Pokrovskij, Anna Fedorovnas hyresgäst.

Hon bodde mycket trevligt, vida präktigare än man kunde ha trott, men hennes inkomstkällor voro lika gåtfulla som hennes sysselsättning. Hon hade alltid något för sig, var ständigt sysselsatt och sprang ut och in flera gånger om dagen. Men vad hon gjorde och varför hon var så beskäftig, kunde jag inte utröna. Hon hade en stor och mycket blandad umgängeskrets. Till henne kommo oupphörligt främmande — Gud vet, vad det var för folk, men alla hade ärenden och stannade blott ett par minuter. Mamma stängde alltid dörren efter mig, så fort någon ringde på porten. AnnaFedorovna blev förfärligt ond på mamma för det och försäkrade oupphörligt, att vi voro sturska, att vi inte hade någon anledning att vara så förnäma, och höll på så där flera timmar i sträck. Jag förstod då inte, vad hon syftade på; först nu har jag fått reda på eller åtminstone gissat mig till, varför det i början var så motbjudande för mor att antaga Anna Fedorovnas gästvänliga anbud.

Hon var en elak kvinna och plågade oss ständigt. Ännu är det mig en hemlighet, varför hon bjöd just oss till sig. I början var hon tämligen vänlig mot oss, men snart nog lade hon helt i dagen sin verkliga karaktär, då hon märkte, att vi voro alldeles hjälplösa och att vi inte hade någonstans att ta vägen. Sedermera blev hon dock åter ganska vänlig mot mig, rent av brutalt vänlig och inställsam, men i början hade jag det lika svårt som mamma. I varje ögonblick grälade hon på oss och gjorde intet annat än bedyrade sin välgörenhet. För främmande presenterade hon oss som sina fattiga släktingar, en änka med faderlös dotter, som hon av barmhärtighet och kristlig kärlek tagit upp i sitt hus. Vid bordet följde hon med blicken varje matbit, som vi lade för oss, men om vi inte åto, började åter samma historia: vi ratade maten kantänka, hon bjöd, vad huset förmådde, och vi hade gudbevars, hette det, haft det bättre hos oss själva. Salig far talade hon illa om gång på gång, han ville vara bättre än alla andra, men det hade gått utför med honom. Hustru och barn hade han släppt vind för våg, och om det inte funnits medlidsamma, välgörande släktingar med kristligt sinnelag, vete Gud, huru det hade gått! De hade kanske kastats ut på gatan och svultit ihjäl. Ja, vad allt pratade hon inte! Det var mer äckligt än sårande att höra på. Mor grätjämt och ständigt. Hennes hälsa blev allt sämre med varje dag; hon tynade synbart av, men hon och jag arbetade ändå från morgon till kväll och sydde på beställning, vilket alls icke behagade Anna Fedorovna. Mitt hus är inte något modemagasin, brukade hon säga. Men vi behövde pängar för att kunna kläda oss och lägga av för oförutsedda utgifter. Vi sparade så mycket vi kunde, i förhoppning att vi med tiden skulle kunna flytta till något annat ställe. Men mors krafter voro uttömda på sista tiden genom arbete, och hon blev svagare med varje dag. Sjukdom tärde

som en mask på hennes hälsa och lade henne i graven. Jag såg och kände allt detta och led med henne, ty allt skedde ju inför mina ögon.

Så gingo dagarna, den ena lik den andra. Vi levde stillsamt, som om vi inte hade bott i en stad. Anna Fedorovna blev efter hand lugnare, i den mån som hon blev fullt medveten om sitt herravälde. För resten tänkte ingen på att motsäga henne. Vårt rum var skilt från hennes genom korridoren, och vägg i vägg med oss bodde, såsom jag redan anmärkt, studenten Pokrovskij. Han undervisade Sasja i franska, tyska, historia och geografi — i alla vetenskaper, såsom Anna Fedorovna uttryckte sig — och härför hade han logi och kost gratis. Sasja var en intelligent flicka, men bråkig och ostyrig. Hon var då tretton år gammal. Anna Fedorovna anmärkte, att det inte vore dumt, om jag också tog lektioner, eftersom jag inte hade avslutat kursen i pensionen. Mamma gick med glädje in på detta förslag, och så fick jag ett helt år tillsammans med Sasja ta lektioner för Pokrovskij.

Han var en fattig, mycket fattig ung man. Hans svaga hälsa hade tvungit honom att avbryta sinastudier, och han kallades av gammal vana alltjämt för student. Han levde så anspråkslöst och tyst, att vi inte kunde höra honom från vårt rum. Till det yttre var han mycket underlig att skåda. Han gick så fumligt, hälsade så tafatt och talade så underligt, att jag i början inte kunde se på honom utan att skratta. Sasja spelade honom spratt oupphörligt, särskilt under lektionerna. Han å sin sida hade ett mycket retligt lynne, blev oupphörligt ond och ursinnig vid den minsta småsak, bannade oss och beskärmade sig över oss. Ofta gick han i raseri in i sitt rum utan att avsluta lektionen. Där satt han dagarna i ända vid sina böcker. Han hade många böcker, idel dyra och sällsynta. Han gav även på annat håll undervisning, som han tog betalt för, och så fort han skrapat ihop några slantar, gick han tvärt och köpte sig böcker.

Med tiden lärde jag känna honom bättre och intimare. Han var i själva verket den hederligaste och hyggligaste människa av alla, som jag då träffade på. Min mor satte mycket värde på honom. Längre fram blev han också för mig den bästa vännen — naturligtvis näst min mor.

Fast jag då redan var stora flickan, var jag Sasja behjälplig att skoja med honom, och vi kunde hela timmar bry våra hjärnor, huru vi skulle kunna reta honom och få hans tålamod att brista. Han såg förfärligt komisk ut, då han blev ond, och detta beredde oss ett utomordentligt nöje. Jag skäms, när jag nu tänker därpå. En gång retade vi honom nästan till tårar, och jag hörde honom ofta mumla: Stygga barn! Jag blev plötsligt förlägen och skamsen, ty det gjorde mig så ont om honom. En gång, minns jag, rodnade jag ända till öronen, och nästan med tårar i ögonen badjag honom lugna sig och inte känna sig förolämpad av våra dumma upptåg. Men han slog ihop boken och gick in till sig utan att sluta lektionen. Hela dagen snyftade jag ångerfull. Tanken att vi, barn, med våra elaka påhitt nästan bragt honom till tårar var mig outhärdlig. Vi hade ju med flit tvingat honom därtill. Vi hade lyckats förmå honom att mista tålamodet och avsiktligt bragt det därhän, att den stackarn måste tänka på sin bittra lott. Hela natten kunde jag inte somna av harm, sorg och ånger. Det påstås, att ånger lättar själen — tvärtom! Jag vet inte, om egenkär leken också blandade sig med min sorg. Jag ville inte, att han skulle anse mig för barn, ty jag var då redan femton år.

Från denna dag började jag pina min hjärna med tusen planer, huru jag skulle kunna förmå Pokrovskij att ändra sin mening om mig. Men jag var emellanåt skygg och försagd. I mitt nuvarande tillstånd skulle jag för intet pris kunnat besluta mig för att taga ett avgörande steg, och så stannade det vid dessa fantasier. Jag och Sasja upphörde dock med våra upptåg, och han slutade upp att bli ond. Men för min egenkärlek var detta för litet.

Nu skall jag säga några ord om den allra underligaste, intressantaste och ömkligaste av alla, som jag råkat träffa. Jag vill nu tala om honom just på detta ställe i mina anteckningar, därför att jag dittills alls icke fästat någon uppmärksamhet vid honom, förrän jag plötsligt fick intresse för allt, som rörde Pokrovskij.

Hos oss uppenbarade sig stundom en liten smutsig, otymplig, gråskäggig gubbe, illa klädd och högst underlig. Vid första påseendet kunde man tro, att han blygdes för något och hade något på samvetet. Han vred på sig, så att han var alldeles hopkrupen, och gjorde såkonstiga åtbörder och grimaser, att man rent av måste tro, att han var från vettet. Då han tittade in till oss, stannade han först vid väggen utanför glasdörren och tordes inte stiga in. Om någon av oss gick förbi — jag eller Sasja eller någon av tjänstefolket, som han kände — så vinkade han och

lockade vederbörande till sig, gjorde olika tecken, men man behövde bara nicka med huvudet eller nämna honom vid namn, så var det en avtalad signal, att ingen obehörig var i huset och att han kunde stiga på, om han ville. Nu först öppnade gubben sakta dörren, smålog fryntligt, gnuggade händerna av belåtenhet och smög sig på tå in i Pokrovskijs rum. Det var studentens far.

Sedermera fick jag reda på den stackars gubbens levnadshistoria. Han hade en gång varit i tjänst någonstädes, men saknade alla talanger och hade en mycket obetydlig befattning. När hans första hustru dog (studenten Pokrovskijs mor), gifte han om sig med en borgardotter. I det nya äktenskapet blev allt upp- och nedvänt i huset; hon lät ingen vara i fred och tog allt i sin hand. Studenten Pokrovskij var då bara barnet, en tioårig pojke. Styvmodern hatade honom, men ödet var den lille Pokrovskij bevåget. Godsägaren Bykov, som var gammal bekant till tjänstemannen Pokrovskij och varit hans gynnare, tog barnet under sitt beskydd och satte honom i skola. Han intresserade sig för gossen, därför att han hade känt hans salig mor, som redan i flickåren fått underhåll av Anna Fedorovna och gift sig med tjänstemannen Pokrovskij. Herr Bykov, god vän till Anna Fedorovna, rörd av detta ädelmod, gav bruden fem tusen rubel i hemgift, men vart dessa pengar togo vägen, vet man icke. Allt detta berättade Anna Fedorovna för mig. Studenten Pokrovskij självtyckte inte om att tala om sina familjeförhållanden. Hans mor lär ha sett mycket bra ut, och det föreföll mig underligt, att hon kunde ingå ett ofördelaktigt äktenskap med en så obetydlig man, Hon dog redan i unga år, fyra år efter giftermålet.

Från skolan övergick den unge Pokrovskij till gymnasium och sedan till universitetet. Herr Bykov, som ofta reste in till Petersburg, lämnade honom icke heller nu utan vård. Men på grund av sin vacklande hälsa kunde Pokrovskij icke fortsätta studierna vid universitetet. Herr Bykov gjorde honom därför bekant med Anna Fedorovna och rekommenderade honom, så att han fick husrum och kost gratis, mot villkor att undervisa Sasja i nödiga stycken.

Den gamle Pokrovskij hängav sig, i sorgen över sin hustrus elakhet, åt den svåra dryckenskapslasten och var nästan alltid onykter. Hans hustru slog honom, körde ut honom i köket och bragte det därhän, att han slutligen blev van vid prygel och dålig behandling utan att beklaga sig. Han var då ännu inte värst gammal, men på grund av sina fula vanor hade han blivit nästan gubbfjollig. Det enda spåret av ädla, sant mänskliga känslor var hans gränslösa kärlek till sonen. Det påstods, att den unge Pokrovskij liknade sin salig mor som det ena bäret det andra. Månne det var hågkomsten om den forna goda kvinnan, som i den avsigkomne gubbens hjärta väckte en så obegränsad kärlek till sonen? Gubben kunde inte tala om något annat än om honom och besökte honom regelbundet två gånger i veckan. Oftare vågade han inte komma, därför att den unge Pokrovskij inte kunde med faderns påhälsningar. Av alla hans fel var otvivelaktigt hans ringaktning för fadern det värsta. För resten var gubben tidtals också den odrägligastevarelse i världen. För det första var han förfärligt nyfiken, för det andra hindrade han genom sitt dumma, meningslösa prat sonen oupphörligt i hans studier, och slutligen uppenbarade han sig stundom i onyktert tillstånd. Sonen vande honom dock omsider av med dessa lyten, både nyfikenheten och den ständiga pratsamheten, och bragte det äntligen därhän, att denne lyssnade till honom som till ett orakel i allo och inte vågade öppna munnen utan hans medgivande.

Den stackars gubben kunde inte nog beundra och se sig mätt på sin Petinka, såsom han kallade honom. När han hälsade på sin son, hade han alltid en skygg, orolig uppsyn, sannolikt av villrådighet, huru sonen skulle taga emot honom. Vanligtvis kom han sig på en lång stund inte för att gå in, och om jag råkade vara där, frågade han mig upprepade gånger, hur det var med Petinka, om han mådde bra, huru han var till lynnet och om han höll på med något viktigt. Kanske han skriver eller funderar på något viktigt? Då jag tillräckligt hade lugnat och uppmuntrat honom, beslöt han sig slutligen för att stiga in, men öppnade dörren sakta och rysligt försiktigt och stack först in huvudet. Fick han då se, att sonen inte var vid dåligt lynne, utan nickade med huvudet, gick han sakta in i rummet och lade av sig sin kappa och sin hatt, som jämt var tillknycklad och trasig, med slitna brätten. Allt hängde han upp på en spik lika tyst och ohörbart. Därpå satte han sig försiktigt på en stol och tog ej blicken från sonen. Han uppfångade alla hans rörelser och sökte gissa sig till hans tankar. Om hans Petinka inte var vid gott lynne, och gubben märkte detta, så reste han sig genast från stolen och förklarade, att han bara velat titta in ett ögonblick. »Jag har gått så länge och ville bara pusta ut i förbifarten.» Likaljudlöst, lika ödmjukt tog han då

sin kappa och sin hatt, öppnade dörren lika tyst och gick ut med ett konstlat småleende för att kväva den överväldigande förstämning, som han inte ville visa för sonen.

Men när sonen mottog honom vänligt, var gubben, alldeles utom sig av glädje. Han sken av belåtenhet i alla rörelser och åtbörder. När sonen tilltalade honom, reste sig gubben alltid en smula från stolen och svarade sakta, med högtidlig min, nästan andäktigt, och alltid sökte han använda de mest utsökta, i själva verket löjligaste uttryck. Men talets gåva var honom icke beskärd; han blev alltid förbryllad och rodnade så, att han inte visste, vart han skulle ta vägen och var han skulle göra av sig, och efteråt mumlade han ännu länge svaret för sig själv, som om han ville rätta sig. Men om han lyckats ge ett bra svar, så ruskade han på sig, jämkade västen, halsduken och fracken och tog på sig en min av självmedveten värdighet. Och då kunde det hända, att han blev ogenerad och vågade sträcka sin djärvhet ända därhän, att han sakta steg upp från stolen, gick fram till bokhyllan, tog fram en bok och till och med låtsades läsa i den. Allt detta gjorde han med en min av låtsad likgiltighet och obesvärat lugn, som om han alltid varit van att så handskas med sonens böcker, utan att fråga honom om lov.

Men en gång råkade jag få se, huru rädd den stackarn blev, då Pokrovskij bad honom icke röra böckerna. Han skrattade till och fick bråttom att ställa tillbaka böckerna — upp och ned; så ville han gottgöra det, men ställde dem med ryggen inåt, smålog och rodnade utan att veta, huru han skulle kunna ställa dem till rätta igen. Den unge Pokrovskij lyckades emellertid med sina goda råd att vänja gubben av med hans ovanor, och då han fannhonom nykter tre gånger å rad, gav han honom sedan vid det första besöket vid avskedet en silverslant. Någon gång köpte han stövlar, en halsduk eller en väst åt gubben, och när denne uppträdde i sin nya skepnad, kråmade han sig som en tupp. Stundom kom han också in till oss. Han hade med sig pepparkakor och äpplen och pratade jämt om Petinka. Han bad oss vara mycket uppmärksamma och läraktiga och sade, att Petinka var en god son, en mönstergill son och därtill en så lärd son. Därvid plirade han så löjligt med det vänstra ögat och krumbuktade sig så lustigt, att vi inte kunde hålla oss från att flina, utan gapskrattade åt honom med full hals. Min mor tyckte mycket om honom. Men gubben hatade Anna Fedorovna, fast han inför henne var »lugnare än vatten och lägre än gräs», såsom ordspråket lyder.

Snart slutade jag upp med mina lektioner för Pokrovskij. Liksom förr betraktade han mig fortfarande som barn, som en yrhätta av samma slag som Sasja. Det gjorde mig mycket ont, därför att jag av alla krafter sökte gottgöra mitt forna uppförande. Men ingen lade märke därtill. Detta retade mig ännu mer. Jag hade aldrig talat med Pokrovskij utanför lektionsiummet och kunde inte förmå mig att göra det. Jag rodnade, blev förvirrad och grät sedan i en fönstersmyg.

Jag vet inte, huru allt detta skulle ha avlupit, om inte en egendomlig omständighet hade påskyndat vårt närmande. En kväll, när mor satt hos Anna Fedorovna, smög jag mig in i Pokrovskis rum. Jag visste, att han inte var hemma, och då for det för mig, att jag skulle gå in till honom. Hittills hade jag aldrig tittat åt honom, fast vi mer än ett år hade bott vägg i vägg. Nu klappade mitt hjärta så hårt, som om det ville brista. Jag tittademig omkring med särskild nyfikenhet. Hans rum var ganska tarvligt möblerat, och där var föga ordning. På bord och stolar lågo papper och böcker. Jag greps av underliga tankar och på samma gång av en obehaglig, disharmonisk känsla. Det föreföll mig, som om min vänskap, mitt älskande hjärta vore för litet för honom. Han var lärd, men jag var dum, visste ingenting och hade inte läst en enda bok. Jag betraktade med avundsjuka blickar de hyllor, på vilka böckerna stodo uppradade. Jag greps både av harm, längtan och raseri. Jag fick lust att läsa hans böcker, den ena efter den andra, så fort som möjligt. Kanske inbillade jag mig, att jag skulle bliva mera värd hans vänskap, om jag hade lärt mig allt, som han visste. Jag kastade mig över den första hyllan. Utan att veta vad jag gjorde och utan att hejda mig fick jag tag i en gammal, dammig bok. Både röd och blek, darrande av glädje och skräck, stoppade jag boken på mig och beslöt att läsa den vid nattlampan, sedan mamma hade somnat.

Men hur besviken kände jag mig icke, då jag befann mig i hans rum och skyndade att slå upp en bok, som befanns vara ett gammalt latinskt arbete med av maskar sönderfrätta blad! Jag ville just ställa upp boken på hyllan igen, då jag i korridoren fick höra steg, som närmade sig. Jag fick förfärligt brått, men den tjocka boken hade varit så hårt inklämd på hyllan, att de andra nu ramlade ner, då jag tog ut den, och det blev inte plats för

den. Jag klämde in böckerna, så gott jag kunde. Men en rostig spik, varmed hyllan var fästad vid väggen, brast plötsligt, som om den blott väntat på detta ögonblick, och hyllan ramlade ner på ena sidan. Böckerna kastades huller om buller på golvet. Nu öppnades dörren, och Pokrovskij trädde in.Jag måste förutskicka den anmärkningen, att han inte kunde tåla, om någon huserade i hans bostad. Ve den, som petade på hans böcker! Döm nu om min förfäran, då böckerna, stora och små, i alla möjliga format, trillade ner från hyllan och hoppade kring i hela rummet under bord och stolar! Jag skulle velat smyga mig bort, men det var för sent. Nu är det färdigt! tänkte jag. Jag var förlorad, det är förbi med mig! Jag hade burit mig åt som en ostyrig barnunge — jag stora, dumma flickan!

Pokrovskij blev rysligt förargad. — Det fattades bara det! skrek han. — Skäms ni inte att ställa till ett sådant ofog? Kan ni aldrig sluta med sådana galna påhitt? — Och så böjde han sig ner och började plocka upp böckerna. Jag kastade mig också ner på golvet för att samla upp dem. — Det behövs inte, behövs inte! skrek han. — Ni gjorde bättre, om ni inte gick, dit ni inte är ombedd. — Men något lugnad av min ödmjuka hållning, fortsatte han i en mer dämpad ton, som erinrade om den forne lärarens: När skall ni stadga er en smula, och när skall det bli folk av er? Ni är ju inte längre bara barnet, ingen flickunge, utan redan femton år.

Och liksom för att få visshet om att jag inte längre var en flickunge, fixerade han mig, men rodnade ända till öronen. Jag begrep ingenting. Jag bara stod stilla framför honom och stirrade häpen på honom. Han reste sig långsamt, gick med förlägen min fram till mig, blev rysligt förvirrad och mumlade något, som om han skulle velat urskulda sig för att han nyss yttrat, att jag var en så stor flicka. Slutligen fattade jag meningen. Jag kan inte beskriva, hur det då blev mig til mods. Jag blev generad och kom alldeles av mig, rodnade ännu merän han, satte händerna för ansiktet och sprang ut ur rummet.

Jag visste inte, vad jag skulle ta mig till eller vart jag skulle ta vägen av blygsel. Att tänka sig, att han ertappat mig i sitt rum! Hela tre dar kunde jag inte se på honom. Jag var jämt färdig att gråta, och de rysligaste och löjligaste tankar kretsade i mitt huvud. Den allra vanvettigaste idén var, att jag skulle gå till honom, förklara allt, öppet erkänna allt och övertyga honom om att jag tittat in i hans rum med det bästa uppsåt, icke av någon flickaktig nyck. Jag var fullt och fast besluten att uppsöka honom, men modet svek mig gudskelov. Men vad skulle jag göra? Jag känner ännu samvetskval, när jag tänker därpå.

Några dagar senare blev min mor plötsligt sjuk. Hon hade redan varit sängliggande två dar, och på den tredje fick hon feber och yrade. Jag sov inte på hela natten, skötte henne, satt vid hennes säng och gav henne mat jämte medicin på föreskrivna tider. Natten därpå var jag alldeles utmattad. En och annan stund slumrade jag till, det skymde för ögonen och gick runt i huvudet, och varje minut var jag färdig att falla från stolen av trötthet, men min mors svaga stönanden väckte mig. Jag spratt till och vaknade upp för ett ögonblick, men så överväldigades jag åter av sömnlust. Jag led förfärligt. Jag vet inte och kan nu inte minnas något, men en förfärlig drömsyn föresvävade mig i dessa kvalfulla ögonblick, då sömn och vaka kämpade med varandra. Jag vaknade med förfäran. I rummet var det mörkt. Nattljuset hade brunnit ned, och de sista eldslågorna flämtade matt, skymtade på väggen och försvunno alldeles. Det blev mig förfärligt till mods, min fantasi upprördes av någon hemsk dröm, och mitthjärta var så beklämt. Jag rusade upp från stolen och skrek till i ett utbrott av vild förtvivlan. I detsamma öppnades dörren, och in i vårt rum kom Pokrovskij.

Jag minns bara, att jag återfick besinningen i hans armar. Han satte mig varligt i en länstol, hämtade ett glas vatten åt mig och överhopade mig med frågor. Jag minns inte, vad jag svarade. — Ni är själv sjuk, mycket sjuk, sade han och tog mig i handen. — Ni har feber, ni fördärvas, om ni inte skonar er hälsa. Lugna er och lägg er att sova! Jag skall väcka er om ett par timmar. Vila ut! Lägg er! Lägg er! upprepade han utan att ge mig andrum att svara ett enda ord. Tröttheten berövade mig mina sista krafter, och mina ögon föllo ihop av matthet. Jag lutade mig tillbaka i stolen och tänkte bara sova en halvtimme, men vaknade först inemot morgonen. Pokrovskij väckte mig inte, förr än det var tid att ge stackars mor medicin.

Nästa dag, då jag hunnit repa mig en smula, var jag åter redo att sätta mig vid mammas säng, med den fasta föresatsen att inte somna den gången. Då klockan var elva, knackade Pokrovskij åter på vår dörr, och jag

öppnade. — Det är väl tråkigt att sitta ensam, sade han, och därför har jag tagit med en bok, så att ni kan fördriva tiden. Jag tog den, men minns inte, vad det var för bok, och jag ögnade knappt i den, fast jag inte sov på hela natten. En underlig, upprörd känsla unnade mig ej ro därtill, och jag kunde inte hålla mig stilla. Några gånger steg jag upp och gick av och an. Men en känsla av inre harmoni spred sig över hela mitt väsen, och jag var så glad åt Pokrovskijs uppmärksamhet. Jag var nästan stolt över hans omsorger och bekymmer för min skull. Jag fantiserade och grubblade natten i ända.Pokrovskij kom ej mer denna kväll; det visste jag. Men jag kände på mig, att han skulle komma den nästa.

Dagen därpå, då alla i huset redan hade gått till sängs, öppnade Pokrovskij sin dörr och började språka med mig från tröskeln. Jag minns nu inte ett enda ord av vad vi då sade varandra. Jag kommer bara ihåg, att jag var skygg och förlägen och förtretad på mig själv. Med otålighet avbidade jag slutet på samtalet, fast jag hela dagen hade längtat därefter, haft honom i tankarna och på förhand gjort upp mina frågor och svar.

Från och med denna kväll knöts vårt intima band. Under mors sjukdomstid tillbragte vi några timmar tillsammans varje natt. Jag började efter hand övervinna min blyghet, ehuru jag efter varje samtal blev allt mer och mer missbelåten med mig själv. För resten märkte jag med hemlig glädje och med stolt tillfredsställelse, att han för min skull glömde sina odrägliga böcker. Händelsevis föll samtalet skämtsamt en gång på böckerna, som ramlat ner från hyllan. Det var ett underligt ögonblick. Jag var nästan alldeles för öppenhjärtig och naivt meddelsam. Jag hänfördes av en sällsam känsla av förtjusning och yppade för honom allt: att jag ville studera, att det grämde mig, att man betraktade mig som en liten flicka, som barn. Jag upprepar det: jag befann mig i ett exalterat tillstånd, mitt hjärta var så vekt, och i mina ögon stodo tårar. Jag dolde intet för honom, utan talade om allt, allt — om min tillgivenhet för honom, om min åstundan att tycka om honom, att leva med honom, vederkvicka och lugna honom. Han såg så underligt på mig, med förvåning och uppmärksamhet, men sade ingenting. Då blev det mig med ens så dystert och sorgset till mods. Det föreföllmig, som om han inte förstod mig, som om han kanske gjorde narr av mig.

Jag föll plötsligt i gråt som ett litet barn, snyftade och kunde ej längre behärska mig. Jag befann mig som i ett anfall av hysterisk kramp. Han fattade mina händer, kysste dem, tryckte dem mot sitt bröst och sökte med vänliga ord trösta mig. Han var mycket upprörd. Jag minns inte, vad han sade mig. Jag bara grät och skrattade om vartannat, rodnade och kunde inte få fram ett ord av glädje. Men trots min upprörda stämning lade jag märke till, att det ännu fanns kvar något av konstlad förlägenhet hos Pokrovskij. Han kunde tydligen inte hämta sig riktigt i häpenheten över min exalterade hänförelse, över mitt plötsliga bedyrande av en så glödande vänskap. Kanske fann han det i början bara intressant. Efter hand försvann hans nervositet, och med samma enkla, naturliga känsla, som besjälade mig, besvarade han min hängivenhet, mina hjärtliga ord och upptog alla mina frågor med samma vänliga uppmärksamhet och hjärtlighet som en uppriktig vän, som min köttslige broder. Mitt hjärta blev så varmt, och det kändes så ljuvt. Jag undanhöll och fördolde ej det minsta. Han såg allt, och med varje dag blev han alltmer fästad vid mig.

Sanningen att säga, kommer jag inte ihåg, vad allt vi språkade om i dessa pinsamma och på samma gång ljuvliga möten i natten vid lampans flämtande sken och omedelbart i närheten av min stackars mors sjukbädd. Vi talade om allt, som föll oss in, om allt, som rörde sig i våra hjärtan och sökte sig uttryck. Ja, vi voro då nästan lycksaliga. Ack, det var en både sorglig och glättig tid, och nu är det mig både ljuvligt och sorgligt att minnas det. Men om minnena äro glada eller dystra,äro de i alla fall plågsamma — så är det åtminstone för mig, men även i kvalen ligger det något ljuvt. Och när hjärtat känns tungt och sorgset, kunna minnena friska upp och vederkvicka det, liksom daggdroppar i den fuktiga kvällen efter en het solskensdag kunna återuppliva den stackars vissnade blomman, förbränd av dagens glöd.

Min mor tillfrisknade, men jag satt ännu länge om nätterna vid hennes bädd. Pokrovskij gav mig ofta böcker. I början läste jag dem bara för att inte somna, men sedan uppmärksammare och slutligen med intresse. För mig uppenbarades plötsligt en ny, mig hittills okänd värld. Nya tankar, nya intryck kvällde som ymniga bäckar fram i mitt hjärta. Och ju mer oro och upprörda känslor dessa nya intryck kostade mig, dess kärare blevo de mig, dess

ljuvligare genomströmmade de hela min själ. Som en störtflod bestormade de mitt hjärta och lämnade mig ingen ro. Ett helt kaos av underliga stämningar började uppröra hela mitt väsen. Men denna storm i min själ var dock icke i stånd att helt och hållet kväva mig, därtill var jag alltför svärmisk, och detta räddade mig.

Då min mors sjukdom var överstånden, upphörde våra kvällsmöten och långa samtal. En och annan gång lyckades det oss dock att växla några ord, mestadels meningslösa eller obetydliga, och det var mig kärt att giva dem en särskild betydelse, någon undermening. Mitt hjärta var fullt. Jag var lycklig och njöt av en stilla lycka i det tysta. Så förflöto några månader.

En gång kom den gamle Pokrovskij och hälsade på oss. Han småpratade länge med oss, var ovanligt munter, kry och språksam, skrattade, nojsade på sitt sätt och gav oss slutligen nyckeln till sin gladlynthet genomförklaringen, att Petinka hade födelsedag precis om en vecka och att han av denna anledning ovillkorligen måste uppvakta sin son, att han skulle ta på sig vit väst, och att hans hustru lovat att köpa honom ett par nya stövlar. Kort och gott: gubben var riktig lycklig och pratade om allt, som föll honom in.

Hans födelsedag — den tanken gav mig ro varken dag eller natt. Jag föresatte mig att göra mig påmint hos honom genom att förära honom en gåva. Men vad? Slutligen beslöt jag mig för att ge honom en bok. Jag visste, att han gärna ville ha Pusjkins samlade verk i den nyaste upplagan, och därför stannade jag vid Pujskin i mitt val. Jag hade i min privata kassa trettio rubel, som jag förtjänat genom handarbete, och denna summa hade jag lagt av till en ny klänning. Nu skickade jag vår köksa, gumman Matrena, att ta reda på, vad hela Pusjkin kostade. Tyvärr kostade alla elva volymerna inbundna åtminstone 60 rubel. Var skulle jag ta pängar från? Jag funderade och funderade, men visste mig ingen råd. Min mor tordes jag inte be om pängar. Naturligtvis skulle hon säkert ha hjälpt mig. Men i så fall skulle alla i huset ha fått vetskap om vår gåva och betraktat den som en yttring av välgörenhet, som ett slags arvode för Pokrovskijs undervisning ett helt år. Jag skulle velat ge honom något alldeles för mig själv i största tysthet, men för hans lektioner ville jag stanna i evig tacksamhetsskuld hos honom, utan annan betalning än min vänskap.

Till sist trodde jag mig ha funnit en utväg att reda mig i denna klämma. Jag viste, att man i Gostinnyj DvorDen största basaren eller saluhallarna i Petersburg. i somliga stånd kunde få köpa redan uppskurna, men föga begagnade böcker för halva boklådspriset,om man förstod sig på att pruta. Jag beslöt begagna mig av första tillfälle att gå dit, och redan dagen därpå fick jag ett ärende dit. Mamma var inte riktigt kry, och Anna Fedorovna var för lat att gå ut, så att jag fick göra inköpen och tog med mig Matrena.

Till min stora glädje hittade jag snart Pusjkin i ett mycket vackert band. Jag började pruta. Först begärde köpmannen ett högre pris än i bokhandeln, men sedan jag några gånger gjort min att gå min väg, lät han pruta med sig och avyttrade hela verket för bara 35 rubel. Huru glad var jag icke över denna goda affär! Den stackars Matrena begrep inte, hur det var fatt med mig, och varför jag köpte så många böcker. Men o ve! Hela mitt kapital utgjorde 30 rubel, och köpmannen ville på inga villkor slå av mer på köpeskillingen. Huru jag bönföll och bad, lät han slutligen beveka sig att slå av ytterligare 2½ rubel, i det han bedyrade, att han gjorde denna eftergift enkom för min skull, därför att jag var en så snäll fröken, men inte åt någon annan i världen. Men tyvärr fattades ännu två och en halv rubel. Jag var färdig att gråta av harm. Men en oväntad omständighet kom mig till hjälp i min bedrövelse.

Vid ett annat stånd med böcker icke långt från mig fick jag se gubben Pokrovskij. Omkring honom trängdes ett halvt dussin gatukrämare, som sökte plocka honom och gjorde honom alldeles yr i huvudet. Alla sökte de pracka på honom sina varor och förmå honom att köpa det eller det. Den stackars gubben stod. som fastvuxen vid marken och visste inte, vad han skulle bestämma sig för av allt det, som utbjöds åt honom. Jag gick fram till honom och frågade, vad han gjorde här. Gubben blev mycket glad att få träffamig, ty han höll ofantligt mycket av mig, kanske lika mycket som av Petinka. — Jo, jag köper böcker, Varvara Aleksejevna, svarade han, några böcker åt min Petinka. Det är snart hans födelsedag, och han tycker så mycket om böcker, att jag inte kan låta bli att köpa några böcker åt honom. — Gubben uttryckte sig alltid något löjligt, men nu var han särskilt löjlig i sin förlägenhet. Huru han än frågade efter priserna — en rubel, två rubel, tre rubel, var det för dyrt för honom. Han

nöjde sig med att kasta avundsjuka blickar på dem, bläddrade i dem, vägde dem i handen och satte dem åter på deras plats. — Nej, nej, det är för dyrt, mumlade han, men kunde det inte finnas något här...

Och därvid började han leta bland tunna småhäften, almanackor och visböcker — idel billiga trycksaker. — Men varför köper ni sådant, det är ju bara skräp, anmärkte jag. — Visst inte, svarade han. Se bara, så präktiga böcker här finns! Riktigt bra böcker! — De sista orden gnällde han fram så ömkligt, att det såg ut, som om han var färdig att gråta av förargelse över att goda böcker voro så dyra, och en tår trillade ner från hans bleka kinder på den röda näsan. Jag frågade, om han hade mycket pängar på sig. — Här ser ni, sade den stackars gubben och tog fram sina slantar, som voro instoppade i ett smutsigt tidningspapper, det är ett par större silvermynt, en 20-kopeks slant och 20 kopek i koppar. — Jag tog honom med mig till min bokförsäljare. — Här ser ni elva böcker, som kosta inalles trettiotvå och en halv rubel. Jag har 30 rubel, om ni lägger till resten, så köpa vi alla dessa böcker och ge honom dem gemensamt. — Gubben blev nästan tokig av glädje, strödde ut alla sina slantar, och köpmannen överlät åt honom hela vårt gemensamma bibliotek.Gubben stoppade böckerna i fickorna, under armbågarna och i händerna och lovade att nästa dag bära alla böckerna oförmärkt hem till mig.

Dagen därpå gick gubben till sin son, satt hos honom som vanligt en liten stund och gick sedan in till oss och slog sig ner hos mig med en mycket komisk, högtidlig uppsyn. Småskrattande och gnuggande händerna av belåtenhet att sitta inne med någon hemlighet, yppade han för mig, att alla böckerna i största hemlighet hade transporterats hit och förvarades i en vrå av köket under Matrenas uppsikt. Därpå föll samtalet naturligtvis på den förestående födelsedagsfesten, och han gjorde sig underrättad om, huru vi ämnade fira den. Men ju mer han fördjupade sig i sitt ämne och ju mer han pratade, dess tydligare märktes det, att han hade något särskilt på hjärtat, som han inte kunde eller tordes tala om och som han var generad för. Jag väntade alltjämt och teg. Den hemliga glädje och tillfredsställelse, som jag hittills tyckt mig läsa i hans underliga åtbörder, grimaser och blinkningar med det vänstra ögat, försvunno. Han blev med varje ögonblick allt oroligare och ängsligare. Slutligen kunde han inte hålla sig längre.

— Hör på, började han skyggt i viskande ton, hör på, Varvara Aleksejevna! Vet ni vad, Varvara Aleksejevna? Härvid blev gubben ryslig förvirrad. — Jo, ser ni, när hans födelsedag är inne, skall ni ta tio böcker och ge honom dem själv å edra egna vägnar, men jag tar den elfte boken och ger honom den för min räkning, det vill säga från mig själv. På det viset, ser ni, får han något av mig och något av er, och båda två ha vi något att ge honom. — Härvid tystnade gubben av förvirring. Jag såg på honom, han väntade tydligen med skygg spänning mitt besked. — Men varför vill ni inte, attvi ge alla böckerna tillsammans, Zachar Petrovitj? — Jo, det är ju på det viset att, Varvara Aleksejevna, det kommer sig av att... gubben rodnade och blev så förlägen, att han trasslade in sig och inte kunde komma ur fläcken.

— Jo, ser ni, förklarade han slutligen, jag bara skojar ibland, Varvara Aleksejevna. Det vill säga, jag vill klargöra för er, att jag skojar nästan ständigt och jämt och har svårt att hålla mig ibland. Det vill säga, när det är kallt ute eller tråkigt på annat sätt eller om man blir ledsen och det går en emot, så kan man någon enstaka gång inte hålla sig, utan blir uppsluppen och dricker stundom en smula för mycket. Och det tycker Petrusja är mycket otrevligt. Ser ni, Varvara Aleksejevna, då blir han arg, grälar på mig och ger mig riktiga moralkakor. Därför ville jag nu visa med min gåva, att jag har bättrat mig och börjat leva förståndigt. Därför har jag sparat pängar för att köpa en bok åt honom, knogat och sparat länge, därför att jag nästan aldrig har pängar, utom då Petrusja någon gång ger mig en slant. Och det vet han. Följaktligen skall han nu se, huru förståndigt jag använder pängarna, och förstå, att jag har gjort detta endast för hans skull.

Det gjorde mig ont om gubben, och jag tvekade icke länge i mitt beslut. Gubben tittade oroligt på mig. — Jo, jag har ett förslag, Zachar Petrovitj, sade jag, ni ger honom alla böckerna ensam. — Alla från mig själv, ensam? I mitt eget namn? — Ja visst. — Jag tyckte mig ha talat tillräckligt tydligt, men gubben hade en lång stund svårt att förstå mig.

— Javäl, sade han slutligen eftertänksamt. — Det blir mycket bra, men hur skall det då gå med er, Varvara Aleksejevna? — Jag ger alls ingenting. — Vad?utbrast gubben nästan förskräckt. — Ger ni Petinka ingenting?

Vill ni inte ge honom någonting? — Gubben blev riktigt förfärad. I detta ögonblick tycktes han färdig att avstå från sin egen föresats, bara för att jag skulle kunna ge något åt hans son. Ja, han hade ett gott hjärta, den gubben. Men jag sökte övertyga honom om, att jag gärna skulle vilja skänka något, men att jag inte ville beröva honom hans nöje. — Om er son blir belåten, tillade jag, så bli vi glada båda två, ty även jag skall bli glad, därför att jag i mitt hjärta skall känna det, som om också jag i själva verket hade gett honom något.

Härmed blev gubben fullt lugnad. Han stannade hos oss ett par timmar, men kunde under hela tiden icke hålla sig stilla, utan steg upp och krumbuktade sig, väsnades och nojsade med Sasja, kysste mig i smyg, nöp mig i armen och gjorde oförmärkt grimaser åt Anna Fedorovna. Hon körde slutligen ut honom. Korteligen, gubben blev av förtjusning så utom sig, att han inte visste, vad han gjorde.

På den högtidliga dagen infann han sig precis klockan elva omedelbart efter högmässan, i vederbörligen tillknäppt frack med den nya västen och i nya stövlar. I vardera handen höll han en lunta böcker. Vi sutto då alla i salen hos Anna Fedorovna och drucko kaffe, eftersom det var söndag. Gubben tycktes vilja börja sin harang med att Pusjkin var en förträfflig poet, men så kom han genast av sig, trasslade in sig och övergick plötsligt till betraktelser över att man måste uppföra sig väl och att, i fall man icke gjorde det, detta betydde, att man skojade, samt att dåliga tendenser fördärva och tillintetgöra människan. Han uppräknade till och med några fördärvliga exempel på tygellöshet och slötmed försäkran, att han sedan någon tid hade fullkomligt bättrat sig och att han nu skulle uppföra sig exemplariskt väl; att han redan förut hade insett riktigheten i sonens tillrättavisningar och lagt dem på hjärtat, men att han först nu skulle tillämpa dem i handling. Till bevis härpå ville han nu förära några böcker, som han under loppet av en längre tid anskaffat genom sparade medel.

Jag kunde inte hålla mig från både tårar och skratt, då jag hörde på den stackars gubben. Han tycktes förstå konsten att ljuga, om så behövdes! Böckerna hade flyttats in i Pokrovskis rum och voro uppställda på en hylla. Den unge Pokrovskij hade redan gissat sammanhanget. Gubben inbjöds till middagen. Den dagen vore vi alla vid gott lynne. Efter middagen lekte vi pantlekar och spelade kort. Sasja var full av upptåg, och jag stod henne inte efter. Pokrovskij var uppmärksam mot mig och sökte jämt ett tillfälle att vara på tu man hand med mig, men jag unnade honom det inte. Det var den bästa dagen under alla dessa fyra år.

Men så komma idel tunga och sorgliga minnen, ty nu begynner historien om mina olycksdagar. Kanske är det därför som min penna börjar röra sig långsammare, som om det vore henne motbjudande att skriva vidare. Och kanske är det därför som jag med sådan hänförelse och kärlek har återkallat i minnet de minsta detaljer av mitt ungdomsliv dessa lyckliga dar. Men de räckte inte länge, ty de avlöstes snart av ett svart ve, som slutar — Gud vete när.

Mina olyckor begynte med Pokrovskijs sjukdom och död.

Han insjuknade två månader efter den tilldragelse, som jag här skildrat. Under dessa två månader hade hanhaft mycket bekymmer för sitt uppehälle, ty han hade ännu icke fått någon fast plats. Liksom alla lungsiktiga behöll han ända till det sista hoppet att få leva mycket länge. En gång erbjöds honom plats som lärare någonstädes, men för detta yrke hade han motvilja. Inträda i statstjänst kunde han inte på grund av sin svaga hälsa, och dessutom skulle han nödgats vänta länge på ordinarie lön. Korteligen, Pokrovskij möttes överallt av motigheter; hans karaktär försämrades, och hans hälsa förstördes utan att han märkte det. Så kom hösten. Dagligen gick han ut i sin tunna kappa för att sköta sina angelägenheter och söka skaffa sig någon plats, vilket bjöd honom emot; han blev våt om fötterna, förkylde sig i ruskvädret och nedlades på sjukbädden, från vilken han icke mer reste sig. Han dog i slutet av oktober.

Jag lämnade nästan aldrig hans rum under sjukdomstiden, vårdade och passade upp honom. Många nätter fick jag inte en blund i ögonen. Han var sällan vid full sans och yrade ofta. Han pratade då om allt möjligt — om sin plats, sina böcker, om sin far, om mig, och på det viset fick jag veta mycket, som jag förut inte vetat och inte haft en aning om. Under den första tiden av hans sjukdom sågo alla på mig med underliga blickar, och Anna Fedorovna skakade betänksamt på huvudet. Men jag såg alla rakt i ansiktet, och för mitt deltagande för Pokrovskij rönte jag ej mer något obehag, åtminstone inte från min mors sida.

Stundom kände Pokrovskij igen mig, men det var sällan, ty han var medvetslös nästan hela tiden. Emellanåt talade han natten i ända länge med någon osynlig i dunkla, orediga ordalag, och hans rosslande stämma genljöd dovt i det trånga rummet som i en likkista, så att det kändes förfärligt för mig. Särskilt den sistanatten var han som vansinnig. Han led förfärligt och våndades, och hans stönanden söndersleto min själ. Alla i huset voro som slagna av skräck. Anna Fedorovna bad alltjämt till Gud, att han så snart som möjligt måtte tagas hädan. En läkare tillkallades, men han sade blott, att den sjuke ovillkorligen måste dö före morgonen.

Den gamle Pokrovskij tillbragte hela natten i korridoren utanför dörren till sonens rum; där bäddade man åt honom på en bastmatta. Han gick oupphörligt in i rummet och var förfärlig att skåda. Han var så krossad av sorg, att han tycktes alldeles känslolös och tankeslö. Hans huvud skakade av skräck, han darrade i hela kroppen, mumlade jämt för sig själv och tycktes fundera på något. Jag trodde nästan, han skulle bli tokig av sorg.

Före gryningen somnade gubben in på sin bastmatta, uttröttad av alla själskval. Vid åtta-tiden på morgonen låg sonen i dödsryckningarna, och jag väckte därför fadern. Den döende var vid full sans och tog farväl av oss alla. Underbart! Jag kunde inte gråta, men min själ var som söndersargad.

För mig voro hans sista ögonblick det kvalfullaste och mest hjärtslitande. Han ville alltjämt bedja eller fråga om något med sin stelnade tunga, men jag kunde omöjligt uppfatta några sammanhängande ord. En hel timme var han orolig och ängslig för något och ansträngde sig att göra ett tecken med sina kallnade händer; så började han åter bedja med en ömkligt rosslande, dov röst, men hans ord voro så osammanhängande, att jag inte kunde uppfatta något. Jag kallade fram alla närvarande till honom och bjöd honom dricka, men han skakade blott sorgset på huvudet. Slutligen begrep jag,vad han ville; han bad, att man skulle rulla upp gardinen och öppna fönsterluckorna. Sannolikt ville han för sista gången blicka ut på Guds gröna jord, på ljuset och solen. Jag drog bort gardinen, men den gryende dagern var lika sorglig och dyster som den döendes slocknande, arma liv. Solen lyste icke, ty moln förmörkade himlen med sin töckenslöja. Det var en regnig, dyster och ruskig dag. Ett fint duggregn smattrade mot rutorna och sköljde dem med strömmar av kallt, smutsigt vatten. In i rummet trängde knappt skimret av den bleka dagern, som blandade sig med det svagt flämtande skenet från den lilla lampan, som var tänd framför helgonbilden. Den döende såg på mig med en oändligt sorgsen blick och skakade på huvudet. Inom en minut var han död.

Anna Fedorovna föranstaltade själv om begravningen. En enkel, tarvlig kista inköptes, och en lastvagn hyrdes. För att hålla sig skadeslös för dessa utlägg lade Anna Fedorovna beslag på alla den dödes böcker och tillhörigheter. Gubben tvistade med henne härom, bråkade och tog från henne så många böcker han kom åt, stoppade dem i sina fickor och i hatten, gick omkring så hela tre dar och kunde inte ens skiljas från dem, då han skulle gå i kyrkan. Under hela denna tid var han som från vettet och hade alltid något att stöka omkring kistan med sällsam beskäftighet. Det var tydligt, att hans tankar inte kunde koncentrera sig på något bestämt. Varken min mor eller Anna Fedorovna voro i kyrkan vid dödsmässan. Mor var sjuk, och Anna Fedorovna, som redan klätt sig för att gå dit, råkade i gräl med gubben Pokrovskij och stannade hemma. Där voro alltså bara den gamle och jag. Under gudstjänstenarma människor

greps jag av en skräckkfull aning om kommande ofärd, och jag kunde knappt härda ut i kyrkan.

Slutligen lades locket på kistan och fastspikades; den lyftes upp på vagnen och fördes bort. Jag följde den blott till ändan av gatan. Kusken körde i trav. Gubben sprang efter och grät högt, fast gråten avbröts genom springandet. Den stackarn tappade sin hatt, men stannade inte för att ta upp den. Hans huvud var genom vått av regnet; en kall vind blåste upp och skar i ansiktet. Gubben tycktes dock icke känna något obehag därav, utan sprang gråtande från ena sidan av vagnen till den andra. De långa rockskörten fläktade för vinden som vingar. Ur alla fickor stucko böcker upp, och i händerna kramade han en väldig bok. De förbigående blottade sina huvuden och korsade sig. Somliga stannade också för att med förundran stirra på den tokige gubben. Böckerna hoppade gång på gång ur fickorna ned i smutsen. Man hejdade honom och gjorde honom uppmärksam på förlusten. Han tog upp dem och fortsatte att springa efter kistan. Vid gathörnet sällade sig till honom en stackars gumma för att följa kistan. Vagnen vek slutligen av vid hörnet och försvann ur min åsyn. Jag gick hem och kastade mig i min

mors armar, kysste henne, grät konvulsiviskt och pressade henne hårt mot mitt bröst, som om jag försökt att i mina armar kvarhålla min sista vän och rycka henne undan döden. Men döden stod redan lutad över min stackars mor . . .

D. ii juni.

Vad jag är er tacksam för promenaden i går kväll på ön, Makar Aleksejevitj! Vad där var friskt och skönt och vilken grönska! Jag har inte på länge sett grönskan.

63 arma människor

greps jag av en skräckkfull aning om kommande ofärd, och jag kunde knappt härda ut i kyrkan.

Slutligen lades locket på kistan och fastspikades; den lyftes upp på vagnen och fördes bort. Jag följde den blott till ändan av gatan. Kusken körde i trav. Gubben sprang efter och grät högt, fast gråten avbröts genom springandet. Den stackarn tappade sin hatt, men stannade inte för att ta upp den. Hans huvud var genom vått av regnet; en kall vind blåste upp och skar i ansiktet. Gubben tycktes dock icke känna något obehag därav, utan sprang gråtande från ena sidan av vagnen till den andra. De långa rockskörten fläktade för vinden som vingar. Ur alla fickor stucko böcker upp, och i händerna kramade han en väldig bok. De förbigående blottade sina huvuden och korsade sig. Somliga stannade också för att med förundran stirra på den tokige gubben. Böckerna hoppade gång på gång ur fickorna ned i smutsen. Man hejdade honom och gjorde honom uppmärksam på förlusten. Han tog upp dem och fortsatte att springa efter kistan. Vid gathörnet sällade sig till honom en stackars gumma för att följa kistan. Vagnen vek slutligen av vid hörnet och försvann ur min åsyn. Jag gick hem och kastade mig i min mors armar, kysste henne, grät konvulsiviskt och pressade henne hårt mot mitt bröst, som om jag försökt att i mina armar kvarhålla min sista vän och rycka henne undan döden. Men döden stod redan lutad över min stackars mor . . .

D. ii juni.

Vad jag är er tacksam för promenaden i går kväll på ön, Makar Aleksejevitj! Vad där var friskt och skönt och vilken grönska! Jag har inte på länge sett grönskan.

63arma människor

När jag var sjuk, föreföll det mig, som om jag ovillkorligen måste dö, och då kan ni förstå, huru jag kände det i går, huru jag njöt. Ni är inte ond på mig för att jag i går såg så ledsen ut. Det var mig i själva verket så lätt och skönt till mods, men i mina bästa ögonblick känns det ändå alltid vemodigt. Men att jag grät, var en småsak, som ni inte skall fästa er vid, och jag vet själv inte, varför jag grät. Min natur är nervöst sjuklig, och mina intryck äro sjukliga. Den bleka, molnfria himlen, solnedgången, aftonstillheten — allt var ju så härligt, men jag vet inte, hur det kom sig, att min stämning i går var sådan, att mina intryck blevo tunga och kvalfulla, att hjärtat blev överfullt och själen trängtade efter tårar. Men varför skriver jag allt detta till er? Allt detta är svårt för hjärtat att nedskriva och ännu svårare att förklara. Men kanske förstår ni mig ändå. Både min sorgsenhet och mitt löje. Vad ni är god, Makar Aleksejevitj! I går såg ni mig i ögonen, som om ni kunde läsa i dem, vad jag känner, och ni hänfördes av min egen förtjusning. Om det var en buske, en allé eller en vattenstrimma jag såg — överallt framstod ni för mig så stolt och blickade mig i ögonen, som om ni ville säga, att ni rådde om allt detta. Det bevisar, att ni har ett gott hjärta, Makar Aleksejevitj. Och därför tycker jag om er. Farväl! I dag mår jag inte heller bra. Jag blev våt om fötterna i går och förkylde mig. Fedora är också krasslig. Glöm mig inte och hälsa på mig ofta!

Er V. D.

* arma människor

D. 12 juni.

Min lilla duva Varvara Aleksejevna!

Och jag, som trodde, mor lilla, att ni själv skulle skildra det, som hände i går, i versform, och så kommer ni med

ett vanligt pappersark! Härpå vill jag nu bara svara, att fast ni skrev så litet till mig i ert brev, det ändå var ovanligt bra och nätt skrivet. Både naturen och de olika lantliga tavlorna och allt det andra om edra egna känslor — allt detta har ni beskrivit så bra. Men jag har icke denna talang. Om jag också klottrar tio sidor fulla, så blir det ändå intet innehåll eller resultat. Jag har redan försökt det. Ni skriver till mig, kära vän, att jag är en godhjärtad, hederlig karl, oförarglig för mina medmänniskor, att jag uppskattar den gudomliga nåden, sådan den uppenbarar sig i naturen, och ni slösar lovord på mig. Allt detta är sant, mor lilla, alldeles riktigt. Jag är i själva verket sådan, som ni beskrivit mig, och det vet jag själv. Men då man genomläser ett sådant brev som ert, blir man ofrivilligt vek om hjärtat, och så anfäktas man av vissa tunga funderingar. Men hör nu på mig, mor lilla, vad jag har att förtälja.

Jag börjar från början. Jag var blott sjutton år gammal, då jag inträdde i statstjänst, och nu har jag redan i trettio år trampat i de hjulspåren. Jag har under denna tid slitit ut tillräckligt många uniformsrockar. Jag har tillväxt i mandom och klokhet och har lärt känna människorna. Jag har levat, ja jag kan säga, jag levde med i världen, så att man till och med en gång ville föreslå mig till erhållande av en orden. Ni tror mig kanske inte, men jag försäkrar er, att jag inte narras. Men alltid finns det elaka människor här i

5—203101. Arma människor. ~

"5världen. Jag, kära vän, är visserligen en trumpen och dum människa, men jag har hjärta liksom alla andra. Och kan ni gissa, Varinka, vad en elak människa gjorde med mig? Det är skamligt att säga, vad han gjorde. Fråga hellre, varför han gjorde det! Jo, därför att jag är stillsam, beskedlig och godhjärtad av mig. Jag föll honom inte på läppen, och för allt galet fick jag skulden. I början hette det: Makar Aleksejevitj har gjort så och så, men sedan: det där rår naturligtvis Makar Aleksejevitj för, och till slut sade man: nu har Makar Aleksejevitj varit framme igen! Och då förstår ni, hur det gick. Makar Aleksejevitj fick skulden för allting och blev en visa i hela länet. Och inte nog med att de gjorde mitt namn ökänt, utan de hade också åtskilligt att anmärka mot mina stövlar, min uniform, håret och hållningen — alltid hade de något att hänga upp sig på. Och detta upprepades var eviga dag, så långt jag kan minnas tillbaka. Jag vande mig vid detta, därför att jag kan vänja mig vid allt, därför att jag är en fridsam människa och obetydlig varelse. Men vad tjänade nu allt detta till? Hade jag gjort en människa något förnär? Hade jag gått någon annan i vägen? Hade jag förtalat någon kollega inför mina förmän? Hade jag intrigerat för att hålla mig själv framme? Syndigt att bara misstänka något sådant, mor lilla!

Men vart vill jag komma med allt detta? Jo, nu förstår ni bäst, min kära, att jag inte har några förutsättningar för intriger eller äregirighet. Men hur kan man då beskylla mig för sådant? Men förlåt mig! Ni anser mig ju vara en hygglig karl, och ni är själv ojämförligt bättre än alla andra. Men vilken är den största borgerliga dygden? För några dar sedan yttrade Jevstafij Ivanovitj i ett samtal, att den viktigasteborgerliga dygden är att samla pängar. Detta sades naturligtvis på skämt — det vet jag, men bakom låg ändå moralen, att man inte får ligga någon till last, och det gör jag ju inte. Jag har min egen brödbit; visserligen är den enkel och stundom till och med hårdsmält, men den är förvärvad med hederligt, oegennyttigt arbete.

Vad skall jag göra? Jag vet ju, att jag inte uträttat något med att skriva brev. Men vad ligger det för syndigt i att korrespondera? Han är en simpel skrivare! heter det om mig. Än sedan? Inte något ohederligt i det! Min handstil är så fin och vacker, att det är en glädje att se därpå, och hans excellens är mycket belåten. Jag skriver rent de viktigaste papperen åt honom. Där finns ingen reson och sammanhang, det vet jag nog, och därför har jag inte heller kommit någonvart i tjänsten. Och därför skriver jag nu till er, kära vän, så här enkelt utan krumbukter, alldeles som det faller mig in. Allt det där vet jag. Men om jag själv skulle börja författa och skriva, vem skulle då renskriva? Det är den fråga, som jag nu gör och som jag söker få besvarad. Men nu känner jag på mig, att jag verkligen behövs, att jag är nödvändig, och att det inte finns någon anledning att låta peta omkull sig. För resten må jag gärna vara en råtta, om man finner mig lik detta djur. Även råttan är nödvändig och kan göra nytta för sig; man måste räkna med henne, och även hon kan med tiden få en gratifikation.

Men nog med detta ämne, kära vän! Det var inte min mening att tala om detta, fast jag nu har pratat bredvid mun. Emellertid är det angenämt att då och då få göra sig själv rättvisa. Farväl, min lilla duva, min goda

hugsvalarinna! Jag kommer, kommer säkert och hälsar på er för att ta reda på, hur ni har det. Men niarma människor

får under tiden inte ha tråkigt! Jag skall ta med mig böcker. Farväl, Varinka!

Tillönskande eder allt gott, er Makar Djevusjkin. *

D. 20 juni.

Herr Makar Aleksejevitj!

Jag skriver till er i brådskan, ty jag har bråttom och måste sluta ett arbete på bestämd tid. Ni skall få höra, vad saken gäller. Jag kan göra en god affär. Fedora har sagt mig, att en av hennes bekanta har till salu en alldeles ny uniformsrock, underkläder, väst och mössa, och det lär vara mycket billigt. Ni har ju pängar och är inte i förlägenhet, det har ni själv sagt. Var därför nu så förståndig och köp detta! Ni behöver alltsammans. Titta bara på er själv, i vilka gamla kläder ni nu går! Det är ju synd och skam! Idel gamla paltor! Och ni har ingenting nytt. Det vet jag, om ni också bedyrar motsatsen. Vart har den där nya kostymen tagit vägen? Gör mig alltså till viljes och köp en ny! Gör det åtminstone för min skull, om ni håller av mig.

Ni har skickat mig linne i present. Ni är ju en riktig slösare, Makar Aleksejevitj. Det är förfärligt, så mycket pängar ni kastat ut för min skull. Vad ni tycker om att vara vräkig! Jag behöver ingenting. Det var alldeles överflödigt. Jag vet och är övertygad om att ni håller av mig, och det är alldeles onödigt att påminna mig därom med edra presenter. Och det är mig påkostande att ta mot något av er. Jag vet, vad det kostar er. Därför ber jag er en gång för alla: nu får det vara nog! Jag besvär er därom. Ni ber mig, Makar Aleksejevitj,

får under tiden inte ha tråkigt! Jag skall ta med mig böcker. Farväl, Varinka!

Tillönskande eder allt gott, er Makar Djevusjkin. *

D. 20 juni.

Herr Makar Aleksejevitj!

Jag skriver till er i brådskan, ty jag har bråttom och måste sluta ett arbete på bestämd tid. Ni skall få höra, vad saken gäller. Jag kan göra en god affär. Fedora har sagt mig, att en av hennes bekanta har till salu en alldeles ny uniformsrock, underkläder, väst och mössa, och det lär vara mycket billigt. Ni har ju pängar och är inte i förlägenhet, det har ni själv sagt. Var därför nu så förståndig och köp detta! Ni behöver alltsammans. Titta bara på er själv, i vilka gamla kläder ni nu går! Det är ju synd och skam! Idel gamla paltor! Och ni har ingenting nytt. Det vet jag, om ni också bedyrar motsatsen. Vart har den där nya kostymen tagit vägen? Gör mig alltså till viljes och köp en ny! Gör det åtminstone för min skull, om ni håller av mig.

Ni har skickat mig linne i present. Ni är ju en riktig slösare, Makar Aleksejevitj. Det är förfärligt, så mycket pängar ni kastat ut för min skull. Vad ni tycker om att vara vräkig! Jag behöver ingenting. Det var alldeles överflödigt. Jag vet och är övertygad om att ni håller av mig, och det är alldeles onödigt att påminna mig därom med edra presenter. Och det är mig påkostande att ta mot något av er. Jag vet, vad det kostar er. Därför ber jag er en gång för alla: nu får det vara nog! Jag besvär er därom. Ni ber mig, Makar Aleksejevitj,

68arma människor

skicka fortsättningen på mina dagboksanteckningar, och ni vill, att jag skall avsluta dem. Jag vet inte, hur jag har kunnat skriva färdigt det, som redan är upptecknat. Men nu har jag icke styrka att tala om mitt förflutna, och jag vill inte tänka därpå. Det är mig förfärligt att dröja vid dessa erinringar. Allra värst vore det mig att tala om min stackars mor, som måste lämna sitt arma barn till byte åt dessa odjur. Mitt hjärta blöder vid blotta tanken därpå. Allt detta är ännu så färskt. Jag har inte hunnit lugna mig och återfå min besinning, fast det är mer än ett år sedan. Och ni känner ju allt.

Jag har redan talat med er om vad Anna Fedorovna nu tycker om mig. Hon beskyller mig för otacksamhet och avvisar varje misstanke för att ha handlat i samråd med herr Bykov. Hon kallar mig ofta in till sig; hon påstår, att jag lever på allmosor och vandrar på den breda vägen. Hon försäkrar, att om jag vänder om till henne, så skall hon laga, att allt blir klart med Bykov, och förmå honom att gottgöra sin förseelse mot mig. Hon säger till och med, att herr Bykov vill gifta sig med mig. Gud vare med dem! Här har jag det så bra, med er, hos min goda Fedora, som i sin hängivenhet påminner mig om min saliga amma. Visserligen är ni blott på långt håll släkt med mig, men ni försvarar mig ändå med ert goda namn. Men de andra vill jag inte veta av. Jag skall glömma dem, om jag det kan. Vad vilja de ännu av mig? Fedora säger, att det är bara skvaller och att de slutligen ska lämna mig i fred. Ja, give Gud!

V. D.

D. 21 juni.

Min lilla duva!

Jag vill skriva, men vet inte, vad jag skall börja med.

Nog är det här bra underligt, mor lilla, att vi leva tillsammans på det här viset. Men härtill kan jag blott tillägga det, att jag aldrig har tillbragt gladare dagar i mitt liv. Ja, Herren har välsignat mig både med eget hus och med familj så till sägandes. Ack, mitt lilla barn, vad ni är rar! Men vad ni pratar mycket om de där fyra nattlinnena, som jag skickat er! Ni behöver dem ju — det fick jag höra av Fedora. Ja, mor lilla, det är verkligen en synnerlig lycka att få göra er till lags. Det är mig en sann tillfredsställelse. Låt mig hållas, mor lilla! Hindra mig inte och säg inte nej! Nu först är det, som om jag riktigt börjat leva. För det första är jag inte längre ensam, därför att ni alltid är i min närhet och tröstar mig, och för det andra har jag i dag blivit bjuden på te av en hyresgäst, min granne Ratazjajev, den där tjänstemannen, som brukar ha litterära aftonsam-kväm. I dag är det en ny sammankomst, och vi ska ha litterära uppläsningar. Ja, där ser ni, hur bra vi ha det, mor lilla!

Nu adjö! Jag har skrivit allt detta på måfå utan något särskilt syfte bara för att upplysa er om, huru bra jag mår. Genom Teresa har ni låtit mig förstå, att ni behöver färgat silke för ert broderi. Jag skall köpa det, mor lilla. Jag skall visst köpa silke åt er. Redan i morgon skall jag ha glädjen att förse er därmed, och jag vet, var jag kan köpa det. Jag förbliver er uppriktige vän

Makar Djevusjkin.

*

D. 22 juni.

Jag måste tala om för er kära vän, att det har hänt något rysligt, något högst sorgligt i vårt hus. I dag klockan fem på morgonen dog Gorsjkovs lilla gosse. Jag vet inte av vad — kanske var det skarlakansfeber, det vete Gud. Jag besökte dem nu. Ni kan inte tro, mor lilla, hur det var fattigt hos dem. Och vilken oordning! Och det är inte underligt. Hela familjen bor i ett enda rum, avdelat genom skärmar för anständighetens skull. Där står nu en liten kista, mycket nätt för resten, som de köpte färdig. Gossen var bara nio år gammal och lär ha givit gott hopp om sig. Det var bedrövligt att se på dem, Varinka. Modern grät inte, men var så eländig och sorgsen. Han är kanske något lättare till mods, ty nu har åtminstone en börda vältrats från hans skuldror. De ha dessutom två barn, en liten flicka, högst sex år, och ett dibarn. Och det är rysligt att se, hur den lilla ungen lider, och det finns ingen hjälp för honom. Gubben sitter i en gammal, nedfläckad röck på en söndrig stol. Tårar rinna utför hans kinder, kanske inte av sorg, utan blott av gammal vana, och ögonen äro svullna. Vad han är konstig! Han rodnar jämt, då man tilltalar honom, blir förvirrad och vet inte, vad han skall svara. Den lilla flickan står lutad mot kistan och ser så ledsen, eländig och tankfull ut. Jag tycker inte om, Varinka, när småbarn äro tankfulla; det är så vemodigt att åse. En trasdocka ligger på golvet bredvid henne. Men hon leker inte med dockan, utan sticker bara fingret i

munnen och står alldeles orörlig. Värdinnan gav henne en karamell.arma människor

Hon tog den, men åt inte upp den. Sorgligt, inte sant, Varinka?

Makar Djevusjkin

*

D. 25 juni.

Käre Makar Aleksejevitj! Jag skickar tillbaka er bok. Det är en alldeles onödig bok, inte värd att öppna. Varför köper ni så dyrbara saker? Skämt åsido, Makar Aleksejevitj — tycker ni verkligen om sådan böcker? Ni lovade ju för några dagar sedan att skaffa mig något läsvärt. Jag kan ju dela utgiften med er, om ni vill. Farväl till härnäst! Nu har jag inte tid att skriva mera.

V. D.

D. 26 juni.

Kära Varinka! Saken är den, att jag i själva verket inte har läst den där boken, mor lilla. Jag ögnade visserligen igenom några sidor och fann, att det var bara dumheter och skrivet för att få läsaren att skratta, och då tänkte jag: det här är något lustigt, som Varinka kan tycka om. Och då tog jag och sände er boken.

Men nu har Ratazjajev lovat att låta mig få läsa något riktigt litterärt, och då skall ni också bli försedd med lektyr, mor lilla. Han tänker sig för, innan han skriver. Hans penna löper så flinkt, och det är en sådan stil i varje mening, i varje ord — i den vanligaste och

72 arma människor

Hon tog den, men åt inte upp den. Sorgligt, inte sant, Varinka?

Makar Djevusjkin

*

D. 25 juni.

Käre Makar Aleksejevitj! Jag skickar tillbaka er bok. Det är en alldeles onödig bok, inte värd att öppna. Varför köper ni så dyrbara saker? Skämt åsido, Makar Aleksejevitj — tycker ni verkligen om sådan böcker? Ni lovade ju för några dagar sedan att skaffa mig något läsvärt. Jag kan ju dela utgiften med er, om ni vill. Farväl till härnäst! Nu har jag inte tid att skriva mera.

V. D.

D. 26 juni.

Kära Varinka! Saken är den, att jag i själva verket inte har läst den där boken, mor lilla. Jag ögnade visserligen igenom några sidor och fann, att det var bara dumheter och skrivet för att få läsaren att skratta, och då tänkte jag: det här är något lustigt, som Varinka kan tycka om. Och då tog jag och sände er boken.

Men nu har Ratazjajev lovat att låta mig få läsa något riktigt litterärt, och då skall ni också bli försedd med lektyr, mor lilla. Han tänker sig för, innan han skriver. Hans penna löper så flinkt, och det är en sådan stil i varje mening, i varje ord — i den vanligaste och

72 arma människor

Hon tog den, men åt inte upp den. Sorgligt, inte sant, Varinka?

Makar Djevusjkin

*

D. 25 juni.

Käre Makar Aleksejevitj! Jag skickar tillbaka er bok. Det är en alldeles onödig bok, inte värd att öppna. Varför köper ni så dyrbara saker? Skämt åsido, Makar Aleksejevitj — tycker ni verkligen om sådan böcker? Ni lovade ju för några dagar sedan att skaffa mig något läsvärt. Jag kan ju dela utgiften med er, om ni vill. Farväl till härnäst! Nu har jag inte tid att skriva mera.

V. D.

D. 26 juni.

Kära Varinka! Saken är den, att jag i själva verket inte har läst den där boken, mor lilla. Jag ögnade visserligen igenom några sidor och fann, att det var bara dumheter och skrivet för att få läsaren att skratta, och då tänkte jag: det här är något lustigt, som Varinka kan tycka om. Och då tog jag och sände er boken.

Men nu har Ratazjajev lovat att låta mig få läsa något riktigt litterärt, och då skall ni också bli försedd med lektyr, mor lilla. Han tänker sig för, innan han skriver. Hans penna löper så flinkt, och det är en sådan stil i varje mening, i varje ord — i den vanligaste och

72enklaste sats, så som jag kanske stundom brukar, då jag talar med Faldoni eller Teresa. Ja, där är naturlig stil och reson. Jag brukar vara på aftonsamkvämen hos honom. Vi röka tobak, och han läser högt ända till fem timmar i sträck, medan vi höra på. Det är ett gästabud, ingen vanlig uppläsning. Alla sidor äro blommor, som han binder ihop till en bukett. Och huru god, trevlig sällskapsmänniska är han inte! Vad är jag gentemot honom? Platt ingenting. Han är en man med gott anseende, men vad är jag? Det är, som om jag inte funnes till, och ändå är han så vänlig mot mig. Jag renskriver ett och annat åt honom, men ni skall därför inte tro, Varinka, att där ligger en hund begraven, och att han är så vänlig mot mig bara därför att jag skriver rent åt honom. Tro inte allt skvaller, mor lilla! Folk pratar så mycket dumheter. Nej, det är för mitt eget nöjes skull, som jag gör detta, och om han är vänlig mot mig, är det därför att han tycker det är roligt. Jag förstår denna finkänslighet, mor lilla. Han är en riktig hedersman och en makalös skriftställare.

Och litteraturen är en förträfflig sak, Varinka — det har jag sedan i förgår kommit underfund med. Det är ett djupt ämne. Den stärker och förädlar människans hjärta, och mycket annat förmår den också, och härom står det skrivet i deras böcker. Det är utmärkt skrivet. Litteraturen är en tavla, och det är på samma gång en spegel: lidelse, fin kritik, uppbyggelse, ett mänskligt dokument. Allt det där har jag inhämtat hos dem. Jag måste öppet säga er, mor, att när jag sitter hos dem och hör på (och jag röker också pipa som de), och när de då börja drabba ihop och disputera om olika ämnen, så måste jag säga, såsom man brukar säga i kortspel: jag passar. Det är intet annat att göra. Jag sitter somen träbock och skäms för mig själv. Och om jag också under kvällens lopp söker sticka in ett enda ord i det allmänna samtalet, kan jag ändå inte få ett enda jota över läpparna. Och jag blygs för mig själv, att man inte kommer någon vart, och att man, som ordspråket säger, är gammal till åren, men dum som fåren.

Men vad gör jag då på mina lediga stunder? Jag sover som en stock. Men i stället för att sova borde jag sysselsätta mig med något nyttigt och angenämt. Till exempel sätta mig ner och skriva. Det vore gagneligt för mig själv och bra för andra. Och om ni bara visste, mor lilla, huru mycket pengar de ta in — Gud sig förbarme! Den där Ratazjajev till exempel! Vad är det för konst för honom att skriva fullt ett ark? På en enda dag kan han skriva fem pappersark, och det sägs, att han får 300 rubel för tryckark. Han har till exempel skrivit en liten skiss eller en intressant novell, och för den begär han 500 rubel. Vill förläggaren inte ge det, så låt bli! Han bjuder det åt någon annan och stoppar 1,000 rubel i fickan. Så går det till, Varvara Aleksejevna! Bra, eller hur? Där har han en versbok i manuskript — alls inte tjock. Sju tusen begär han för den — kan ni tänka er: sju tusen! Det är ju ett riktigt kapital, en fastighet. Det sägs, att man har bjudit honom fem tusen, men det ville han inte ta... Jag sökte tala reson med honom och sa': ta fem tusen, far lille, och ge dem tusan för resten! Fem tusen är också pängar. Nej, svarar han, de uslingarna måste ge sju tusen. Ja, han är i sanning fiffig.

Eftersom vi nu äro inne på det kapitlet, vill jag skriva av ett ställe ur hans »Italienska passioner» — så heter ett av hans verk. Läs, Varinka, och döm själv!Vladimir skälvde i hela kroppen. En vanvettig lidelse genomskar hans

hjärta, och blodet sjöd.

— Grevinna! utbrast han, grevinna! Vet ni, huru förfärlig denna lidelse är, huru gränslöst detta vanvett? Nej, mina aningar hava icke gäckat mig. Jag älskar, älskar med hänförelse, vanvettigt, ursinnigt. Allt din makes blod skall icke bortskölja min själs vanvettiga, sprutande hänförelse. Inga ömkliga hinder skola hejda den allt förtärande, helvetiska eld, som rasar i mitt utpinade bröst. O Zinaida, Zinaida!

—Vladimir, viskade grevinnan utom sig av förtvivlan och lutade sig mot hans skuldra.

Det nya, förfärliga förbundet var knutet!

— — — — — — — —

Efter en halv timme trädde den gamle greven in i sin makas budoar.

— Nå, min sötnos, skall du inte beställa in samovaren för vår dyre gäst, sade han och klappade sin gemål på kinden...

Nå, vad säger ni om detta, mor lilla? Det är ju kanske en smula fritt, det är intet tvivel om det, men det är bra i alla fall. Och om ni vill, skall jag också avskriva ett stycke ur berättelsen »Jermak och Sulejka». Föreställ er, mor lilla, att kosacken Jermak, Sibiriens vilde och gruvlige betvingare, är förälskad i Sulejka, dotter till den sibiriske tsaren Kutjum och av honom tagen till fånga. Stoffet är hämtat från Ivan den förfärliges tid, såsom ni finner. Hör nu på samtalet mellan Jermak och Sulejka!

— Du älskar mig, Sulejka? Upprepa det, upprepa det!

— Jag älskar dig, Jermak, viskade Sulejka.

— Himmel och jord, jag tackar er. Jag är lycklig! I haven givit mig allt, allt som mitt oroliga hjärta harefterssträvat alltifrån de spädaste åren. Hit har du alltså fört mig, min ledstjärna. Härför har du lett min kosa hit över Urals steniga gördel? Jag skall visa all världen min Sulejka, och inga människor eller vilda odjur skola våga lägga mig detta till last. O, om dessa hemliga lidanden i hennes ömma själ vore fattbara för dem, om de vore i stånd att fatta hela det poem, som ligger i en tår av min Sulejka! O, låt mig med kyssar avtorka denna tår! Låt mig suga upp denna himmelska tår! Du överjordiska!

— Jermak, genmälde Sulejka, världen är ond och människorna orättvisa. De skola förfölja och döma oss, min käre Jermak. Vad skall den arma mön göra, utslungad bland sin sibiriska hembygds snödrivor, i min faders hydda, i er iskalla, själlösa, självkära värld? Människorna skola icke förstå mig, min åtrådde älskade.

— Då skall min kosackiska sabel lyftas över dem och vina, utbrast Jermak och rullade vilt med ögonen.

Huru skall icke Jermak rasa, Varinka, då han får veta, att hans Sulejka blivit mördad! Den blinde gubben Kutjum hade begagnat sig av nattens, mörker och i Jermaks frånvaro smugit sig fram till hans tält och huggit huvudet av sin egen dotter, i förhoppning att därigenom tillfoga Jermak ett dödligt slag genom att beröva honom spiran och kronan.

— Mig lyster att vässa mitt järn mot stenen, utbrast Jermak i vilt raseri, i det han slog med sin stålblanka dolk mot offerprästens stenaltare. — Jag kräver deras blod, blod! Jag måste pina dem till döds, till döds, till döds!!

Och efter allt detta var Jermak icke i stånd att överleva sin Sulejka, utan kastade sig i Irtysj, och härmed slutar historien.Här får ni också ett litet utdrag som exempel på den skämtsamt berättande stilen.

— Känner ni Ivan Prokofjevitj Zjeltopuz? Det var just han, som bet Prokofij Ivanovitj i benet. Ivan Prokofjevitj var en man med grym karaktär, men hade ock sällsynta dygder. Prokofij Ivanovitj tyckte mycket om rättika med honung. När han umgicks med Pelageja Antonovna — ni känner ju Pelageja Antonovna? Det var ju hon, som alltid vände sin kofta ut och in...

Ser ni, Varinka, detta är humor, äkta skämtlynne. Vi brusto i gapskratt, då han läste detta för oss. Ja, sådan är han. För resten är det inte så värst sinnrikt och lustigheten lite för stark, men så är det dess mer harmlöst, utan det

minsta fritänkeri eller liberala idéer. Och jag måste betona, mor lilla, att Ratazjajev är en man med oförvitligt uppförande och redan därför en förträfflig författare, inte som de andra skriftställarna.

Och understundom får jag en idé i mitt huvud: tänk, om jag också skulle författa något, vad skulle det inte kunna bli av det? Antag till exempel, att det en vacker dag, då man minst anade det, kom ut en bok med titeln *Dikter av Makar Djevusjkin.* Vad skulle ni då säga, min ängel lilla? Vad skulle ni då tänka och få för uppfattning av mig? Men det säger jag, mor lilla, att om min diktbok bleve publicerad, skulle jag bestämt inte våga visa mig på Nevskij prospekt. Huru skulle det gå, om var och en, som såg mig på gatan, skulle säga: Se där går den där litteratören och poeten Djevusjkin! Vad skulle jag då göra till exempel med mina stövlar? I förbigående sagt, mor lilla, äro de mycket lappade, och, sanningen att säga, lämna sulorna ofta mycket övrigt att önska. Huru skulle det gå, om alla finge reda på att författaren Djevusjkin har trasiga stövlar? Omarma människor

en grevinna eller hertiginna fick veta det, vad skulle hon då säga? Hon skulle kanske inte ha märkt det själv, ty jag antar, att grevinnor inte bry sig om stövlar, inte ens tjänstemannastövlar (ty stövlar och stövlar äro inte samma sak). Men någon skulle kanske tala om det för henne, och mina vänner kunde inte tiga ihjäl det. Ratazjajev skulle nog vara den förste att skvallra därom. Han brukar besöka grevinnan V., och själv säger han, att han hälsar på henne, när det så faller sig. Hon är en så litterärt bildad dam, påstår han. Ja, den där Ratazjajev är ett riktigt slughuvud.

För resten nog om detta ämne! Jag skriver allt detta till er, min ängel lilla, bara på skoj för att muntra upp er. Farväl, lilla duva! Nu har jag klottrat ned mycket åt er, men det har jag gjort särskilt därför att jag i dag har varit vid så gott lynne. Alla ha vi i dag ätit middag hos Ratazjajev, och det är en riktig spjuver, må ni tro. Det togs fram särskilda likörer, så att — men varför skriva till er om detta? Ni skall inte tro något illa om mig, Varinka. Jag är nu en gång sådan. Böcker skall jag ovillkorligen skicka er. Här går från hand till hand en roman av Paul de Kock. Men Paul de Kock får ni inte titta åt, mor lilla. Paul de Kock passar inte för er. Det påstås om honom, mor lilla, att han bringar alla kritici i Petersburg till ädel förtrytelse. Jag skickar er ett litet skålpund konfekt, som jag har köpt enkom för er skull. Ät, mitt hjärta lilla, och tänk på mig vid varje bit! Men karamellerna skall ni inte bita sönder, utan bara suga på, ty annars får ni tandvärk. Men ni tycker kanske också om choklad — i så fall skriv till mig! Ajö, ajö! Gud vare med er, min duva! Jag förblir för alltid er trognaste vän

Makar Djevusjkin.

D. 27 juni.

Högädle herr Makar Aleksejevitj!

Fedora säger, att det finns några personer, som hysa deltagande för mig och skulle söka laga, att jag kunde få en bra plats som guvernant i ett hus, om jag så vill. Vad tycker ni, min vän? Skall jag antaga det eller icke? Naturligtvis skulle jag där inte ligga någon till last, och platsen lär vara förmånlig. Men hur skulle jag å andra sidan kunna trivas i ett obekant hus? Det lär vara en godsägarfamilj. De ska naturligtvis ta reda på mig och börja fråga ut mig, och vad skall jag då säga? Härtill kommer, att jag är en folkskygg enstöring. Jag tycker om att inrätta mig för längre tid i en vrå. Där man blivit husvan, är det ändå bäst. Visserligen har man det mycket knappt och uselt hemma, men det är ändå bättre. Och så kommer den långa resan, och Gud vet, vad det är för en befattning. Kanske skall jag bara vakta småbarn. Och herrskapet lär vara av den sorten, som byter om guvernant vartannat år. Råd mig, Makar Aleksejevitj, för Guds skull: skall jag resa eller inte?

Men varför kommer ni aldrig och hälsar på mig? Det är så sällan man får se en skymt av er. Det är nästan bara om söndagarna vid gudstjänsten som vi träffas. Vad ni har blivit folkskygg! Alldeles som jag. Och ändå är ni ju nästan släkt med mig. Eller håller ni inte mer av mig, Makar Aleksejevitj? Då jag är ensam, blir jag stundom så sorgsen till mods. Ofta nog, särskilt i skymningen, sitter jag mol allena. Fedora har gått ut i något ärende. Jag sitter och tänker; jag kommer ihåg det förflutna, både glädje och sorg, och allt

79skymtar fram för mig som ur ett töcken. Bekanta ansikten träda fram — jag ser dem så tydligt för mig — och allra mest synes bilden av min mor. Och vilka underliga drömmar jag har! Jag känner, att min hälsa är förstörd, och jag är så svag. I morse, då jag steg upp, kände jag mig riktigt illamående, och dessutom har jag en elak hosta. Jag vet och känner, att jag snart skall dö. Vem skall begrava mig och följa kistan till kyrkogården? Vem skall sörja mig? Och kanske är det mig förelagt att dö på en främmande ort, hos främmande människor, i en okänd vrå. Min Gud, så sorgligt att leva, Makar Aleksjevitj!... Vad ni stoppar i mig karameller! Jag begriper rakt inte, var ni tar alla pängar ifrån. Ack, min vän, spara på slantarna för Guds skull! Var rädd om dem! Fedora har nu sålt ett täcke, som jag har sytt; hon får femtio rubel därför. Det är ju mycket bra betalt; jag trodde, det skulle bli mindre. Jag skall ge Fedora tre rubel och sy en enkel, men varm klänning åt mig själv. Åt er gör jag en väst och har valt ut ett riktigt bra tyg.

Fedora har skaffat mig en bok, »Bjelkins berättelser» av Pusjkin, och den skall jag skicka er, om ni vill läsa den. Men var rädd om den och behåll den inte för länge, ty jag rår inte om den. För två år sedan läste jag den högt för min mor, och därför är det mig så sorgligt att nu läsa om den. Om ni har några böcker, så skicka mig dem, men bara på det villkor, att ni inte har fått dem av Ratazjajev. Han skall kanske ge er sitt nya verk, då det blir tryckt. Vad tycker ni om det, Makar Aleksejevitj? Sådana fånigheter!... Farväl! Vad jag nu har pratat dumheter! När jag är ledsen, tycker jag om att prata om vad som helst. Det är ett botemedel, ty då blir det mig lättare till mods, särskilt om jagarma människor

får säga ut allt, som ligger på hjärtat. Farväl, farväl, min vän!

Er V. D.

D. 28 juni.

Lilla mor, Varvara Aleksejevna!

Nu nog med bekymmer och grämelse! Att ni inte skäms! Hur kan ni komma på så dumma tankar, min ängel lilla! Ni är inte sjuk, kära vän, alls inte sjuk, tvärtom, ni blomstrar som en ros. Visserligen är ni en smula blek, men ni blomstrar i alla fall. Och vad är det för drömmar och syner, som ni anfäktas av? Ni borde skämmas! Strunt i allt vad drömmar heter! Varför sover jag så bra? Varför fattas mig ingenting? Se bara på mig, mor lilla! Jo jag lever för mig själv, sover lugnt och är frisk och kry som en nötkärna. Alltså bättra er! Jag känner ert huvud, mor lilla. Knappt har ni fått något att tänka på, förrän ni också börjar göra er alla möjliga bekymmer. Sluta upp med det för Guds skull, mor lilla!

Skulle ni gå i tjänst hos andra? Nej aldrig! Hur kan ni komma på så galna tankar? Och till på köpet resa bort! Nej, mor lilla, det tillåter jag aldrig. Med alla krafter vill jag bekämpa en sådan plan. Om så behövs, skall jag sälja min gamla promenadrock och gå i bara skjortan på gatan, hellre än att ni skulle slita ont. Nej, Varinka, det går inte. Jag känner er tillräckligt. Dumma påhitt! Och det är bestämt Fedora, som rår för allt detta, ty det måste vara hon, den dumma käringen, som bragt er på dessa tankar. Men tro henne inte,

får säga ut allt, som ligger på hjärtat. Farväl, farväl, min vän!

Er V. D.

D. 28 juni.

Lilla mor, Varvara Aleksejevna!

Nu nog med bekymmer och grämelse! Att ni inte skäms! Hur kan ni komma på så dumma tankar, min ängel lilla! Ni är inte sjuk, kära vän, alls inte sjuk, tvärtom, ni blomstrar som en ros. Visserligen är ni en smula blek, men ni blomstrar i alla fall. Och vad är det för drömmar och syner, som ni anfäktas av? Ni borde skämmas! Strunt i allt vad drömmar heter! Varför sover jag så bra? Varför fattas mig ingenting? Se bara på mig, mor lilla!

Jo jag lever för mig själv, sover lugnt och är frisk och kry som en nötkärna. Alltså bättra er! Jag känner ert huvud, mor lilla. Knappt har ni fått något att tänka på, förrän ni också börjar göra er alla möjliga bekymmer. Sluta upp med det för Guds skull, mor lilla!

Skulle ni gå i tjänst hos andra? Nej aldrig! Hur kan ni komma på så galna tankar? Och till på köpet resa bort! Nej, mor lilla, det tillåter jag aldrig. Med alla krafter vill jag bekämpa en sådan plan. Om så behövs, skall jag sälja min gamla promenadrock och gå i bara skjortan på gatan, hellre än att ni skulle slita ont. Nej, Varinka, det går inte. Jag känner er tillräckligt. Dumma påhitt! Och det är bestämt Fedora, som rår för allt detta, ty det måste vara hon, den dumma käringen, som bragt er på dessa tankar. Men tro henne inte,

81mor lilla! Ni vet bestämt inte allt, min kära vän. Hon är en dum, pratsam, ömklig gumma, som också gjort livet surt för sin salig man. Eller kanske har hon blivit ond på er för något? Nej, mor lilla, det går inte. Och hur skulle det då gå med mig, och vad skall jag ta mig till? Nej, Varinka, mitt hjärta lilla, slå dessa griller ur huvudet! Vad saknar ni hos oss? Vi kunna inte vara nog glada över er, ni tycker om oss, och ni har det ju så lugnt och bra här. Sy eller läs! Nej, låt bli att sy — det är detsamma, bara ni stannar hos oss. Ni kan själv döma: huru skulle det annars se ut? Jag skall skaffa er lektyr, och då kunna vi åter företa våra promenader. Men ni måste ta ert förnuft till fånga, mor lilla, och inte låta förvilla er av sådana tokiga påhitt. Jag skall komma till er och det mycket snart. Men jag måste öppet tillstå, det var alls inte snällt sagt av er, alls inte snällt. Jag är naturligtvis bara en olärd människa, och det vet jag. Jag har fått en knapphändig skolundervisning, och för den sakens skull bryr jag inte min hjärna, ty det hör inte hit. Men för Ratazjajev svarar jag, min själ. Han är min vän, och därför går jag i god för honom. Han skriver riktigt bra och gör ingenting annat än skriver. Jag kan inte hålla med er och skall inte göra det. Han skriver med vackra bilder och färger och har många idéer, riktigt förträffliga. Ni har kanske läst hans saker utan känsla, Varinka, eller varit i dåligt lynne under läsningen. Kanske hade ni varit ond på Fedora eller haft något annat obehag. Nej, ni skall läsa om det bättre, med förstående, när ni är belåten och i angenäm stämning, till exempel då ni stoppar en karamell i munnen. Då skall ni läsa. Jag vill inte bestrida — och vem kan det? — att det finns bättre författare än Ratazjajev, men fast de äro bra, kan ocksåarma människor

Ratazjajev vara bra. De skriva bra allihop. Och för resten skriver han blott för sig själv, och det gör han mycket rätt i. Nu farväl, mor lilla! Nu hinner jag ej skriva mer. Jag måste skynda, ty det är bråttom. Se nu till, mor lilla, att ni lugnar er! Herren vare med er, och jag förbliver er trofaste vän

Makar Djevusjkin.

P. S. Tack för boken, kära vän! Vi ska också läsa Pusjkin. Jag kommer säkert till er i kväll.

Min dyre Makar Aleksejevitj!

Nej, min vän, det går inte längre att leva så här tillsammans med er. Jag har grubblat mycket och kommit till det resultatet, att jag gjorde mycket dumt, om jag avstod från en så förmånlig plats. Där skall jag åtminstone få mitt säkra bröd för dagen. Jag skall göra mitt bästa, söka förtjäna främmande människors bevågenhet och till och med förändra min karaktär, om så behöves. Det blir naturligtvis svårt och påkostande att dväljas bland främmande människor, tigga andras bröd, förställa sig och lägga band på sig, men Gud skall nog hjälpa mig. Det går dock inte an att leva som enstöring hela sitt liv. Så har redan förut varit fallet i mitt liv. Jag minns, när jag ännu var liten och gick i flickpensionen: hela söndagen var jag ostyrig hemma, rände kring, och fast mamma käxade på mig, gjorde det ingenting. Jag mådde så bra och var så glad till sinnes. Men när det led till kvällen, greps jag av en död-

83dödlig ängslan, ty klockan nio måste jag gå till pensionen, och där var allt så kyligt, främmande och strängt, lärarinnorna på måndagarna så vresiga, att jag blev ängslig och bara ville gråta. Jag kröp undan i en vrå Och grät mol allena, så att tårarna trillade. Då hette det, att jag var lat, men jag grät alls inte därför att jag måste läsa läxorna. Men sedan? Jag vande mig, och när jag lämnade pensionen, grät jag också vid skilsmässan från kamraterna.

Nej, jag gör inte rätt i att bo kvar här och ligga er båda till last. Denna tanke plågar mig ständigt. Jag säger er allt detta öppet, därför att jag är van att vara öppenhjärtig mot er. Jag ser ju, hur Fedora varenda dag måste stiga upp tidigt om morgonen för att sköta om tvätten, och hur hon gnor till sena kvällen. Men gamla ben behöva ro. Jag ser ju, hur ni kostar på er och ger bort den sista styvern för min skull. Det överstiger edra tillgångar, min vän. Ni skriver, att ni hellre vill sälja era sista tillhörigheter än låta mig lida nöd. Ja, min vän, jag tror på ert goda hjärta. Nu säger ni visserligen så, ty för tillfället är ni vid kassa och har fått gratifikation. Men sedan? Ni vet själv, huru sjuklig jag är. Jag kan inte arbeta så duktigt som ni, fast jag gärna ville det, och inte heller har jag alltid arbete. Vad skulle jag då ta mig till? Gräma mig till döds, då jag ser på er båda, hjärtegoda varelser. Huru skulle jag kunna vara er till det minsta gagn? Och varför är jag er så oumbärlig, min vän? Vad har jag gjort för gott? Jag är blott fästad vid er med hela min själ. Jag tycker om er varmt med hela mitt hjärta, men det är mitt bittra öde, att jag endast kan älska, men icke göra något gott, icke gengälda edra välgärningar. Håll mig inte längre kvar, överlägg med er själv och sägarma människor

mig er sista mening! I avbidan härpå förblir jag er älskande

V. D.

D. i juli.

Bara prat, Varinka, bara prat! Om man läte er hållas, vilka griller skulle ni då inte få i ert huvud! Än hittade ni på det ena, än det andra. Nu ser jag bäst, att det är bara dumt prat av er. Vad fattas er hos oss — låt oss bara höra det! Ni är avhållen och ni håller av oss, alla äro vi belåtna och lyckliga — vad behövs då mer? Och vad har ni att göra hos främmande människor? Ni vet bestämt inte, vad främmande människor vill säga. Jag kan säga er, vad en främmande människa är, ty jag känner den saken, mor lilla, mycket bra känner jag den, för jag har ätit andras bröd. Det är en elak människa, Varinka, så elak, att ditt hjärta skulle brista, ty så skulle hon pina dig med förebråelser, ovett och med sin elaka blick. Hos oss har ni det varmt och bra, alldeles som i ett fågelbo. Huru skulle ni kunna lämna oss så brådstörtat? Vad skulle vi göra utan er? Vad skall jag, gamle man, då taga mig till? Ni skulle inte vara oss till nytta och gagn! Hur kan ni säga så? Tänk själv efter, mor lilla, om ni inte är oss till stor nytta. Ni är mig till mycket stort gagn, Varinka, och ni har ett så välgörande inflytande. Jag tänker just nu på er och därför är jag så glad till mods.

En annan gång skall jag skriva och klargöra alla mina känslor, och på det brevet väntar jag ett utförligt svar. Några saker för toaletten har jag köpt åt er och beställt en hatt åt er. Om ni har något ärende,

85 arma människor

mig er sista mening! I avbidan härpå förblir jag er älskande

V. D.

D. i juli.

Bara prat, Varinka, bara prat! Om man läte er hållas, vilka griller skulle ni då inte få i ert huvud! Än hittade ni på det ena, än det andra. Nu ser jag bäst, att det är bara dumt prat av er. Vad fattas er hos oss — låt oss bara höra det! Ni är avhållen och ni håller av oss, alla äro vi belåtna och lyckliga — vad behövs då mer? Och vad har ni att göra hos främmande människor? Ni vet bestämt inte, vad främmande människor vill säga. Jag kan säga er, vad en främmande människa är, ty jag känner den saken, mor lilla, mycket bra känner jag den, för jag har ätit andras bröd. Det är en elak människa, Varinka, så elak, att ditt hjärta skulle brista, ty så skulle hon pina dig med förebråelser, ovett och med sin elaka blick. Hos oss har ni det varmt och bra, alldeles som i ett fågelbo. Huru skulle ni kunna lämna oss så brådstörtat? Vad skulle vi göra utan er? Vad skall jag, gamle man, då taga mig till? Ni skulle inte vara oss till nytta och gagn! Hur kan ni säga så? Tänk själv efter, mor lilla, om ni inte är oss till stor nytta. Ni är mig till mycket stort gagn, Varinka, och ni har ett så välgörande inflytande. Jag tänker just nu på er och därför är jag så glad till mods.

En annan gång skall jag skriva och klargöra alla mina känslor, och på det brevet väntar jag ett utförligt svar.

Några saker för toaletten har jag köpt åt er och beställt en hatt åt er. Om ni har något ärende,

85som jag kan uträtta, så stöt på mig! ... Skulle ni inte vara mig till gagn? Vad skulle jag ensam kunna göra på ålderdomen, vad duger jag till? Jag har blivit så fästad vid er, kära vän. Men hur skall det nu gå? Jag går och dränker mig i Neva, och så är allt slut. Ja, där ser ni, Varinka, att intet annat står mig åter er förutan. Ack, min kära Varinka! Det ser ut, som om ni ville, att en lastvagn förde mig ut till Volkov-kyrkogården och att någon gammal tiggerska i trasor följde med kistan för att strö sand på locket och lämna mig där ensam. Det vore syndigt, mor lilla. Ja, i sanning syndigt, vid Gud!

Jag skickar tillbaka er bok, min kära Varinka. Om ni vill höra min mening om den, så måste jag bekänna, att jag aldrig i mitt liv råkat läsa en så förträfflig bok. Jag frågar mig nu ofta, mor lilla, hur jag hittills har kunnat leva så här som en riktig träbock. Vad har jag uträttat? Från vilken vildmark är jag kommen? Jag vet rakt ingenting, mor lilla, inte ett dugg. Jag måste rent av säga er, Varinka, att jag är en alldeles obildad människa. Hittills har jag läst mycket litet, nästan rakt ingenting. Jag har läst »Människans bild», ett förträffligt verk, och »Gossen, som gjorde konster på kyrktornet» och »Ibykos' tranor» — det är allt, vad jag läst, alltsammans. Nu har jag läst »Stationsföreståndaren»En skiss i Pusjkins novellsamling »Bjelkins berättelser». i er bok. Jag måste säga er, mor lilla, att människan lever utan att veta, att hon i sin närhet har en bok, där hela hennes liv till punkt och pricka är klart ådagalagt, och där finner man mycket, som man förut inte har haft den minsta aning om. När man börjar läsa en sådan bok, erinrar man sig en hel del detaljer ur sitt liv, man finner sammanhanget och får allt klartför sig. Och ännu en orsak, varför jag tycker om er bok. Många andra tryckskrifter läser man om och om igen, så att det värker i huvudet, men det är så klyftigt, att man inte begriper det minsta grand. Vad mig beträffar, är jag enfaldig och har varit det av naturen, så att jag inte kan läsa gedignare verk. Men när jag läser er bok, är det alldeles som om jag hade skrivit den själv; det är som sprunget ur mitt eget hjärta. Allt är så noga beskrivet, och det är, som om författaren hade vänt ut och in på människorna. Ja, så är det. Och så enkelt sedan! Just så borde jag också skriva, och varför skulle jag inte kunna göra det? Jag känner precis detsamma, som är skrivet i boken, och jag har själv befunnit mig i samma belägenhet som den stackars Samson Vyrin. Ja, huru många sådana där stackare som Samson Vyrin gå icke bland oss! Och huru fint allt är skildrat! Tårar trängde fram i ögonen, då jag läste, huru han drack sig berusad, så att han förlorade minnet, då han hemsöktes av olyckor, och huru han sov hela dagen under en fårskinnspäls, sökte trösta sig med en styrketår, grät ömkligt och torkade ögonen med en smutsig flik av fårskinnspälsen, då han tänkte på sitt vilsegångna lamm, sin dotter Dunasja. Ja, det är oförfalskad natur! Läs den! Det är så naturligt och levande. Jag har själv sett det, allt lever runt omkring mig. En sådan är till exempel Teresa. Men varför inte söka exempel på närmare håll — där är vår stackars tjänsteman, han är kanske också en sådan där Samson Vyrin, fast han här går under namnet Gorsjkov. Men det är samma sak, mor lilla, och det kan hända både er och mig. Och greven, som bor på Nevskij prospekt eller vid Nevakajen, är också en sådan figur, fast han ser annorlunda ut, därför att han är klädd på annatarma människor

sätt och uppför sig finare. Han är också en Samson. Det kan hända envar, och det kan också hända mig. Så är det med den saken, mor lilla. Och ändå vill ni gå ifrån oss? Det vore rent av syndigt av er, Varinka, att så sätta mig i klämman. Ni kan göra både mig och er själv olyckliga, kära vän. Ack, min sötnos, slå ifrån er alla dessa upproriska tankar och pina mig inte i onödan! Och ni, stackars, svaga fågelunge, som ännu inte är fullfjädrad, hur skulle ni kunna skaffa er föda och värna er för fördärv och elaka ogärningsmän? Nej, låt det vara, Varinka, och ta ert förnuft till fånga! Lyssna inte till dumma råd och övertalningar och läs en gång genom er bok med uppmärksamhet, ty den skall bringa er mycket gagn. Jag har talat med Ratazjajev om »Stationsföreståndaren». Han tyckte, att det var bara gammalt skräp, och att det nu för tiden bara kommer ut bilderböcker med text. Jag fattade dock icke riktigt, vad han menade. Men han slutade med att förklara, att Pusjkin var bra, därför att han förhärligade det heliga Ryssland, och mycket annat sade han om honom. Ja, det är mycket bra, Varinka. Läs än en gång genom boken med uppmärksamhet och följ mitt råd! Då skall Herren Gud belöna er, min kära, bestämt belöna er. Er uppriktige vän

Makar Djevusjkin.

*

H. Herr Makar Aleksejevitj!

Fedora har i dag lämnat mig femton rubel. Vad hon var glad, den stackarn, då jag gav henne tre rubel! Jag skriver som hastigast till er. Nu håller jag på att sy en väst åt er — gul, med blommor, ett förtjusandearma människor

mönster. Jag skickar er en bok, som innehåller diverse berättelser. Jag har redan läst några. Läs särskilt en, som heter »Kappan».1 Ni föreslår, att vi ska gå tillsammans på teatern, men kostar det inte för mycket? Skulle vi inte kunna ta biljetter till galleriet? Jag har inte på länge varit på teatern, och minns inte när. Men jag är bara rädd för att den där tillställningen är för dyr. Fedora bara ruskar på huvudet. Hon säger, att ni har börjat leva över edra tillgångar, och det märker jag själv. Huru mycket har ni inte kastat ut bara för min skull? Se till, min vän, att det inte slutar illa! Fedora har också sagt mig, att det går rykten om att ni - har haft tråkigheter med er värdinna för att ni är skyldig henne för hyran. Jag är mycket orolig för er. Farväl, jag har bråttom. Jag håller på med en småsak — att sätta nya band på min hatt.

P. S. Om vi verkligen ska gå på teatern, skall jag ta på mig min nya hatt och den svarta mantiljen. Skall det inte klä mig?

*

D. 7 juli.

Högädla fröken Varvara Aleksejevna!

Jag återkommer igen till vårt samtal i går. Ja, mor lilla, jag har också en gång varit bortkollrad. Jag förälskade mig i en skådespelerska, blev kär ända över öronen, och det må så vara. Men det underliga var, att jag ännu knappast hade sett henne ens, och på teatern

1 Gogols novell, som otvivelaktigt har haft ett stort inflytande på Dostojevskij, därför att den gav den första inblicken i det peters-buTgska tjänstemannaproletariets elände.

mönster. Jag skickar er en bok, som innehåller diverse berättelser. Jag har redan läst några. Läs särskilt en, som heter »Kappan».1 Ni föreslår, att vi ska gå tillsammans på teatern, men kostar det inte för mycket? Skulle vi inte kunna ta biljetter till galleriet? Jag har inte på länge varit på teatern, och minns inte när. Men jag är bara rädd för att den där tillställningen är för dyr. Fedora bara ruskar på huvudet. Hon säger, att ni har börjat leva över edra tillgångar, och det märker jag själv. Huru mycket har ni inte kastat ut bara för min skull? Se till, min vän, att det inte slutar illa! Fedora har också sagt mig, att det går rykten om att ni - har haft tråkigheter med er värdinna för att ni är skyldig henne för hyran. Jag är mycket orolig för er. Farväl, jag har bråttom. Jag håller på med en småsak — att sätta nya band på min hatt.

P. S. Om vi verkligen ska gå på teatern, skall jag ta på mig min nya hatt och den svarta mantiljen. Skall det inte klä mig?

*

D. 7 juli.

Högädla fröken Varvara Aleksejevna!

Jag återkommer igen till vårt samtal i går. Ja, mor lilla, jag har också en gång varit bortkollrad. Jag förälskade mig i en skådespelerska, blev kär ända över öronen, och det må så vara. Men det underliga var, att jag ännu knappast hade sett henne ens, och på teatern

1 Gogols novell, som otvivelaktigt har haft ett stort inflytande på Dostojevskij, därför att den gav den första inblicken i det peters-buTgska tjänstemannaproletariets elände.

89arma människor

var jag bara en gång. Då för tiden bodde vi fem uppsluppna unga mån vägg i vägg. Jag råkade ofrivilligt i slang med dem, fast jag alltid höll mig inom tillbörliga gränser. Men för att inte vara sämre började jag umgås med dem. De hade mycket att berätta om den där skådespelerskan. Varje kväll, då det spelades på teatern, gick hela sällskapet dit, fast de aldrig hade en styver för det nödvändiga, tog plats på galleriet, applåderade och ropade fram skådespelerskan, som om de varit tokiga. Och sedan unnade de sig ingen sömn under natten, utan pratade bara om henne. Alla kallade de henne sin Glafira, alla voro förälskade i henne och svärmade blott för henne. De gjorde också mig pickhågad, fast jag då ännu var bara pojken, och jag vet inte, hur det kom sig, men en kväll sällade jag mig till dem på galleriets fjärde rad. Visserligen syntes blott en flik av ridån, men jag kunde höra allt. Skådespelerskan hade en mycket vacker röst, klar och ljuv som en näktergal. Alla klappade vi i händerna och skreko bravo, och det var på vippen, att man kört ut oss, och en blev verkligen utföst. Jag kom hem — i vilken berusning kan jag inte beskriva. I fickan hade jag blott en rubel kvar, och det återstod ännu minst tio dar till nästa avlöningsdag. Men kan ni tänka, vad jag gjorde? Dagen därpå, innan jag skulle gå i tjänsten, slank jag in i en fransk parfymbod och köpte parfym och aromatisk tvål för hela kapitalet. Jag vet inte själv, hur jag kunde komma på idén att köpa sådant. Inte heller åt jag middag hemma, utan gick jämt utanför hennes fönster. Hon bodde på Nevskij prospekt fyra trappor upp. Jag gick hem, vilade mig en stund och gick åter till Nevskij för att promenera utanför hennes fönster. Så gick jag halvannan månad och slog för henne. Gång

på gång hyrde jag en vagn, ingen simpel droska, och for av och an utanför hennes fönster. Jag trasslade in mina affärer och satte mig i skuld, tills kärleken slutligen slocknade. Jag hade tröttnat på saken. Där ser ni, mor lilla, vad en skådespelerska kan göra av en hygglig ung man. För resten var jag ung den tiden, mycket ung.. .

M. D.

*

D. 8 juli.

Min nådiga fröken Varvar a Aleksejevna!

Den bok, som jag fick låna av er den 6 dennes, skyndar jag att återställa, och på samma gång vill jag förklara mig för er. Det är mycket tråkigt, mor lilla, att ni har bringat mig i en sådan förlägenhet. Tillåt mig säga: åt varje människa är av Försynen ett särskilt stånd beskärt. En har till bestämmelse att bära generalsepåletter, en annan att tjäna som simpelt titulärråd. Somliga ha att befalla, andra måste vördsamt lyda utan knot. Detta är nu en gång för alla så bestämt allt efter människans färdigheter; den ene duger till ett, den andre till ett annat, och dessa färdigheter äro beskärda av Gud själv.

Jag har redan omkring trettio år varit i tjänst. Jag tjänar oklanderligt, iakttager ett nyktert uppförande och har aldrig gjort mig skyldig till någon förseelse. Som medborgare betraktar jag mig i mina egna ögon som en man, den där har sina fel, men också dygder. Överheten respekterar mig, och till och med hans excellens är nöjd med mig. Och ehuru han ännu icke har

på gång hyrde jag en vagn, ingen simpel droska, och for av och an utanför hennes fönster. Jag trasslade in mina affärer och satte mig i skuld, tills kärleken slutligen slocknade. Jag hade tröttnat på saken. Där ser ni, mor lilla, vad en skådespelerska kan göra av en hygglig ung man. För resten var jag ung den tiden, mycket ung.. .

M. D.

*

D. 8 juli.

Min nådiga fröken Varvar a Aleksejevna!

Den bok, som jag fick låna av er den 6 dennes, skyndar jag att återställa, och på samma gång vill jag förklara mig

för er. Det är mycket tråkigt, mor lilla, att ni har bringat mig i en sådan förlägenhet. Tillåt mig säga: åt varje människa är av Försynen ett särskilt stånd beskärt. En har till bestämmelse att bära generalsepåletter, en annan att tjäna som simpelt titulärråd. Somliga ha att befalla, andra måste vördsamt lyda utan knot. Detta är nu en gång för alla så bestämt allt efter människans färdigheter; den ene duger till ett, den andre till ett annat, och dessa färdigheter äro beskärda av Gud själv.

Jag har redan omkring trettio år varit i tjänst. Jag tjänar oklanderligt, iakttager ett nyktert uppförande och har aldrig gjort mig skyldig till någon förseelse. Som medborgare betraktar jag mig i mina egna ögon som en man, den där har sina fel, men också dygder. Överheten respekterar mig, och till och med hans excellens är nöjd med mig. Och ehuru han ännu icke har

91givit mig några yttre bevis på sin bevågenhet, vet jag dock, att han är belåten. Min handstil är ganska läslig och vacker, inte för grov och inte för fin och kan närmast betecknas som kursiv, men är i alla fall tillfredsställande. Hos oss är det på sin höjd endast Ivan Prokofjevitj, som skriver så bra. Mitt hår har grånat i statstjänst, och någon större synd har jag inte på samvetet. Naturligtvis är ingen syndfri i det lilla. Alla äro vi syndare, och det är även ni, mor lilla. Men för några större överträdelsesynder eller förseelser har jag aldrig blivit prickad, vare sig det har gällt något subordinationsbrott eller en förbrytelse mot den allmänna ordningen. Härvidlag är ingenting att anmärka mot mig. Till och med en liten orden har jag fått, men vad tjänar det till att tala om detta? Allt det där hade ni bort veta förut, och det hade författaren också bort veta, ty då han satte sig ner att skriva den där novellen,Gogols »Kappan». Den stackars Djevusjkin har tydligen fått för sig, att Gogol syftat på honom, då han i berättelsen skildrar huru skrivaren Akakij Basjmatjkin efter ett kalas miste sin surt förvärvade nya kappa och dör av förkylning. borde han på förhand ha tagit reda på allting. Nej, det hade jag inte väntat mig av er, mor lilla. Av er, Varinka, hade jag inte väntat mig något sådant.

Nu förstår ni, att man efter detta inte kan leva beskedligt i sin lilla vrå, var den än må vara belägen, att inte grumla vattnet, såsom ordspråket säger, att inte röra någon, utan leva i gudsfruktan för sig själv, på det att andra inte heller må röra dig och sticka näsan i din stuga för att se efter, huru du har det inomhus, att din väst sitter bra, att dina underkläder äro snygga, att du har ordentligt sulade stövlar, vad du äter och dricker och vad du håller på att renskriva. Vad gör det för resten, mor lilla, att jag går på tåspetsarna för att skonaskosulorna, om trottoaren är smutsig! Varför måste man skriva om en annan, att han kanske är i pänningknipa någon gång och inte har råd att dricka te. Alldeles som om alla människor ovillkorligen måste dricka te! Eller tittar jag var och en i munnen för att se efter, vilket köttstycke han tuggar på? Varför förolämpa på detta sätt? Nej, mor lilla, varför skulle jag såra andra, när de inte ha gjort mig något förnär?

Och ännu ett exempel, Varvara Aleksejevna! Man tjänar och sliter ut sig nitiskt och plikttroget, och överheten högaktar en (det syns kanske inte, men den gör det ändå), men så kommer någon och sticker näsan inpå dig, och utan den ringaste anledning sätter han sig och kokar hop en smädeskrift om dig. Naturligtvis kan författaren alltid koka ihop något nytt, och läsaren kan inte sova av glädje. Har man till exempel nya stövlar, med vilken njutning tar man dem ej på sig! Det är sant, jag har själv erfarit det, därför att det är angenämt att se sina fötter i fina, snobbiga stövlar. Och det är mycket troget skildrat. Men jag förundrar mig i alla fall över att den där Fedor Fedorovitj, den höge ämbetsmannen i Gogols berättelse, så likgiltigt kunnat låta en sådan bok passera utan att inlägga en bestämd protest däremot. Han är visserligen ännu ung i tjänsten och tycker emellanåt om att skrika åt sina underlydande, men varför skulle han inte få göra det? Varför skulle en hög ämbetsman inte få ge dem på huden, om det är nödvändigt att klå sin kära nästa? Vi antaga också, att han bara gör det för den goda tonens skull, för att det skall så vara, nå än sedan? Det är väl nödvändigt för den goda tonen. Han måste uppfostra och visa sig sträng, därför att — oss emellan sagt, Varinka — vår kära nästa inte gör någonting, om man inte knyter näven mothonom. Var och en vill ha en plats, för att han skall kunna säga: jag tjänar där och där, för att kunna knuffa sig fram vidare. Och eftersom det finns olika ranger, kräver varje rang sin särskilda befallande tonart, och därför är det naturligt, att bestraffningar och hotelser också äro olika. Detta ligger i sakens natur! Och världen består, mor lilla, just därigenom att den ena befaller över den andra och att var och en av oss skäller på sin underlydande. Utan dessa försiktighetsåtgärder skulle världen inte kunna existera, och det funnes ingen ordning.

Jag förundrar mig verkligen över att Fedor Fedorovitj icke fästade något avseende vid denna förolämpning.

Men varför skriva allt detta? Och vad tjänar det till? Skulle någon av läsarna kanske skaffa mig en ny kappa eller köpa ett par nya stövlar åt mig? Nej, Varinka, han läser det likgiltigt och vill till på köpet ha fortsättning. Man gömmer sig och kryper undan; man är rädd att sticka fram näsan, därför att man fruktar att bli förlöjligad, därför att allt, som man tar sig till, lätt blir föremål för en nidvisa. Numer går hela det borgerliga och husliga livet genom litteraturen. Allt blir tryckt, läst, förlöjligat och kritiserat. Och inte ens på gatan kan man visa sig längre. Där är allt så noga beskrivet, att man till och med på gången känner igen sin nästa. Bra vore det, om författaren åtminstone mot slutet så att säga bättrade sig och mildrade tonen eller åtminstone gjorde ett tillägg, att den stackars hjälten i grund och botten var en hederlig, rättskaffens medborgare, som hade förtjänat ett bättre bemötande från sina kollegers sida, varit hörsam mot de äldre (ty ett sådant fall kan ju tänkas), inte önskat något ont, trott på Gud och dött begråten — om författarenarma människor

ovillkorligen vill, att han skall dö. Men allra bäst vore att inte låta honom dö, den stackarn, utan laga att hans kappa hittades och att Fedor Fedorovitj, det vill säga jag ... att denne» general, som nu blivit närmare underrättad om hans dygder, lät honom avancera och gav honom en extra gratifikation, så att man fick se, huru det bör gå: det onda bestraffas, men dygden triumferar, och alla de andra kanslisterna kunna därav taga lärdom, huru de icke skola förhålla sig. Ja, så skulle jag ha skrivit, och vad hade det varit för besynnerligt i det? Det är ju bara ett exempel ur det vardagliga, lumpna livet. Och huru skulle jag kunnat komma mig för med att skicka till någon annan en sådan bok, min dyra vän? Det är ju en illasinnad bok, Varinka. Den är helt enkelt osannolik, därför att en sådan tjänsteman inte kan finnas. Nej, jag skulle klaga, Varinka, jag skulle formligt klaga.

Er ödmjuke tjänare Makar Djevusjkin.

*

D. 27 juli.

H. H. Makar Aleksejevitj!

De sista tilldragelserna och edra brev ha gjort mig både häpen och förskräckt och villrådig, men Fedoras upplysningar ha förklarat allt för mig. Men varför bli så förtvivlad och plötsligt kasta sig i en avgrund, såsom ni nu gjort, Makar Aleksejevitj? Edra förklaringar ha alls icke tillfredsställt mig. Ser ni, jag gjorde rätt, då jag yrkade på att ta den förmånliga plats, som erbjöds

ovillkorligen vill, att han skall dö. Men allra bäst vore att inte låta honom dö, den stackarn, utan laga att hans kappa hittades och att Fedor Fedorovitj, det vill säga jag ... att denne» general, som nu blivit närmare underrättad om hans dygder, lät honom avancera och gav honom en extra gratifikation, så att man fick se, huru det bör gå: det onda bestraffas, men dygden triumferar, och alla de andra kanslisterna kunna därav taga lärdom, huru de icke skola förhålla sig. Ja, så skulle jag ha skrivit, och vad hade det varit för besynnerligt i det? Det är ju bara ett exempel ur det vardagliga, lumpna livet. Och huru skulle jag kunnat komma mig för med att skicka till någon annan en sådan bok, min dyra vän? Det är ju en illasinnad bok, Varinka. Den är helt enkelt osannolik, därför att en sådan tjänsteman inte kan finnas. Nej, jag skulle klaga, Varinka, jag skulle formligt klaga.

Er ödmjuke tjänare Makar Djevusjkin.

*

D. 27 juli.

H. H. Makar Aleksejevitj!

De sista tilldragelserna och edra brev ha gjort mig både häpen och förskräckt och villrådig, men Fedoras upplysningar ha förklarat allt för mig. Men varför bli så förtvivlad och plötsligt kasta sig i en avgrund, såsom ni nu gjort, Makar Aleksejevitj? Edra förklaringar ha alls icke tillfredsställt mig. Ser ni, jag gjorde rätt, då jag

yrkade på att ta den förmånliga plats, som erbjöds

mig. Härtill kom, att mitt senaste äventyr också gjorde mig rädd.

Ni säger, att er kärlek till mig har förmått er att dra er undan från mig. Jag insåg redan då, att jag stod i stor skuld till er, då ni försäkrade mig, att ni understödde mig medelst edra besparingar, som ni påstod vara insatta på en bank. Nu, då jag fått veta, att ni alls inte har något kapital, utan att ni, rörd av den tillfälliga underrättelsen om mitt fattiga läge, beslöt att anslå åt mig er lön, som ni till och med tog ut i förskott, och sålde edra egna kläder, när jag var sjuk — då blev jag genom denna upptäckt bragt i ett så pinsamt läge, att jag ännu inte vet, huru jag skall kunna ta emot allt detta och vad jag skall tänka härom. Ack, Makar Aleksejevitj! Ni hade bort låta det stanna vid edra första välgärningar, vartill ni förmåddes av medlidande och släktkärlek, och inte sedan kasta ut pängar i onödan. Ni har svikit vår vänskap, Makar Aleksejevitj, därför att ni inte varit uppriktig mot mig, och nu, när jag finner, att edra sista styvrar gått åt för att köpa toalettsaker och konfekt åt mig, att de givits ut för små utflykter, teater och böcker, så måste jag nu dyrt sota för allt detta och djupt beklaga mitt oförlåtliga lättsinne, ty jag tog mot alltsammans av er utan att bekymra mig om er person. Och allt det, varmed ni ville bereda mig glädje, har nu blivit en källa till sorg för mig, har blott kvarlämnat en känsla av gagnlös ömkan med mig själv.

Jag har på sista tiden lagt märke till er betryckta stämning, och fast jag själv på sista tiden också med ängslan väntat, att något skulle ske, kan jag dock omöjligt fatta, vad som nu har hänt. Hur är det möjligt, Makar Aleksejevitj, att ni kunde sjunka så djupt

i andlig måtto? Vad skall man nu tänka om er? Vad skola alla de, som känna er, säga om er? Ni, som jag och alla andra värderat som själva hedern, blygsamheten och som en förnuftig man — ni har nu plötsligt förfallit till den vidrigaste last, varav intet spår förut kunnat märkas. Det kan inte beskrivas, hur det kändes, då Fedora talade om för mig, att man hade hittat er på gatan i drucket tillstånd och att ni forslats hem av polisen. Jag var som förstenad av bestörtning, fast jag hade väntat mig något ovanligt, eftersom ni i fyra dagar hållit er undan. Men besinna, Makar Aleksejevitj, vad skola edra förmän säga, när de få reda på den verkliga orsaken till er frånvaro? Ni säger, att alla skratta åt oss, att alla veta om vår förbindelse och att edra grannar nämna mig i sina kvickheter. Men bry er inte om det, Makar Aleksejevitj, och lugna er för Guds skull! Mig skrämmer också er historia med de där officerarna, men jag har blott hört glunkas därom. Förklara för mig, vad allt detta har att betyda! Ni skriver, att ni har varit rädd för att vara uppriktig mot mig, att genom en bekännelse förverka min vänskap, att ni har varit i förtvivlan, då ni inte visste, huru ni skulle kunna hjälpa mig i min sjukdom, att ni har sålt allt för att underhålla mig och låta mig slippa komma på sjukhuset, att ni har satt er i skuld så mycket ni kunnat och att ni dagligen har haft tråkigheter med värdinnan. Då ni har dolt allt detta för mig, har ni valt den sämsta utvägen. Men nu har jag i alla fall reda på allt. Ni gjorde er samvete av att låta mig förstå, att jag var orsaken till er olyckliga belägenhet, men nu har ni tillfogat mig dubbel sorg genom ert handlingssätt. Allt detta har djupt gripit mig, Makar Aleksejevitj. Ack, min vän! Olyckan är en smittsam sjukdom.

I vårt elände och armod måste vi hålla oss på avstånd från varandra för att inte smittas ännu mer. Jag har bragt er sådana olyckor, som ni aldrig förut i ert anspråkslösa, ensamma liv har prövat på. Allt detta pinar och dödar mig.

Skriv nu öppet till mig om allting, som har hänt och huru ni kunde besluta er för en sådan handling! Lugna mig, om möjligt! Det är icke egenkärlek, som förmår mig att nu bedja er att skänka mig lugn, utan min vänskap och kärlek till er, som av intet kan utplånas ur mitt hjärta. Farväl! Jag väntar ert svar med otålighet. Ni har tänkt illa om mig, Makar Aleksej evi t j\

Er hjärtevarmt älskande Varvara Dobroselova. *

D. 28 juli.

Min ovärderliga Varvara Aleksejevna!

Då nu allt redan är slut och det mer och mer börjar återvända till det gamla tillståndet, så vill jag säga er en sak, mor lilla. Ni oroar er för vad man skall tänka om mig. Härpå skyndar jag att svara er, Varvara Aleksej evna, att min ambition är mig kärast av allt. Sedan jag nu har låtit er få kännedom om mina olyckor och alla dessa tråkigheter, vill jag underrätta er om att ingen av mina förmän vet något och icke heller skall få veta något, så att alla fortfarande skola hysa aktning för mig liksom förr. Men en sak är jag rädd för: skvallerhistorier. Hemma hos oss väsnas värdinnan alltjämt, och fastän jag nu, tack vare edra tio rubel, avbetalt en arma människor

I vårt elände och armod måste vi hålla oss på avstånd från varandra för att inte smittas ännu mer. Jag har bragt er sådana olyckor, som ni aldrig förut i ert anspråkslösa, ensamma liv har prövat på. Allt detta pinar och dödar mig.

Skriv nu öppet till mig om allting, som har hänt och huru ni kunde besluta er för en sådan handling! Lugna mig, om möjligt! Det är icke egenkärlek, som förmår mig att nu bedja er att skänka mig lugn, utan min vänskap och kärlek till er, som av intet kan utplånas ur mitt hjärta. Farväl! Jag väntar ert svar med otålighet. Ni har tänkt illa om mig, Makar Aleksej evi t j\

Er hjärtevarmt älskande Varvara Dobroselova. *

D. 28 juli.

Min ovärderliga Varvara Aleksejevna!

Då nu allt redan är slut och det mer och mer börjar återvända till det gamla tillståndet, så vill jag säga er en sak, mor lilla. Ni oroar er för vad man skall tänka om mig. Härpå skyndar jag att svara er, Varvara Aleksej evna, att min ambition är mig kärast av allt. Sedan jag nu har låtit er få kännedom om mina olyckor och alla dessa tråkigheter, vill jag underrätta er om att ingen av mina förmän vet något och icke heller skall få veta något, så att alla fortfarande skola hysa aktning för mig liksom förr. Men en sak är jag rädd för: skvallerhistorier. Hemma hos oss väsnas värdinnan alltjämt, och fastän jag nu, tack vare edra tio rubel, avbetalt endel av min skuld till henne, brummar hon ändå. Vad de andra beträffar, gör det mig ingenting. Om man inte nödgas be att få låna pängar av dem, äro de inte farliga. Och som den sista punkten av mina förklaringar vill jag anföra, mor lilla, att jag betraktar er aktning för mig som det högsta i världen och att jag däri finner min tröst under mina nuvarande vedervärdigheter. Gud vare lov, att det första slaget och de första tråkigheterna nu ha gått över och att ni upptagit dem så, att ni inte betraktar mig som en trolös vän och egoist, därför att jag sökt hålla er kvar hos oss och fört er bakom ljuset, urståndsatt att kunna skiljas från er och driven av kärlek till er som min skyddsängel. Punktligt har jag nu återtagit min tjänstgöring och söker nitiskt gottgöra min försummelse. Jevstafij Ivanovitj låtsade ej om det minsta, då jag i går tittade in till honom i förbifarten.

Jag vill inte dölja för er, mor lilla, att jag pinas av mina skulder och min bristfälliga garderob, men det betyder ingenting, och jag besvär er, mor lilla, gör er inga bekymmer för den skull! Ni har skickat mig en halv rubel till, Varinka, och den har rent av genomborrat mitt hjärta. Alltså har det nu gått ända därhän! Det är inte längre jag, gamle stolle, som hjälper er, min ängel, utan det är ni, stackars ensamma flicka, som måste hjälpa mig. Det var mycket snällt av Fedora att skaffa pängar. Tills vidare, mor lilla, har jag inga förhoppningar att få pängar, men om jag ser någon utsikt att få pängar, skall jag närmare skriva därom till er. Men skvallret och pratet oroar mig mest av allt. Farväl, min ängel lilla! Jag kysser er hand och hoppas innerligt, att ni måtte bli riktigt frisk igen. Jag skriver nu inte så utförligt, därför att jag måste skynda tillarma människor

byrån, ty genom nit och flit vill jag gottgöra min försumlighet i tjänsten. Närmare besked om allt, som passerat, och om äventyret med officerarna skall jag lämna i kväll.

Med högaktning och innerlig hängivenhet er Makar Djevusjkin.

*

D. 28 juli.

Varinka mor lilla!

Ack, Varinka, Varinka! Den här gången är det på er, som skulden faller och tynger samvetet. Med ert brev har ni bragt mig alldeles från vettet och gjort mig förtvivlad, ty först nu, när jag på lediga stunder funderat och rannsakat mitt innersta, har jag upptäckt, att jag har haft rätt, obestridligt rätt. Jag talar nu inte om mitt lättsinne (låt det vara, mor lilla, låt det vara!), utan om det att jag älskar er och att det alls inte var oförnuftigt av mig att älska er, alls inte oförnuftigt. Ni, mor lilla, vet ingenting. Men om ni bara visste, vad allt detta kommer sig av, och varför jag måste älska er, skulle ni inte säga så. Ni talar bara mot ert bättre vetande, men jag är säker på att ni inom er tänker annorluuda.

Mor lilla, jag vet själv inte och minns inte riktigt allt, som försiggick mellan mig och officerarna. Ni måste betänka, min ängel, att jag då befann mig i ett förfärligt upprört tillstånd. Föreställ er bara, att jag en hel månad så till sägandes hakat mig fast vid en enda tråd. Min ställning var i högsta grad eländig. Från er höll jag mig undan, från de hemmavarande

100likaså, men min värdinna ställde till bråk och väsen. Mig skulle det inte ha gjort någonting. Må den otäcka käringen skrika så mycket hon orkar, men för det första är det ändå skamligt av henne, och för det andra hade hon, Gud vet på vad sätt, fått nys om vår bekantskap, och därför gnällde hon också om den saken i hela huset, så att jag blev som bedövad och måste stoppa för mina öron. Men olyckan var, att andra inte slogo dövörat till, utan tvärtom spärrade upp öronen ännu mer. Och nu, mor lilla, vet jag inte, vart jag skall ta vägen.

Allt det där, min lilla ängel, allt detta virrvarr av elände har riktigt gjort kål på mig. Och så fick jag plötsligt höra underliga saker av Fedora: hem till er hade kommit en otäck frestare och förolämpat er med ovärdiga anbud. Att han har förolämpat er, djupt förolämpat er, mor lilla, det sluter jag därav, att jag själv kände mig djupt förolämpad. Då, min ängel lilla, gick det på tok med mig, då förlorade jag all besinning och tappade alldeles bort mig. Jag for ut som en galning, min kära Varinka, och ville rusa till honom, den nedrige förföraren. Jag visste inte mer, vad jag skulle göra, därför att jag inte ville, att man skulle göra er något förnär, min ängel. Men sorgligt var det. Och så var det regn och slask och ledsamt på allt sätt. Jag ville redan vända om. Men så kom olyckan. Jag mötte Jemeljan Ilitj, han är tjänsteman, det vill säga f. d. tjänsteman; nu är han det inte längre, för han har blivit avskedad. Jag vet inte, vad han nu gör och hur han släpar sig fram. Så gingo vi tillsammans... Ni förstår, Varinka, det kan inte vara roligt att höra talas om en väns olycka, hans elände och alla prövningar, som han genomgått. På kvällen den tredje dagen — Jemeljan hade då hetsat upp mig riktigt grundligt —gick jag till honom, den där officeren. Adressen hade jag fått av hans portvakt. Eftersom vi kommit att tala om den här saken, mor lilla, så vill jag säga, att jag redan hade haft ett gott öga till den unge bängeln. Jag hade givit akt på honom, då han ännu bodde hos oss. Nu inser jag, att jag inte handlade rätt, men jag vet inte längre precis, när jag anmälde mig hos honom. Huru det gick till, minns jag inte riktigt, Varinka. Jag kommer bara ihåg, att det var många officerare hos honom, men kanske såg jag dubbelt — Gud förlåte mig! Jag minns inte heller, vad jag sade. Jag vet bara, att jag pratade mycket i min ädla förtrytelse. Så körde de ut mig och kastade mig utför trappan, det vill säga, de kastade inte ned mig, utan knuffade mig bara. Huru jag kom hem, det vet ni redan, Varinka. Och det är alltsammans.

Naturligtvis har jag förgått mig och blamerat mig, men ingen utomstående har reda därpå, utom ni, och i så fall är det ju likgiltigt, hur det har gått till. Men kanske var det inte så. Vad tror ni, Varinka? Men det vet jag med full säkerhet, att i fjol förgick sig Aksentij Osipovitj på ett liknande förfördelande sätt mot Petr Petrovitj, men det skedde i enrum, mellan fyra ögon. Han kallade in honom i vaktrummet, och jag såg det genom en springa. Han gick dock till väga på ett anständigt och ordentligt sätt, ty det var ju ingen, som såg det mer än jag. Och jag är ju en nolla, det vill säga, jag vill därmed bara säga, att jag inte talade om det för någon. Och sedan var det ingenting otalt mellan Petr Petrovitj och Aksentij Osipovitj. Petr Petrovitj är, som ni vet, en mycket grannlaga natur, och han har inte knyst ett ord om saken, så att de nu hälsa på varandra och ta varandra i hand.arma människor

Jag vill inte motsäga er, Varinka, och jag vågar inte förneka något. Jag har fallit djupt, och det värsta av allt är,

att jag har sjunkit i mina egna ögon, men detta var mig säkerligen förutbestämt från födelsen. Det är säkert ödet, och ödet kan ingen slippa från, som ni vet. Här har ni nu fått en utförlig redogörelse för mina olyckor och vedervärdigheter, Varinka. Den är av en sådan art, att det kanske varit bäst, om den förblivit oskriven. — Jag mår inte alls bra, mor lilla, och därför äro mina känslor som bortdomnade. Härmed betygar jag er min tillgivenhet, kärlek och högaktning och förbliver, min högädla fröken Varvara Aleksejevna,

Er ödmjukaste tjänare Makar Djevusjkin.

*

Högädle herr Makar Aleksejevitj!

Jag har läst båda edra brev och våndats förfärligt. Hör på, min vän! Antingen har ni förtegat något för mig och skrivit till mig blott om en del av alla era förtretlighet er, eller också, Makar Aleksejevitj, vittna edra brev om att ni ännu inte återfått er jämvikt. Kom till mig för Guds skull, kom till mig i dag! Kom helt enkelt och ät middag hos oss! Jag vet inte, hur ni har det där hemma, och på vilken fot ni står till värdinnan. Ni skriver alls ingenting om detta, och det är som om ni med flit ville hemlighålla det. Alltså farväl till härnäst, min vän! Kom ovillkorligen till oss i dag! Och allra bäst vore, om ni alltid ville komma och äta middag hos oss. Fedora lagar mycket bra mat. Adjö!

Varvara Dobroselova.

*

D. i augusti.

Mor lilla Varvara Aleksejevna!

Ni är glad, mor lilla, att Gud har givit er ett tillfälle att i er tur löna gott med gott och avbörda er tacksamhetsskuld. Jag tror det, Varinka, och jag tror också på ert änglahjärtas godhet. Och jag säger det inte som något klander, men ni får inte längre förebrå mig för att jag på mina gamla dar blivit lättsinnig och slösaktig. Det var kanske syndigt, men vad var att göra? Det var syndigt av mig, om ni så vill; men att höra något sådant just av er, lilla vän — det är ändå mycket påkostande. Och ni får inte vara ond på mig för att jag säger detta, men mitt hjärta känns så förtorkat, mor lilla. Arma människor äro nyckfulla, det är kanske så inrättat av naturen. Jag har känt det förut också. En fattig människa är ömtålig. Hon ser på världen med andra ögon och tittar snett på var och en, som hon möter, och lyssnar till varje ord, som om man talade just om henne, huru obetydlig hon än ser ut. Och varför är den fattige så känslig? Han känner på sig, att han blir observerad både från den ena och den andra sidan. Och var och en känner till, Varinka, att den fattige är en trashank och inte kan göra anspråk på den minsta aktning av någon, vad man än må skriva till hans försvar Ty för den fattige blir ändå alltsammans så som det var förut. Han måste så till sägandes alltid visa baksidan utåt, för honom finns intet heligt, som respekteras, och för honom kan det inte vara tal om någon ambition. Jemeljan sade mig nyligen, att man lagt ut en lista till hans förmån, så att det blev ett slags officiell kontroll över honom för varje slant, som han fick. De trodde,

att de gåvo honom sina slantar till skänks — ingalunda! De tecknade bidrag bara för att bevisa, att han måste vara fattig. Nu för tiden, mor lilla, bedrives välgörenheten på ett underligt sätt. Och kanske har det alltid varit på det viset. Antingen förstå människor inte sin sak, eller också äro de inpiskade mästare i konsten — ett av de två. Ni har kanske inte vetat detta förut, men nu hör ni det. I mångt och mycket är jag grovt okunnig, men den saken känner jag till.

Men huru kan den fattige veta allt detta och fundera ut något sådant? Varför — jo, genom erfarenheten. Därför att han till exempel vet, att när han på gatan snuddar vid någon herre, som går till restaurangen, denne undrar för sig själv: vad månne den där tjänstemannaslusken får till livs i dag? Jag skall spisa sauté aux papillottes, men han får kanske äta gröt utan smör. Vad angår det honom, om jag äter gröt utan smör? Ja, det finns verkligen människor, Varinka, som bara tänka på slikt. Dessa otäcka bakdantare gå på gatan och titta efter, om man

trampar med hela foten på trottoaren eller blott med tåspetsen, vad vederbörande tjänsteman har för rang, till vilket departement han hör och om han är titulärråd eller icke, om tåspetsarna sticka fram ur stövlarna eller om armbågarna äro trasiga. Och allt blir noga beskrivet, och till på köpet blir smörjan tryckt. Men vad har ni att skaffa med att mina armbågar äro trasiga? Om ni tillåter denna grova bild, Varinka, så vill jag säga er, att fattigmannen i detta avseende känner samma blygsel som till exempel ni för er jungfruliga ära. Ni skulle naturligtvis inte vilja blotta er för vem som helst — ursäkta mitt grova språk! — och på samma sätt tycker inte den fattige om att man tittar in i hans kyffe för att undersöka,hurudana hans familjeförhållanden äro. Vad var det då för skäl, Varinka, att stöta mig med mina fiender, som sammangaddat sig mot en hederlig människas goda namn och rykte?

I dag satt jag på min byrå som en träklump, som en plockad sparv och kände mig förfärligt skamsen. Ja, jag riktigt skämdes, Varinka. Ty naturligtvis måste man bli förlägen, då de nakna armbågarna skymta fram genom den trasiga ärmen och knapparna dingla av och an på en lös tråd. Allting var i oordning, och då måste man ofrivilligt tappa modet. Stepan Karlovitj skulle i dag tala med mig om några tjänsteangelägenheter, och han talade och talade, men plötsligt undslapp honom ett: Synd om dig, Makar Aleksejevitj, som... Han talade inte meningen ut, utan tänkte blott resten. Men jag gissade mig till sammanhanget och rodnade, så att till och med min flintskalle blev röd. Det hade ju i själva verket intet att betyda, men ändå gjorde det mig orolig och bragte mig på tunga tankar. Månne de redan hade fått nys om något? Gud bevare oss, det kan väl inte vara möjligt! Men jag tillstår, att jag hyser starka misstankar mot en viss person. Dessa rackare kan man inte lita på. De förråda en utan vidare. De kunna förråda ens privata liv för en spottstyver, ty ingenting är dem heligt.

Jag vet nu, vem som har spelat mig detta spratt. Det har Ratazjajev gjort. Han måste ha varit bekant med någon i vårt verk och under samtal skvallrat ur skolan, och denne har kanske gjort några egna tillägg eller talat om det i vårt departement, och på det viset har saken blivit känd. Hemma i huset ha alla reda därpå, och jag vet, att de peka åt ert fönster. Då jag i går gick att äta middag hos er, tittade alla ut genomfönstret, och värdinnan sade: Nu har hin onde ingått förbund med ett dibarn, och uttalade sig otillbörligt om er. Men detta betyder ingenting gentemot Ratazjajevs skändliga avsikt att rita av oss båda i litteraturen och skildra oss i en pikant satir. Han har själv sagt det, och några goda vänner ha gjort anspelningar därpå. Jag kan icke längre tänka redigt på något och vet inte, vad jag skall ta mig till. Det tjänar ingenting till att längre förhemliga synden, ty vi ha förtörnat Herren Gud, min ängel lilla.

Ni vill ju skicka mig en bok, mor lilla, till tidsfördriv. Vad skall jag med den att göra? Vad är en bok annat än overkliga påhitt? Romaner äro strunt och skrivna för att dumt folk ska ha något att läsa. Lita på min mångåriga erfarenhet, mor lilla! Och om man också talade om Shakespeare för dem — ty, ser ni, i litteraturen finns det en Shakespeare — så är Shakespeare för dem strunt och en nidskrivare.

Er Makar Djevusjkin.

*

D. 2 augusti.

Högädle herr Makar Aleksejevitj!

Var alls inte orolig! Gud skall nog hjälpa oss, så att allt blir bra igen. Fedora har skaffat arbete både åt sig själv och åt mig, och vi ha gripit oss arbetet an med friska krafter. Kanske ska vi kunna ställa allt till rätta. Men Fedora misstänker, att mina sista obehag icke äro främmande för Anna Fedorovna. Men nu är mig allt detta likgiltigt. I dag känner jag mig så ovanligt glad till mods. fönstret, och värdinnan sade: Nu har hin onde ingått förbund med ett dibarn, och uttalade sig otillbörligt om er. Men detta betyder ingenting gentemot Ratazjajevs skändliga avsikt att rita av oss båda i litteraturen och skildra oss i en pikant satir. Han har själv sagt det, och några goda vänner ha gjort anspelningar därpå. Jag kan icke längre tänka redigt på något och vet inte, vad jag skall ta mig till. Det tjänar ingenting till att längre förhemliga synden, ty vi ha förtörnat Herren Gud, min ängel lilla.

Ni vill ju skicka mig en bok, mor lilla, till tidsfördriv. Vad skall jag med den att göra? Vad är en bok annat än

overkliga påhitt? Romaner äro strunt och skrivna för att dumt folk ska ha något att läsa. Lita på min mångåriga erfarenhet, mor lilla! Och om man också talade om Shakespeare för dem — ty, ser ni, i litteraturen finns det en Shakespeare — så är Shakespeare för dem strunt och en nidskrivare.

Er Makar Djevusjkin.

*

D. 2 augusti.

Högädle herr Makar Aleksejevitj!

Var alls inte orolig! Gud skall nog hjälpa oss, så att allt blir bra igen. Fedora har skaffat arbete både åt sig själv och åt mig, och vi ha gripit oss arbetet an med friska krafter. Kanske ska vi kunna ställa allt till rätta. Men Fedora misstänker, att mina sista obehag icke äro främmande för Anna Fedorovna. Men nu är mig allt detta likgiltigt. I dag känner jag mig så ovanligt glad till mods.arma människor

Ni vill låna pängar — bevare er Gud därifrån! Det kommer surt efter, då lånet skall återbetalas. Det är bättre att ni lever ännu mer inskränkt. Kom till oss oftare och bry er inte om er värdinna! Vad beträffar edra andra fiender och vedersakare, så är jag övertygad om att ni plågar er med grundlösa misstankar, Makar Aleksejevitj. Ge akt på er stil — jag sade sista gången, att den är mycket ojämn. Nu farväl till härnäst! Jag väntar er ovillkorligen.

Er V. D.

*

D. 3 augusti.

Min ängel Varvara Aleksejevna!

Jag skyndar att meddela er, mitt hjärta lilla, att vissa förhoppningar ha väckts hos mig. Men ursäkta, min lilla ängel, ni skriver, att jag inte bör ta upp ett lån. Men titan ett lån kan man omöjligt reda sig. Jag har det inte bra nu, och hur skulle det gå med er, om något kom emellan? Ni är så svag och bräcklig. Och därför skriver jag nu,, att jag måste ovillkorligen låna pängar. Och nu skall ni få höra vidare.

Först vill jag påpeka, Varvara Aleksejevna, att jag sitter på kansliet vid sidan av Jemeljan Ivanovitj. Det är inte samme Jemeljan, som ni känner. Han är liksom jag titulärråd, och vi båda äro i hela departementet kanske de allra äldsta och mest rotfasta tjänstemännen. Han är en hedersman, en oegennyttig själ, men inte vidare språksam av sig och ser alltid så barsk ut som en brummande björn. Men så mycket duktigare är han i tjänsten, hans handstil har en riktigt engelsk

Ni vill låna pängar — bevare er Gud därifrån! Det kommer surt efter, då lånet skall återbetalas. Det är bättre att ni lever ännu mer inskränkt. Kom till oss oftare och bry er inte om er värdinna! Vad beträffar edra andra fiender och vedersakare, så är jag övertygad om att ni plågar er med grundlösa misstankar, Makar Aleksejevitj. Ge akt på er stil — jag sade sista gången, att den är mycket ojämn. Nu farväl till härnäst! Jag väntar er ovillkorligen.

Er V. D.

*

D. 3 augusti.

Min ängel Varvara Aleksejevna!

Jag skyndar att meddela er, mitt hjärta lilla, att vissa förhoppningar ha väckts hos mig. Men ursäkta, min lilla ängel, ni skriver, att jag inte bör ta upp ett lån. Men titan ett lån kan man omöjligt reda sig. Jag har det inte bra nu, och hur skulle det gå med er, om något kom emellan? Ni är så svag och bräcklig. Och därför skriver jag nu,, att jag måste ovillkorligen låna pängar. Och nu skall ni få höra vidare.

Först vill jag påpeka, Varvara Aleksejevna, att jag sitter på kansliet vid sidan av Jemeljan Ivanovitj. Det är inte samme Jemeljan, som ni känner. Han är liksom jag titulärråd, och vi båda äro i hela departementet kanske de allra äldsta och mest rotfasta tjänstemännen. Han är en hedersman, en oegennyttig själ, men inte vidare språksam av sig och ser alltid så barsk ut som en brummande björn. Men så mycket duktigare är han i tjänsten, hans handstil har en riktigt engelsk

108karaktär och, sanningen att säga, skriver han inte sämre än jag — en präktig karl! Vi ha aldrig kommit på förtroligare fot till varandra, utan det har vanligen inskränkt sig till ett goddag och ajö, och endast undantagsvis, då jag behövde hans pennkniv, har jag sagt: Hör på, Jemeljan Ivanovitj, låna mig er pennkniv! Korteligen, vi ha endast växlat några ord, när det gemensamma umgänget så ovillkorligen krävde. Men i dag sade han åt mig: Makar Aleksejevitj, varför ser ni så fundersam ut? Jag såg, att det var en människa, som ville mig väl, och öppnade därför mitt hjärta för honom. Så och så är det, Jemeljan Ivanovitj. Det vill säga, jag yppade inte allt för honom — Gud bevare mig för det! Det skulle jag aldrig kunnat omtala. Det kunde inte falla mig in, utan jag antydde bara, att jag befann mig i en tillfällig förlägenhet eller något liknande. — Hör på, far lille, sade Jemeljan Ivanovitj, ni borde ta ett lån. Av Petr Petrovitj skulle ni kunna få låna pängar, han lånar ut mot ränta, och procenten är, som sig bör, inte allt för betungande. Då hoppade mitt hjärta till av glädje, Varinka. Kanske har Gud fader, tänkte jag, ingivit Petr Petrovitj, att han skall göra en god gärning och låna mig pängar. Jag gjorde ett överslag: så och så mycket skulle jag betala värdinnan, med så och så mycket skulle jag hjälpa er, så och så mycket skulle jag kosta på mig själv för att bli ordentlig klädd, ty det är ju synd och skam att sitta så inklämd på samma fläck, och att alla belackare ska skratta ut mig. Tänk bara, då hans excellens någon gång går förbi min pulpet och kastar en blick på mig, så anmärker han kanske, att jag inte är ordentligt klädd. Men för dem är huvudsaken snygghet och ordning. Kanske säger han ingenting, men jag skulle ändå dö av blygsel — ja, så skulle det gå.Därför tog jag mod till mig, stoppade min blygsel i den tredje byxfickan och begav mig till Petr Petrovitj, full av förhoppning, men mer död än levande, i otålig spänning.

Nå, kan ni tänka er, Varinka, hur det slutade? Jag närmade mig honom försiktigt. Han var upptagen och språkade med Fedosij Ivanovitj. Jag ryckte honom i rockärmen och sa: Petr Petrovitj, Petr Petrovitj! Han bara tittade på mig och jag fortsatte: Så och så förhåller det sig. Jag skulle behöva trettio rubel och så vidare. Han tycktes i början inte förstå mig, men när jag hade förklarat allt tydligt för honom, skrattade han till, och teg sen. Jag upprepade åter min begäran. Han sade bara: Har ni säkerhet? Så fördjupade han sig i sina papper, skrev vidare och tittade inte åt mig. Jag blev något paff. Nej, sa jag, säkerhet har jag inte, Petr Petrovitj. Men så fort jag får ut min månadslön, skall jag göra avbetalningar. Jag skall tvärsäkert betala skulden. Det betraktar jag som min första plikt. I detsamma ropade någon på honom, och jag väntade, tills han kom tillbaka. Han började formera pennan och tycktes inte märka mig. Men jag höll i mig och frågade, om det inte gick för sig på något sätt. Han teg och låtsade inte höra, men jag stod på mig och ville försöka för sista gången, i det jag röck honom i ärmen. Han tycktes vilja säga något, men fortfor att spetsa pennan och började skriva. Och då gick jag min väg. Där ser ni, mor lilla. De äro naturligtvis mycket aktningsvärda personer, men stolta, mycket stolta, och det är inte folk för oss. Vad ha vi med dem att göra, Varinka? Och bara därför har jag skrivit till er om allt det där.

Jemeljan Ivanovitj började också skratta och skakade på huvudet, men sökte ge mig nytt mod. Ja,arma människor

Jemeljan Ivanovitj är en präktig karl! Han lovade att rekommendera mig hos en person, som bor i den Viborgska stadsdelen, som också lånar ut pängar. Han är visst en tjänsteman av elfte graden. Jemeljan Ivanovitj påstod, att han säkert skulle låna mig. I morgon skall jag gå till honom, min ängel lilla, eller hur? Vad tycker ni? Utan pängar går det inte. Värdinnan är färdig att vräka mig och vill inte längre ge mig kost på kredit. Och mina stövlar äro mycket trasiga, alla knappar fattas i rocken, och vad är det, som jag inte behöver? Och tänk, om någon av mina förmän märkte slika oegentligheter! Ja, det är ett elände, Varinka, ett riktigt elände!

Makar Djevusjkin.

*

D. 4 augusti.

Käre Makar Aleksejevitj!

För Guds skull, Makar Aleksejevitj, låna så mycket pängar ni kan så fort som möjligt! Jag skulle för allt i världen inte ha bett er om hjälp under nuvarande förhållanden, men om ni visste, hurudan min belägenhet är! I denna våning kan vi omöjligt stanna kvar. Det har hänt mig en rysligt obehaglig sak, och ni kan inte föreställa er, huru upprörd och uppskakad jag är. Kan ni tänka er, min vän! I morse kom till oss en obekant karl, tämligen till åren, nästan gubbe, med ordenstecken. Jag blev häpen och kunde inte fatta, vad han hade med oss att skaffa. Fedora hade nyss gått ut för att handla. Han började utfråga mig, huru jag trivdes och vad jag gjorde, och utan att vänta på svar arma människor

Jemeljan Ivanovitj är en präktig karl! Han lovade att rekommendera mig hos en person, som bor i den Viborgska stadsdelen, som också lånar ut pängar. Han är visst en tjänsteman av elfte graden. Jemeljan Ivanovitj påstod, att han säkert skulle låna mig. I morgon skall jag gå till honom, min ängel lilla, eller hur? Vad tycker ni? Utan pängar går det inte. Värdinnan är färdig att vräka mig och vill inte längre ge mig kost på kredit. Och mina stövlar äro mycket trasiga, alla knappar fattas i rocken, och vad är det, som jag inte behöver? Och tänk, om någon av mina förmän märkte slika oegentligheter! Ja, det är ett elände, Varinka, ett riktigt elände!

Makar Djevusjkin.

*

D. 4 augusti.

Käre Makar Aleksejevitj!

För Guds skull, Makar Aleksejevitj, låna så mycket pängar ni kan så fort som möjligt! Jag skulle för allt i världen inte ha bett er om hjälp under nuvarande förhållanden, men om ni visste, hurudan min belägenhet är! I denna våning kan vi omöjligt stanna kvar. Det har hänt mig en rysligt obehaglig sak, och ni kan inte föreställa er, huru upprörd och uppskakad jag är. Kan ni tänka er, min vän! I morse kom till oss en obekant karl, tämligen till åren, nästan gubbe, med ordenstecken. Jag blev häpen och kunde inte fatta, vad han hade med oss att skaffa. Fedora hade nyss gått ut för att handla. Han började utfråga mig, huru jag trivdes och vad jag gjorde, och utan att vänta på svararma människor

på sina frågor talade han om för mig, att han var farbror till den där officeren, att han var mycket ond på sin brorson för hans dåliga beteende och för att denne hade bragt oss i vanrykte. Han sade, att hans unge frände var en lättsinnig pojke och att han var villig att taga mig under sitt beskydd. Han rådde mig att inte lyssna till unga glopar och tillade, att han hyste faderlig medkänsla med mig och var redo att bistå mig i allt. Jag blev alldeles röd i ansiktet, visste inte, vad jag skulle tro, och kunde inte komma mig för med att tacka. Han tryckte kraftigt min hand, klappade mig på kinden och sade, att jag var mycket söt och att han var riktigt förtjust i att jag hade små gropar i kinderna. Gud vet, vad allt han pratade — och till sist ville han kyssa mig, i det han sade, att han redan var gubbe (en riktig otäcking!). Nu kom Fedora tillbaka. Han blev något generad och började åter orda om att han hyste högaktning för mitt blygsamma sätt och välartade uppförande och att han gärna såg, att jag vore mindre främmande för honom. Därpå tog han Fedora avsides och ville under någon konstlad förevändning ge henne pängar, men Fedora tog naturligtvis inte emot det. Slutligen bröt han upp, upprepade än en gång alla sina bedyranden och lovade att komma till mig än en gång och då ha med sig ett par örhängen (härvid tycktes han bli mycket förlägen). Han rådde mig att byta om bostad och rekommenderade ett mycket nätt rum, som han hade ledigt och som inte skulle kosta mig något. Han försäkrade, att han tyckte mycket om mig för att jag var en hederlig och förståndig flicka, uppmanade mig att hålla mig på avstånd från den lättsinniga ungdomen och meddelade mig slutligen, att han kände Anna. Fe-dorovna och att hon själv låtit hälsa genom honom.arma människor

att hon skulle besöka mig. Nu begrep jag hela sammanhanget, och jag vet inte, hur det var fatt med mig. För första gången i mitt liv fick jag nu en känsla av obeskrivlig vämjelse och skällde grundligt ut honom. Fedora hjälpte mig och körde nästan handgripligt ut honom. Vi kommo till det resultat, att detta måste ha varit ett verk

av Anna Fedorovna, ty huru skulle han på annat håll kunnat få reda på oss?

Nu vänder jag mig till er, Makar Aleksejevitj, och ber er om hjälp. Lämna mig icke för Guds skull i ett sådant läge! Var snäll och låna så mycket pängar ni kan komma åt! Vi ha ingenstans att ta vägen, om vi flytta, men det går inte heller an att stanna kvar längre. Fedora har också gett mig detta råd. Vi behöva åtminstone tjugufem rubel. Jag skall ge er dem tillbaka och förtjäna dem genom mitt arbete. Fedora skaffar mig i dagarna ännu mer beställningar. Om man fordrar högre ränta, skall ni inte fästa avseende därvid, utan gå in på allt. Jag skall betala igen alltsammans, men lämna mig för Guds skull inte hjälplös! Det kostar mycket på mig att nu besvära er, då ni själv är i tråkiga omständigheter, men mitt enda hopp står nu till er. Farväl, Makar Aleksejevitj, tänk på mig, och måtte Gud löna er!

V. D.

D. 4 augusti.

Varvara Aleksejevna, min duva lilla!

Vilka oväntade slag, som göra mig så uppskakad! Vilka rysliga olyckor krossa mig! Inte nog med att hela denna hop av diverse tallriksslickare och otäcka käringar vill lägga er på sjukbädden, min lilla ängel-,

3utan de rackarna vilja också bringa mig i fördärvet. Och det komma de att göra, det kan jag svära på. Men hellre skulle jag vara redo att dö än låta bli att hjälpa er. Om jag inte kan hjälpa er, blir det min död, Varinka, döden på rama allvaret. Men om jag hjälper er, så skall ni flyga bort som fågeln ur sitt näste, då dessa uvar, dessa rovfåglar göra sig redo att hacka sönder det. Och det är detta, som plågar mig, mor lilla. Men att även ni, Varinka, kan vara så grym! Man plågar och förolämpar er, min fågelunge lilla. Ni lider och är till på köpet ledsen över att ni måste göra mig orolig, ni lovar att avbetala er skuld genom arbete, det vill säga med andra ord, att ni skall pina ihjäl er och förstöra er svaga hälsa för att kunna betala mig på förfallodagen. Hur kan ni komma på sådana tankar och prata så dumt? Varför skulle ni slita ut er med att sy, fördärva era rara ögon och förstöra er hälsa? Ack, Varinka, Varinka! Ser ni, min duva lilla, jag duger till ingenting, men jag skall nog lära mig med tiden. Jag skall övervinna alla svårigheter, jag skall utföra extra arbete, renskriva manuskript åt flera författare; jag skall uppsöka dem och vara efterhängsen för att få arbete, ty jag vet, att de behöva goda renskrivare, ja, det vet jag bestämt, men jag skall aldrig tillåta, att ni pinar ut er. Jag skall aldrig tillåta er att utföra er fördärvliga avsikt.

Naturligtvis skall jag låna pängar, mor lilla, och hellre vill jag dö än underlåta att ta upp ett lån. Ni skriver, min lilla duva, att jag inte skall vara rädd för räntan, och det är jag inte heller, mor lilla. Nu finns det ingenting, som kan skrämma mig. Jag tänker be om 40 rubel, mor lilla, det är väl inte för mycket. Vad tycker ni, Varinka? Jag undrar, om han skall försträcka mig 40 rubel på mitt hedersord, utan borgesmän? Jag villhärmed bara säga: tycker ni, att jag ser ut så, att jag inger förtroende och kan få kredit? Kan man av mitt yttre få ett fördelaktigt intryck av min soliditet? Tänk efter, min ängel lilla, om jag kan inge ett sådant förtroende! Vad har ni för erfarenhet därav? Men man känner sig ändå så orolig och rent av sjukligt ängslig.

Av dessa 40 rubel skall jag reservera 25 för er räkning, Varinka. Två rubel skall värdinnan ha, och resten anslår jag till mina personliga utgifter. Visserligen borde jag ge värdinnan mera, det vore min ovillkorliga skyldighet. Men sätt er in i min ställning, mor lilla, och gör ett överslag av vad jag närmast behöver, så skall ni bäst inse, att jag inte kan ge henne mer, och därför är det inte värt att spilla ett ord mer på den saken. För en rubel köper jag mig ett par stövlar; jag vet inte, om jag skulle kunna gå i de gamla skoplaggen till byrån i morgon. En halsduk måste jag också ha, ty den gamla har jag haft mer än ett år. Men eftersom ni har lovat att av ett gammalt förkläde sy både halsduk och en tröja åt mig, så behöver jag inte tänka på halsduken. Alltså har jag både stövlar och halsduk. Men så återstår det knappar. Ni får medge, min lilla vän, att man inte kan gå utan knappar. Och på rocken är halva uppslaget borta. Jag darrar vid blotta tanken på att hans excellens kunde få ögat på detta slarv och säga — ja, vad skulle han säga? Jag vill inte höra, mor lilla, vad han skall säga, ty då skulle jag dö på fläcken, jag skulle dö av blygsel vid bara tanken därpå. Ack, mor lilla! Sedan allt det nödvändigaste anskaffats,

återstår sålunda blott tre rubel för mitt uppehälle och för ett halvt skålpund tobak, ty utan tobak kan jag inte leva, min ängel lilla, och jag har nu redan på nionde dagen inte haft en pipa i mun. Uppriktigt sagt, skulle jag nog haARMA MÄNNISKOR

köpt tobak ändå utan att tala om det för er, men jag skäms att göra det.

Men för er är det eländigt, och ni måste försaka det oundgängligaste, under det att jag njuter av en hel del förmåner, och därför skriver jag så om allt detta för er, för att ni inte skall pinas av samvetskval. Nej, den nakna sanningen är, att jag nu befinner mig i ett ytterst bedrövligt läge, Varinka, och att jag aldrig har haft det så dåligt ställt som nu, Varinka. Värdinnan föraktar mig, och ingen hyser den minsta respekt för mig. Jag lider brist på allt och har skulder över öronen. Förut hade jag det minsann inte heller för fett i verket, där mina kolleger gjorde livet surt för mig, men hur det nu är, mor lilla — det vill jag inte tala om. Jag håller mig ängsligt undan för alla, söker hemlighålla allt, och när jag går till byrån, smyger jag mig dit och kryper in i mitt hörn. Jag har nu bara så mycket själsstyrka kvar, att jag kan bekänna allt för er.

Men hur skall det gå, om han inte beviljar lånet? Bäst, Varinka, att inte tänka därpå och att inte i förtid pina sig med sådana tankar. Jag skriver detta till er enkom för att förbereda er och för att ni inte i onödan skall plågas av några stygga tankar. Ack, min Gud, hur skall det gå med er? Säkerligen skall ni inte flytta, och vi ska förbli grannar — nej, då kommer jag inte mer hem igen, utan försvinner, går under.

Nu har jag åter klottrat ett långt brev i stället för att raka mig. Men det måste jag, ty då ser man anständigare och snyggare ut. Som Gud vill! Jag skall bedja — och sedan bär det i väg!

M. Djevusjkin. ARMA MÄNNISKOR

köpt tobak ändå utan att tala om det för er, men jag skäms att göra det.

Men för er är det eländigt, och ni måste försaka det oundgängligaste, under det att jag njuter av en hel del förmåner, och därför skriver jag så om allt detta för er, för att ni inte skall pinas av samvetskval. Nej, den nakna sanningen är, att jag nu befinner mig i ett ytterst bedrövligt läge, Varinka, och att jag aldrig har haft det så dåligt ställt som nu, Varinka. Värdinnan föraktar mig, och ingen hyser den minsta respekt för mig. Jag lider brist på allt och har skulder över öronen. Förut hade jag det minsann inte heller för fett i verket, där mina kolleger gjorde livet surt för mig, men hur det nu är, mor lilla — det vill jag inte tala om. Jag håller mig ängsligt undan för alla, söker hemlighålla allt, och när jag går till byrån, smyger jag mig dit och kryper in i mitt hörn. Jag har nu bara så mycket själsstyrka kvar, att jag kan bekänna allt för er.

Men hur skall det gå, om han inte beviljar lånet? Bäst, Varinka, att inte tänka därpå och att inte i förtid pina sig med sådana tankar. Jag skriver detta till er enkom för att förbereda er och för att ni inte i onödan skall plågas av några stygga tankar. Ack, min Gud, hur skall det gå med er? Säkerligen skall ni inte flytta, och vi ska förbli grannar — nej, då kommer jag inte mer hem igen, utan försvinner, går under.

Nu har jag åter klottrat ett långt brev i stället för att raka mig. Men det måste jag, ty då ser man anständigare och snyggare ut. Som Gud vill! Jag skall bedja — och sedan bär det i väg!

M. Djevusjkin.ARMA MÄNNISKOR

D. 5 augusti.

Käre Makar Aleksejevitj!

Om ni ändå inte vore så förtvivlad! Det i är sanning nog bekymmersamt ändå. Jag skickar er 30 kopek; mer är det mig omöjligt att uppbringa. Köp er det allra nödvändigaste, så att ni åtminstone kan dra er fram till morgondagen. Själva ha vi rakt ingenting mer, och i morgon vet jag inte, hur det skall gå. Sorgligt, Makar Aleksejevitj! Men var ändå inte ledsen! Det lyckades inte, men än sen! Fedora säger, att det ännu inte är så farligt och att vi tills vidare kunna bo kvar. Ty om vi också ville flytta, skulle de nog gissa sig till anledningen och lätt kunna ta reda på vår nya adress. Om allt bara inte vore så tråkigt här! Vore det inte det, skulle ni få ett trevligare

brev.

Vad ni har för en underlig karaktär, Makar Aleksej e-vitj! Ni lägger allting så tungt på sinnet, och därför är ni alltid den olyckligaste människa i världen. Jag har uppmärksamt genomläst alla edra brev och finner, att ni i vartenda bara har omsorger och bekymmer för mig, men aldrig tänker på er själv. Alla ska naturligtvis säga, att ni har ett gott hjärta, men jag påstår, att ni är alldeles för godhjärtad. Jag vill ge er ett vänligt råd, Makar Aleksejevitj. Jag är er tacksam, mycket tacksam för allt, som ni har gjort för mig, och allt detta känner jag. Och då kan ni förstå, hur det känns, då jag ser, att ni också nu efter alla edra vedervärdigheter, som jag ofrivilligt varit skuld till, lever bara för mig så till sägandes genom att dela mina fröjder och sorger och böjelser. Men om man så livligt lägger andras bekymmer på sitt hjärta, så har man sannerligen skäl nog

att bli en mycket olycklig människa. I dag, då ni kom till mig från byrån, blev jag förskräckt, då jag fick se er. Ni var så blek, förskrämd och förtvivlad. Jag kunde knappt känna igen er, och det kom sig bara därav, att ni var rädd att tala om er otur för mig, rädd att göra mig ledsen eller förskräckt. Men då ni märkte, att jag drog på mun, var det, som om en sten fallit från ert hjärta. Makar Aleksejevitj, ni får inte vara så där ängslig och förtvivlad! Tag ert förnuft till fånga — jag besvär och bönfaller er därom. Ni ska få se, att allt blir bra och slutar väl. Man får inte göra livet onödigt tungt genom att ständigt ängslas och gräma sig för andras skull. Faväl, min vän! Jag ber er inte vara för orolig för min skull.

V. D.

D. 5 augusti.

Det är bra, min ängel lilla, mycket bra. Ni har kommit till det resultat, att det inte är så värst farligt, att jag inte har skickat pängar. Alltså är jag lugn och lycklig å era vägnar. Jag är till och med glad, att ni inte lämnar mig, gubbstackare, i sticket och flyttar. Ja, sanningen att säga, är mitt hjärta överfullt av glädje, när jag av ert brev såg, att ni tänkte så vackert om mig och gav rättvist erkännande åt mina känslor. Jag säger detta inte för att skryta med mig själv, utan därför att jag ser, att ni håller av mig, eftersom ni är så orolig för mina hj ärteangelägenheter. Men varför tala så mycket om mitt hjärta? Hjärtat är en sak för sig. Men ni råder mig,mor lilla, att jag inte skall vara klenmodig. Ja, ni har rätt, min lilla ängel, och jag medger själv, att den där klenmodigheten verkligen är något onödigt. Men i alla fall må ni besinna, mor lilla, hur skulle jag kunna gå till byrån i morgon i sådana här stövlar! Så är det med den saken, mor lilla. Bara tanken kan göra en människa tokig. Men huvudsaken är, kära vän, att jag inte går och är ängslig för min skull och därför gör mig några bekymmer. Mig själv kvittar det lika. Jag skulle kunna härda ut med att gå i den värsta köld utan kappa och stövlar. Det gör mig ingenting. Jag är en simpel, obetydlig människa. Men vad ska folk tänka? Mina fiender ska illasinnat prata om att jag går utan kappa. Man bär ju kappa bara för syns skull, och även stövlar har man, för att det skall så vara. Stövlar äro i detta avseende nödvändiga, mor lilla, för att jag skall kunna bevara mitt goda namn och mitt anseende. Men blir det hål på stövlarna, är det också på tok med allt det andra. Tro mig, mor lilla, jag har mångårig erfarenhet. Jag, gamle man, känner världen och människorna. Bry er inte om dessa skvallermakare och begabbare!

Men jag har ännu inte talt om för er riktigt, mor lilla, huru det i verkligheten har varit här i dag. Jag har utstått så mycket i dag och haft mer obehag denna enda morgon än andra människor på ett helt år. Jo, så här gick det till. Först och främst gick jag tidigt i morse för att träffa honom och sedan komma punktligt på byrån. Det var regnväder och ett rysligt slask. Jag svepte in mig i min kappa och gick och gick, medan jag tänkte: måtte Gud förlåta mig mina synder och uppfylla min önskan! Jag gick förbi en kyrka, gjorde korstecknet, ångrade alla mina synder och besinnade, attdet icke höves mig att ackordera med vår Herre på detta vis. Jag försjönk allt mer i mina funderingar och brydde mig inte om att titta på något. Så gick jag utan att tänka på vägen. Gatorna voro nästan folktomma, och alla, som jag mötte, voro upptagna av sina egna tankar och bestyr, och intet underligt i det, ty vem går i ett sådant väder så tidigt ut för att promenera? En hop hantverkare i smutsiga kläder kom emot mig, och karlarna knuffade undan mig. Jag greps åter av förlägenhet och kände mig bortkommen och sökte slå bort tankarna på pängarna. Men kanhända, kanhända...

Jag hade just kommit till Voskresenska bron, då jag tappade en skosula utan att veta, hur det gick till. Då mötte jag vår skrivare Jermolajev; han stannade, sträckte ut halsen och följde mig med ögonen, som om han tiggde en slant av mig. Ack, käre vän, tänkte jag. Du vill ha en snaps, och där fick du för det! Jag var förfärligt trött, stannade och pustade ut en smula, innan jag släpade mig vidare. Nu tittade jag mig med flit omkring för att rikta min uppmärksamhet på något, muntra upp mig och skingra mina sorgsna tankar, men det lyckades inte. Jag kunde inte hålla tankarna tillsammans och var för resten så nedsmutsad, att jag riktigt skämdes för mig själv. Då fick jag slutligen på avstånd se ett gult trähus med vindsrum i ett slags villastil. Det här är bestämt, tänkte jag, Markovs hus, där Jemeljan Ivanovitj bor. Den där Markov är just den, som lånar ut pängar mot ränta, mor lilla. Fast jag visste, att det var hans hus, var jag ändå så yr i huvudet, att jag frågade en poliskonstapel, var Markov bodde. Poliskonstapeln, den grobianen, som tydligen var vid dåligt lynne, mumlade något mellan tänderna, men lät mig förstå, att så var förhållandet.Dessa poliskonstaplar äro så okänsliga, men vad angår det mig? Men nu hade jag i alla fall fått ett dåligt och oangenämt intryck, och det passade ju i stycket. Alltid är det så, att det inträffar, som man väntar, när det är fråga om något tråkigt.

Jag gick förbi huset tre slag, och ju mer jag gick, dess sämre blev jag till mods. Nej, tänkte jag, han gör det inte, han lånar inte ut en styver. Och jag är en obekant person, saken är kinkig, och mitt yttre inger just inte förtroende. Det får gå, tänkte jag, som ödet vill. Jag skulle efteråt åtminstone inte ångra, att jag inte gjort ett försök. Det kan ju inte skada. Härvid öppnade jag grinden sakta. Men nu var den andra olyckan framme. En dum gårdsracka rusade på mig, reste ragg och skällde. Alltid finns det sådana där tråkiga småsaker, som människan kan råka ut för och som göra henne rädd. All den beslutsamhet, som jag förut samlat, var nu som bortblåst, och mer död än levande gick jag in. Men olyckligtvis såg jag mig inte för, utan snavade i mörkret på en gumma, som höll på att ösa mjölk ur en så i en kruka och nu spillde ut all mjölken. Den dumma käringen gnällde och darrade av förbittring: Vad har du här att göra? Kan du inte se dig för? och började läxa upp mig. Härvid vill jag blott anmärka, mor lilla, att i dylika ärenden måste det alltid hända mig något slikt. Det måtte bestämt vara mig förelagt, att jag jämt fastnar i något, som inte har direkt med saken att skaffa.

Vid bullret kom en annan gumma, en finsk hushållerska, fram, och jag gick rakt fram till henne med frågan: Är Markov hemma? — Nej, svarade hon, men stod kvar och glodde på mig, vad vill ni honom? Jag redogjorde för mitt ärende till Jemeljan Ivanovitj —det var en viktig pänningaffär. Gumman ropade då på sin dotter, en till åren kommen barfota jänta, som kom ut: Hämta ner farsgubben, han är uppe hos hyresgästerna. Jag steg in i ett rum, där det hängde tavlor på väggarna och porträtt av generaler; där fanns en soffa och ett bord med blomkrukor med reseda och balsamin. Jag funderade länge och väl, om det inte var bäst att smita ju förr dess hellre, medan det ännu var tid. Ja, mor lilla, jag var verkligen färdig att springa min väg. Det är kanske bäst, tänkte jag, att komma igen i morgon, då det är bättre väder, jag väntar till dess. Nu har jag spillt ut mjölk, och generalerna tittade så argsint på mig redan vid dörren. Nu kom Markov in. Han såg ut som folket mest: en karl med små gråa, listigt spelande ögon, i en nedsmord nattrock, som var ombunden med ett rep. Han frågade, vad jag ville, och jag svarade: Så och så är det, Jemeljan Ivanovitj. Jag behöver fyrtio rubel och... Men jag hann inte tala till punkt. Av hans blick kunde jag förstå, att spelet var förlorat. Nej, sade han, det blir ingen affär, jag har inga pängar inne, och vad har ni för säkerhet? Jag sökte förklara, att jag visserligen inte hade säkerhet, men att... och så försäkrade jag, att jag behövde denna summa.

Jag visste, huru det skulle gå, jag anade det på förhand. Saken är klar, och därmed basta! Varinka, det hade varit bättre, om jorden hade slukat mig. Benen voro som förlamade, och det gick kalla kårar utefter ryggraden. Jag tittade på honom, och han tittade på mig, som om han ville säga: gå din väg, käre vän, här har du ingenting att göra. Och hade det varit under andra förhållanden, tror jag, jag att hade skämts ögonen ur mig.

— Men vad behöver ni pängar till? Denna fråga

gjorde han mig verkligen, mor lilla. Jag öppnade munnen för att åtminstone säga något till mitt försvar, men han ville inte höra på mig, utan sade blott, att han inte hade några pängar; i annat fall skulle han med nöje ha stått till tjänst. Jag upprepade gång på gång, att jag inte behövde så mycket, att jag skulle göra punktliga avbetalningar,

redan före förfallodagen, att han kunde få ta vilken ränta som helst och att jag sannerligen skulle betala igen det ordentligt. I detta ögonblick tänkte jag på er, mor lilla, och på alla edra olyckor och på era sista slantar.

— Nej, sade han, här är inte fråga om procent, utan om säker borgen. Jag har, vid Gud, inga pängar, ty annars skulle jag med nöje . . . och så fortfor han med sina bedyranden, den uslingen.

Nu minns jag inte, kära vän, huru jag kom ut, huru jag gick från Viborgska stadsdelen och kom till Voskresenska bron, där jag sjönk ner genom trött, frusen och ruskig. Först klockan 10 infann jag mig på byrån. Jag ville göra mina kläder rena, men portvakten Snje-girev sade, att det behövdes inte, för borsten kunde fördärvas och den tillhörde kronan. Där ser ni, mor lilla, hur man blir behandlad av dessa herrar! Man är inte värd så mycket som den matta, på vilken man torkar sig om fötterna. Och vet ni, vad som dödar mig, Varinka? Det är inte pänningfrågan, utan alla dessa vardagliga trakasserier, alla dessa viskningar, hånlöjen och elaka spratt. Hans excellens kan en vacker dag fälla något onådigt yttrande om mig. Ack, mor lilla, de gyllene åren äro förbi. I dag har jag läst igenom alla edra brev. Dystert, mor lilla! Farväl! Gud vare med er!

M. Djevusjkin.ARMA MÄNNISKOR

P. S. Mitt elände, Varinka, ville jag beskriva för er halvt på skämt, men det är tydligt, att det inte lyckas mig att skämta. Jag ville bara förströ er en smula. Jag kommer till er, mor lilla, jag kommer säkert.

D. ii augusti.

Varvara Aleksej vna, min duva, mor lilla! Jag är förlorad, vi äro förlorade båda två, ohjälpligt förlorade. Mitt goda namn och rykte — allt är förlorat. Jag går under och ni går under med mig, mor lilla, oåterkalleligt. Och det är jag, som för er till undergången. Jag är förföljd, mor lilla, föraktad och utskrattad, och värdinnan har tagit sig för att skälla ut mig rakt i synen. I dag grälade hon högt på mig, gav mig ovett över öronen och behandlade mig som en lump. Och på kvällen hade någon hos Ratazjajev läst högt ett utkast till ett brev, som jag hade påbörjat till er och som råkat falla ur min ficka. Vilka skrattsalvor brusto de inte ut i, mor lilla! Så de skymfade och hånskrattade, de uslingarna! Jag gick in till dem, beskyllde Ratazjajev för trolöshet och kallade honom en usel förrädare. Men Ratazjajev svarade, att jag själv var en förrädare och att jag drev kurtis med diverse fruntimmer. Han sade, att jag förde dem bakom ljuset och att jag var en riktig Lovelace.1 Och nu kalla alla mig bara Lovelace. Hör ni, min ängel lilla, hör ni! Nu veta de allt, ha reda på allt och känna till allt, som rör er. Rysligt! Och Faldoni är likadan, han håller med dem. Jag ville i dag skicka honom till slaktarn att köpa korv, men då svarade han

1 Den fördärvade världsmannen i Richardsons på sin tid mycket populära sederoman »Clarissa Harlowe>.

P. S. Mitt elände, Varinka, ville jag beskriva för er halvt på skämt, men det är tydligt, att det inte lyckas mig att skämta. Jag ville bara förströ er en smula. Jag kommer till er, mor lilla, jag kommer säkert.

D. ii augusti.

Varvara Aleksej vna, min duva, mor lilla! Jag är förlorad, vi äro förlorade båda två, ohjälpligt förlorade. Mitt goda namn och rykte — allt är förlorat. Jag går under och ni går under med mig, mor lilla, oåterkalleligt. Och det är jag, som för er till undergången. Jag är förföljd, mor lilla, föraktad och utskrattad, och värdinnan har tagit sig för att skälla ut mig rakt i synen. I dag grälade hon högt på mig, gav mig ovett över öronen och behandlade mig som en lump. Och på kvällen hade någon hos Ratazjajev läst högt ett utkast till ett brev, som jag hade påbörjat till er och som råkat falla ur min ficka. Vilka skrattsalvor brusto de inte ut i, mor lilla! Så de skymfade och hånskrattade, de uslingarna! Jag gick in till dem, beskyllde Ratazjajev för trolöshet och kallade honom en usel förrädare. Men Ratazjajev svarade, att jag själv var en förrädare och att jag drev kurtis med diverse fruntimmer. Han sade, att jag förde dem bakom ljuset och att jag var en riktig Lovelace.1 Och nu kalla alla mig bara Lovelace. Hör ni, min ängel lilla, hör ni! Nu veta de allt, ha reda på allt och känna till allt, som rör er. Rysligt! Och Faldoni är likadan, han håller med dem. Jag ville i dag skicka honom till slaktarn att köpa korv, men då

svarade han

1 Den fördärvade världsmannen i Richardsons på sin tid mycket populära sederoman »Clarissa Harlowe>.

nej, därför att han inte hade tid, och det var inte hans sak. Men det är din skyldighet, anmärkte jag. Nej, svarade han, det är inte min skyldighet, för ni betalar inte min matmor, och därför är jag inte tvungen. Jag kunde inte härda ut att bli förolämpad av den där obildade bondknölen, utan kallade honom åsna, men då svarte han bara: Det får man höra ur en åsnas mun! Jag trodde, att han var så grov mot mig därför att han var drucken och sa' därför: Du är kanske full, bond-drulle, men då svarade han: Har jag nånsin fått en slant av er att köpa snaps för? Ni har inte själv så pass mycket, att ni kan få en tår på tand. Just en skön herreman!

Ja, där ser ni mor lilla, hur långt det har gått! Man riktigt skäms att leva, Varinka. Man är som en pestsmittad, sämre än en lösdrivare utan pass. Vilket elände! Jag är förlorad, totalt förlorad. Oåterkalleligt förlorad!

M. D.

*

D. 13 augusti.

Käre Makar Aleksejevitj!

Den ena olyckan efter den andra drabbar oss, och jag vet själv inte, vad man skall göra. Hur skall det nu gå med er? Och för mig är det inte mycket hopp. Jag brände mig i dag på vänstra handen med strykjärnet. Jag råkade tappa det, och det föll ner och brände mig. Arbeta kan jag inte nu, och Fedora har redan ett par dar varit krasslig. Jag är förfärligt ängslig. Jag skickar er 30 kopek. Det är nästan det enda jag

nej, därför att han inte hade tid, och det var inte hans sak. Men det är din skyldighet, anmärkte jag. Nej, svarade han, det är inte min skyldighet, för ni betalar inte min matmor, och därför är jag inte tvungen. Jag kunde inte härda ut att bli förolämpad av den där obildade bondknölen, utan kallade honom åsna, men då svarte han bara: Det får man höra ur en åsnas mun! Jag trodde, att han var så grov mot mig därför att han var drucken och sa' därför: Du är kanske full, bond-drulle, men då svarade han: Har jag nånsin fått en slant av er att köpa snaps för? Ni har inte själv så pass mycket, att ni kan få en tår på tand. Just en skön herreman!

Ja, där ser ni mor lilla, hur långt det har gått! Man riktigt skäms att leva, Varinka. Man är som en pestsmittad, sämre än en lösdrivare utan pass. Vilket elände! Jag är förlorad, totalt förlorad. Oåterkalleligt förlorad!

M. D.

*

D. 13 augusti.

Käre Makar Aleksejevitj!

Den ena olyckan efter den andra drabbar oss, och jag vet själv inte, vad man skall göra. Hur skall det nu gå med er? Och för mig är det inte mycket hopp. Jag brände mig i dag på vänstra handen med strykjärnet. Jag råkade tappa det, och det föll ner och brände mig. Arbeta kan jag inte nu, och Fedora har redan ett par dar varit krasslig. Jag är förfärligt ängslig. Jag skickar er 30 kopek. Det är nästan det enda jag

har. Gud vet, huru gärna jag skulle vilja hjälpa er nu i ert trångmål. Det är så, att man kan gråta åt det. Farväl, min vän! Det skulle vara mig en stor tröst, om ni ville komma till oss i dag.

V. D.

*

D. 14 augusti.

Makar Aleksejevitj!

Hur är det fatt med er? Fruktar ni då inte Gud? Ni gör mig alldeles galen. Skäms ni verkligen inte? Ni går förlorad, ni tänker blott på ert goda rykte! Ni är en hederlig, ädelsinnad och strävsam människa, men hur skall det gå, när alla få reda på saken? Ja, ni borde verkligen blygas till döds! Eller är ni inte rädd om edra gråa hår? Men frukta åtminstone Gud! Fedora har sagt, att ni inte längre skall hjälpa oss, och att jag inte heller kan lämna mer pängar. Vad har ni gjort med mig, Makar Aleksejevitj? Ni tror säkert, att det är mig likgiltigt, om ni uppför er så illa. Ni vet ännu inte, vad jag har lidit för er skull. Jag kan inte längre visa mig ute. Alla titta på mig, peka finger åt mig och ha förfärliga saker att förtälja. Ja, man påstår rent av, att jag står i förhållande till en fyllhund. Huru rysligt att höra detta! När man leder hem er, peka alla hyresgäster föraktligt på er och säga: Nu forslas den där tjänstemannen hem igen! Jag kan inte beskriva, huru jag skäms för er. Jag bedyrar, att jag flyttar härifrån. Jag skall söka mig plats som tjänsteflicka eller strykerska, men här stannar jag inte kvar. Jag skrev och bad er komma till mig, men ni kom inte. Mina ARMA MÄNNISKOR

har. Gud vet, huru gärna jag skulle vilja hjälpa er nu i ert trångmål. Det är så, att man kan gråta åt det. Farväl, min vän! Det skulle vara mig en stor tröst, om ni ville komma till oss i dag.

V. D.

*

D. 14 augusti.

Makar Aleksejevitj!

Hur är det fatt med er? Fruktar ni då inte Gud? Ni gör mig alldeles galen. Skäms ni verkligen inte? Ni går förlorad, ni tänker blott på ert goda rykte! Ni är en hederlig, ädelsinnad och strävsam människa, men hur skall det gå, när alla få reda på saken? Ja, ni borde verkligen blygas till döds! Eller är ni inte rädd om edra gråa hår? Men frukta åtminstone Gud! Fedora har sagt, att ni inte längre skall hjälpa oss, och att jag inte heller kan lämna mer pängar. Vad har ni gjort med mig, Makar Aleksejevitj? Ni tror säkert, att det är mig likgiltigt, om ni uppför er så illa. Ni vet ännu inte, vad jag har lidit för er skull. Jag kan inte längre visa mig ute. Alla titta på mig, peka finger åt mig och ha förfärliga saker att förtälja. Ja, man påstår rent av, att jag står i förhållande till en fyllhund. Huru rysligt att höra detta! När man leder hem er, peka alla hyresgäster föraktligt på er och säga: Nu forslas den där tjänstemannen hem igen! Jag kan inte beskriva, huru jag skäms för er. Jag bedyrar, att jag flyttar härifrån. Jag skall söka mig plats som tjänsteflicka eller strykerska, men här stannar jag inte kvar. Jag skrev och bad er komma till mig, men ni kom inte. MinaARMA MÄNNISKOR

tårar och böner betyda alltså ingenting för er, Makar Aleksejevitj! Och var har ni skaffat pängar ifrån? För Guds skull tag er i akt! Ni går under, ni går ohjälpligt under! Har ni ingen skam och blygsel? I går ville värdinnan inte släppa in er, så att ni måste tillbringa natten i farstun. Jag har reda på allt. Om ni visste, hur svårt det kändes, då jag fick höra det! Kom och hälsa på mig! Vi ska ha det så trevligt. Vi ska läsa tillsammans och uppliva gamla minnen. Fedora skall berätta om sina vallfärder till klostret. Fördärva er inte för min skull och bringa mig inte i fördärvet! Jag lever ju endast för er, och för er skull vill jag stanna här. Hur har ni nu ställt till för er? Var en ädel människa, karaktärsfast i olyckan! Kom ihåg, att armod är ingen skam! Och varför förtvivla? Det här är ju bara övergående. Gud skall nog laga, att allt blir bättre, bara ni håller er stadig. Jag skickar er 20 kopek. Köp er tobak eller vad annat ni vill ha, men ge för Guds skull inte ut slantarna på något dåligt! Ni måste ovillkorligen hälsa på mig. Ni skall kanske åter skämmas, men det är en falsk blygsel. Om ni bara ville uppriktigt ångra er! Låt oss förtrösta på Gud! Han skall styra allt till det bästa.

V. D.

D. 19 augusti.

Varvara Aleksejevna, mor lilla!

Jag skäms förfärligt, rara Varvara Aleksejevna, jag är rysligt skamsen. Vad är det för resten för besynnerligt i det, mor lilla? Och varför skulle man inte lätta sitt hjärta med en bikt? Förut skrev jag om mina

tårar och böner betyda alltså ingenting för er, Makar Aleksejevitj! Och var har ni skaffat pängar ifrån? För Guds skull tag er i akt! Ni går under, ni går ohjälpligt under! Har ni ingen skam och blygsel? I går ville värdinnan inte släppa in er, så att ni måste tillbringa natten i farstun. Jag har reda på allt. Om ni visste, hur svårt det kändes, då jag fick höra det! Kom och hälsa på mig! Vi ska ha det så trevligt. Vi ska läsa tillsammans och uppliva gamla minnen. Fedora skall berätta om sina vallfärder till klostret. Fördärva er inte för min skull och bringa mig inte i fördärvet! Jag lever ju endast för er, och för er skull vill jag stanna här. Hur har ni nu ställt till för er? Var en ädel människa, karaktärsfast i olyckan! Kom ihåg, att armod är ingen skam! Och varför förtvivla? Det här är ju bara övergående. Gud skall nog laga, att allt blir bättre, bara ni håller er stadig. Jag skickar er 20 kopek. Köp er tobak eller vad annat ni vill ha, men ge för Guds skull inte ut slantarna på något dåligt! Ni måste ovillkorligen hälsa på mig. Ni skall kanske åter skämmas, men det är en falsk blygsel. Om ni bara ville uppriktigt ångra er! Låt oss förtrösta på Gud! Han skall styra allt till det bästa.

V. D.

D. 19 augusti.

Varvara Aleksejevna, mor lilla!

Jag skäms förfärligt, rara Varvara Aleksejevna, jag är rysligt skamsen. Vad är det för resten för besynnerligt i det, mor lilla? Och varför skulle man inte lätta sitt hjärta med en bikt? Förut skrev jag om mina

127ARMA MÄNNISKOR

skosulor, men nu tänker jag inte därpå, ty skosulor är strunt och blir aldrig något annat än lumpet, smutsigt skräp. Och även stövlar är strunt. Greklands sju vise gingo ju utan stövlar, och varför skulle vi då skämma bort vår nästa med ett så ovärdigt föremål? Varför skulle man sålunda förakta eller förolämpa mig i detta avseende? Ack, mor lilla, där fick ni just något att skriva om! Och om Fedora säger ni, att hon är en otäck, bråkig, argsint och obeskrivligt dum käring! Men vad mina gråa hår beträffar, tager ni också miste, kära ni, därför att jag är alls inte så lastgammal som ni tror. Jemeljan låter hälsa er. Ni skriver, att ni är förkrossad och har gråtit, och jag skriver, att jag också är förkrossad och har gråtit. Till slut önskar jag er hälsa och allt gott. Vad mig beträffar, mår jag väl och har det bra och förblir, min ängel lilla, er vän

Makar Djevusjkin.

*

D. 2i augusti.

Högädla fröken och kära vän Varvara Aleksejevna!

Jag känner, att jag är skyldig, och känner, att jag har förgått mig mot er. Men vad är vunnet, mor lilla, därmed att jag känner allt detta själv, vad ni än må säga därom. Även före mitt syndafall kände jag allt detta, och ändå föll jag med fullt medvetande av mitt fall. Mor lilla, jag är inte elak eller hårdhjärtad. För att sönderslita ert hjärta, min lilla duva lilla, måste man vara inte mer och inte mindre än en blodtörstig tiger. Men i själva verket har jag ett hjärta som ett lamm, och som ni vet, har jag inga anlag för blodtörstighet. Följ-

skosulor, men nu tänker jag inte därpå, ty skosulor är strunt och blir aldrig något annat än lumpet, smutsigt skräp. Och även stövlar är strunt. Greklands sju vise gingo ju utan stövlar, och varför skulle vi då skämma bort vår nästa med ett så ovärdigt föremål? Varför skulle man sålunda förakta eller förolämpa mig i detta avseende? Ack, mor lilla, där fick ni just något att skriva om! Och om Fedora säger ni, att hon är en otäck, bråkig, argsint och obeskrivligt dum käring! Men vad mina gråa hår beträffar, tager ni också miste, kära ni, därför att jag är alls inte så lastgammal som ni tror. Jemeljan låter hälsa er. Ni skriver, att ni är förkrossad och har gråtit, och jag skriver,

att jag också är förkrossad och har gråtit. Till slut önskar jag er hälsa och allt gott. Vad mig beträffar, mår jag väl och har det bra och förblir, min ängel lilla, er vän

Makar Djevusjkin.

*

D. 2i augusti.

Högädla fröken och kära vän Varvara Aleksejevna!

Jag känner, att jag är skyldig, och känner, att jag har förgått mig mot er. Men vad är vunnet, mor lilla, därmed att jag känner allt detta själv, vad ni än må säga därom. Även före mitt syndafall kände jag allt detta, och ändå föll jag med fullt medvetande av mitt fall. Mor lilla, jag är inte elak eller hårdhjärtad. För att sönderslita ert hjärta, min lilla duva lilla, måste man vara inte mer och inte mindre än en blodtörstig tiger. Men i själva verket har jag ett hjärta som ett lamm, och som ni vet, har jag inga anlag för blodtörstighet. Följ-Följaktligen, min ängel lilla, är jag icke helt och hållet förvållande till min förseelse, därför att jag icke har syndat i mina tankar och i mitt hjärta. Och därför vet jag inte, vad jag har förbrutit. Ja, det är en dunkel punkt, mor lilla.

Trettio kopek har ni skickat mig i silver och sedan ytterligare tjugu. Det grämer mig i hjärtat, när jag tänker på edra fattiga slantar. Ni har bränt er på handen och måste snart svälta ihjäl, och ändå skriver ni, att jag skall köpa mig tobak. Vad har jag då att göra i sådant fall? Skulle jag utan det minsta samvetsagg som en rövare plundra er inpå bara kroppen? Det var då som jag alldeles tappade modet, mor lilla; det vill säga, i början kände jag omedvetet, att jag inte duger till något, att jag knappast är ett dugg bättre än mina skosulor. Och därför ansåg jag det otillbörligt att ha någon högre tanke om mig själv, utan började tvärtom betrakta mig som ett odugligt och i viss mån ovärdigt föremål. Och när jag förlorat aktningen för mig själv och förnekade alla goda egenskaper hos mig och mitt människovärde, då var allt förlorat, och jag föll, kastade mig i den oundvikliga undergången. Detta var nog bestämt av ödet, och det rår jag inte för.

I början gick jag ut för att pigga upp mig en smula, men då blev det allt värre och värre. Naturen var så gråtsjuk, vädret var kallt och regnigt, och så kom Jemeljan i min väg. Han hade redan pantsatt allt vad han ägde, Varinka; han var nu alldeles renrakad, och då jag mötte honom, hade han inte på två dygn haft det minsta att tugga på och var färdig att skicka på stampen saker, som man inte brukar pantsätta, därför att man inte får någonting på dem. Och då, Varinka, föll jag, dock mer av medlidande med mänsklighetenARMA MÄNNISKOR

än av egen drift. Ja, så gick det till med det syndafallet, mor lilla. Huru vi gräto båda två! Och så tänkte vi på er. Han är en riktig hedersman och en mycket känslig natur. Allt detta kände jag, mor lilla, och just därför gick det så med mig, därför att jag känner allt så livligt.

Jag vet, vad jag är skyldig er, min lilla duva. Då jag lärde känna er, började jag först lära känna mig själv bättre och sedan älska er. Ända tills ni kom, var jag så ensam, min ängel lilla, och det var, som om jag sov och inte levde med i världen. Mina kamrater, de uslingarna, sade, att jag såg vedervärdig ut, och de nästan vämjdes vid min åsyn, så att jag började skämmas för mig själv. De sade, att jag var idiotiskt dum, och då trodde jag i själva verket, att jag var dum. Men när ni uppenbarade er, så upplyste ni mitt mörka liv. Mitt hjärta och min själ lystes upp, jag fick ro i min själ och förstod, att jag inte var sämre än andra och att jag var människa, en människa med hjärta och tankar, om också icke genom yttre glans och fin ton. Men när jag sedan kände, att jag var förföljd av ödet, att jag i min förnedring gick ända därhän att förneka mitt eget människovärde, då blev jag alldeles förkrossad av olyckorna och tappade modet. Och eftersom ni nu vet allt, så besvär jag er, mor lilla, med tårar att inte fråga mig om något mer, ty mitt hjärta är söndersargat, och allt är mig så bittert och tungt.

Jag betygar er, mor lilla, min högaktning och förblir er trofaste

Makar Djevusjkin.

*

D. 3 september.

Jag avslutade inte mitt förra brev, Makar Aleksejevitj, därför att det var mig så svårt att skriva. Stundom har jag ögonblick, då jag gärna ville vara ensam, sörja och längta oavbrutet i min ensamhet, och sådana stunder har jag nu allt oftare och oftare. I mina minnen ligger det något oförklarligt, som oemotståndligt rycker mig med sig så starkt, att jag timtals är känslolös för hela min omgivning och glömmer allt det nuvarande. Och det finns inga intryck i mitt nuvarande liv, vare sig angenäma, tunga eller sorgliga, som inte påminna mig om något liknande i mitt förflutna, allra mest om min barndom, min gyllene barndom. Men efter sådana ögonblick blir det mig ännu tyngre till mods. Jag blir allt mattare. Min fantasi uttömmer mina krafter, och min hälsa blir allt sämre och sämre.

Men i dag blev jag upplivad av den klara, friska morgonen, en sällsynt vacker höstmorgon, och jag hälsade den med glädje. Ja, nu är hösten redan inne. Vad jag tycker om hösten på landet! Då jag ännu var barn, hade jag lika starka känslor, och ännu mer älskade jag höstaftonen. Jag minns, ett par steg från vårt hus låg en sjö nedanför en kulle. Denna sjö — jag minns den så tydligt — var vidsträckt, jämn och kristallklar. När det inte blåste, låg sjön alldeles stilla. Intet löv rörde sig på träden, som växte vid stranden, vattnet var orörligt och spegelblankt. Hur friskt och svalt! Daggen föll på gräset, i stugorna längi stranden tändes ljus, och kreaturen vallades hem. Då smög jag mig sakta ut för att titta på min sjö, och jag fick min ögonfägnad. Ett bål av risknippor brann hos fiskare på stranden,

131och skenet spred sig långt ut över vattenytan. Himlen var så blå och kall, men vid horisonten i väster lågo breda strimmor av rött skimmer, som blevo allt blekare och blekare. Månen gick upp. Luften var så ren och stilla. En skrämd fågel flyger upp, det susar i säven vid den minsta fläkt, och en fisk plaskar i vattnet — allt hörs så tydligt. Över det blåaktiga vattnet stiger en fin, genomskinlig dimma. Det mörknar i fjärran; allt tycks drunkna i töcken, men alla föremål i närheten framträda med skarpa konturer, liksom utskurna — båt, strand, holme. — En tunna, som vräkts ut vid stranden, gungar på vattnet, en gren av vide med gulnade blad har snott in sig i vassen, en försenad mås lyfter vingarna och dyker ner i det kalla vattnet, lyfter än en gång och försvinner i töcknet. Jag spejar och lyssnar. Huru underbart och ljuvt det kändes! Och då var jag ändå bara barnet...

Ja, jag tycker om hösten, den sena hösten, då skörden redan var inbärgad och allt arbete på fältet avslutat, när man samlade sig kring kvällsbrasan och beredde sig på vinterns ankomst. Då blev det allt mörkare, himlen skymdes av moln, de gula löven ligga kringströdda vid det nakna skogsbrynet och träden få en blåsvart färg — särskilt om kvällen, då den fuktiga dimman sänker sig och träden skymta fram ur töcknet som jättar, som förfärliga vidunder. Man dröjer kanske ute för sent, blir skild från andra, går ensam och får brått — hu, så kusligt! Jag skälver i hela kroppen som ett asplöv. Se där, tänker man, tittar något spöke fram bakom en trädstam. Och vinden far fram genom skogen, viner och tjuter, gnäller med klagande stämma, sliter lös en grabbnäve blad från de murkna grenarna, snurrar dem runt i luften, och efter dem flyger en lång,bred svärm av fåglar med gällt genomträngande skri, så att himlen blir svart. Det kännes så hemskt, och då är det, som om man plötsligt hörde en viskande röst: Spring, spring, lilla barn! Skynda på, ty här blir det hemskt! Spring genast, barn! Och jag rusar hem med andan i halsen. Men hemma är det stoj och glam, och alla barn få vi något att göra — rensa ärter eller vallmofrön. De sura vedträna spraka i spisen. Mor tittar med vänliga ögon på huru vi arbeta. Den gamla amman Uljana talar om den gamla goda tiden eller berättar sagor om troll och spöken. Alla vi barn trycka oss ängsligt tillsammans, men löjet spelar ändå på våra läppar. Men plötsligt blir det moltyst. Hör! Bum, bum, det är, som om någon bultade. Men det är ingenting. Det är bara gamla Frolovnas spinnrock, som surrar. Vilket skratt det då blir! Sedan på natten törs man inte sova av rädsla och har så rysliga syner. Man vaknar oupphörligt, törs inte röra sig under täcket, och ända till daggryningen ligger man och darrar. Men på morgonen stiger man upp kry som en fågel. Man tittar ut genom fönstret: kölden har brett ut sig över fälten, och den höstliga rimfrosten tynger ner de avlövade kvistarna. Sjön har betäckts med en tunn isskorpa, en vit ånga ligger över sjön, och fåglarna kvittra muntert. Solen lyser vitt och brett med sina klara strålar och krossar isen som tunt glas. Det är så ljust, klart och glatt. I spisen fladdrar åter elden, vi sätta oss vid samovaren, och genom rutan tittar vår

svarta gårdshund Polkan in, ännu huttrande av nattkölden och vänligt viftande på svansen. En bonde rider förbi fönstret på sin hästkrake för att hämta bränsle från skogen. Alla äro så belåtna och glada. På logarna är mycket spannmål lagrad, och av solen förgyllas de med halm betäcktahöstackarna — en ljuvlig anblick! Och alla äro så lugna och glada. Alla har Gud välsignat med god skörd. Alla veta, att det skall finnas bröd till vintern. Bonden vet, att hustru och barn inte ska behöva svälta. Och därför tystna icke flickornas klara visor under ringdansen, därför bedja alla med tacksamma tårar i Guds hus på Herrens dag. Ack, huru guldren, hur gyllene var icke min barndom!...

Nu har jag i dag gråtit som ett barn, hänförd av mina minnen. Jag har så livligt erinrat mig allt, och allt det förflutna har så tydligt stått för mig, men det nuvarande ter sig så mörkt och grumligt. Hur skall allt detta sluta, hur skall det sluta? Vet ni, jag har den övertygelsen, en visshet om att jag skall dö denna höst. Jag är mycket sjuk. Jag tänker ofta på att jag skall dö, men i alla fall skulle jag inte vilja dö så här och begravas i denna jord. Kanske blir jag åter sängliggande som i våras, och jag har ännu inte hunnit repa mig. Och nu är det mig så tungt till mods. Fedora har i dag gått ut på långtur, och jag sitter ensam. Sedan någon tid tillbaka är jag rädd att vara ensam. Det förefaller mig, som om någon annan vore inne i rummet och talade med mig. Särskilt när jag grubblar på något och plötsligt spritter till ur mina funderingar, känns det så svårt. Och därför har jag skrivit ett så långt brev, ty då jag skriver, går det över. Farväl! Jag slutar brevet, därför att jag varken har papper eller tid. Av de pängar, som jag fått genom att sälja kläder och hatten, har jag bara kvar en rubel. Ni har gett värdinnan två rubel. Det är mycket bra; nu skall hon hålla sig tyst en tid.

Sök att få edra kläder lagade! Farväl! Jag är så trött. Jag begriper inte, varför jag är så matt och svag;ARMA MÄNNISKOR

den minsta sysselsättning tröttar mig. Om jag får någon beställning — hur skall jag kunna arbeta? Det är det, som gör mig så betryckt.

V. D.

*

D. 5 september.

Varinka, min duva lilla!

I dag, min ängel lilla, har jag haft mycket starka intryck. För det första hade jag huvudvärk hela dan. För att krya upp mig gick jag ut och promenerade längs Fontanka-kanalen. Aftonen var mörk och fuktig. Redan klockan sex skymde det — så långt är det lidet på hösten. Det regnade inte, men var dimmigt, och det är inte bättre det. På himlen drevo molnen i långa, tjocka klungor. Det var fullt med folk på kaj gatan — idel folk, som såg otrevligt och ledsamt ut, druckna bönder, kroknäsiga käringar av finsk härkomst i karlstövlar och barhuvade, hantverkare, åkare, gatpojkar och en och annan gesäll i nedsmord blus, spinkig och avtärd med ett ansikte som doppat i flott och med ett lås i handen, några f. d. soldater, minst en famn långa, som bjödo ut pennknivar och bronsringar — ja, sådan var publiken. Det tycktes vara den tid på dagen, då just den sortens publik höll sig framme. Fontanka-kanalen är segelbar. Där låg en massa pråmar, och det var obegripligt, att de kunde få rum. På broarna sutto gummor med bigta pepparkakor och ruttna äpplen, och gummorna voro själva lika blöta och sura. Det är tråkigt att gå på Fontanka. Våt granit under fötterna och höga, svarta, nedrökta hus på sidorna. Under

den minsta sysselsättning tröttar mig. Om jag får någon beställning — hur skall jag kunna arbeta? Det är det, som gör mig så betryckt.

V. D.

*

D. 5 september.

Varinka, min duva lilla!

I dag, min ängel lilla, har jag haft mycket starka intryck. För det första hade jag huvudvärk hela dan. För att krya upp mig gick jag ut och promenerade längs Fontanka-kanalen. Aftonen var mörk och fuktig. Redan klockan sex skymde det — så långt är det lidet på hösten. Det regnade inte, men var dimmigt, och det är inte bättre det. På himlen drevo molnen i långa, tjocka klungor. Det var fullt med folk på kaj gatan — idel folk, som såg otrevligt och ledsamt ut, druckna bönder, kroknäsiga käringar av finsk härkomst i karlstövlar och barhuvade, hantverkare, åkare, gatpojkar och en och annan gesäll i nedsmord blus, spinkig och avtärd med ett ansikte som doppat i flott och med ett lås i handen, några f. d. soldater, minst en famn långa, som bjödo ut pennknivar och bronsringar — ja, sådan var publiken. Det tycktes vara den tid på dagen, då just den sortens publik höll sig framme. Fontanka-kanalen är segelbar. Där låg en massa pråmar, och det var obegripligt, att de kunde få rum. På broarna sutto gummor med bigta pepparkakor och ruttna äpplen, och gummorna voro själva lika blöta och sura. Det är tråkigt att gå på Fontanka. Våt granit under fötterna och höga, svarta, nedrökta hus på sidorna. Under

135fötterna dimman och över huvudet också dimma. Ja, i kväll var det särskilt dystert och mörkt.

När jag vek av på Gorochovaja-gatan, hade det blivit alldeles mörkt, och man började tända lyktorna. Jag har inte på länge satt min fot på den gatan, det hade inte fallit sig så. En bullersam gata! Vilka präktiga bodar och varuhus! Det glänser och skimrar av de vackraste tyger och mönster i fönsterna och fina hattar med band! Man kunde tro, att allt detta vore utställt för prydnadens skull, men det är inte så. Det finns verkligen folk, som har råd att köpa slikt och förära det åt sina damer. Ja, en mycket rik gata! Tyska bagare finns det också gott om på Gorochovaja, och det måtte vara ett mycket välmående folk. Och så många vagnar, som oupphörligt fara förbi! Stiliga ekipager med fönsterrutor som spegelglas, sammet och siden inuti och lakejer med epåletter på axlarna och sabel vid sidan! Jag tittade in genom rutan i alla vagnarna, och där sutto finklädda damer nästan som avklädda — det var kanske furstinnor och grevinnor. Det var nog den tid, då alla skulle fara till offentliga föreställningar och baler. Det var i alla fall intressant att få se en furstinna och andra förnäma damer på så nära håll. Ja, det var mycket vackert, och jag har aldrig sett maken — på sin höjd sett sådant fint folk skymta förbi i öppen vagn.

Men så kom jag att tänka på er. Ack, min kära duva lilla! När jag nu tänker på er, är det, som om hjärtat ville brista. Hur kommer det sig, att ni är så olycklig, Varinka! Min ängel lilla, varför måste just ni ha det sämre än alla andra? Ni, som är så god, vacker och bildad — varför har ett så vidrigt öde fallit på er lott? Hur kan det komma sig, att en så god människa som ni måste slita ont, under det att lyckan trugar sigpå så många andra? Jag vet, mor lilla, att det är fult att tänka så, att det är fritänkeri, men jag måste öppet fråga, varför har ödets kråka kraxat lycka åt den ena redan i moderlivet, medan den andra skådar dagens ljus i hittebarnshuset? Och det går ju ofta så, att lyckan tillfaller Dummerjöns. Ja, du dumme Jöns, gräv bäst du vill i dina fäderneärvda pänningsäckar, ät, drick och roa dig! Men du, fattige stackare, får bara smacka med läpparna. Du har inte förtjänt något bättre, ty du är ändå slagen till en slant. Det är syndigt, mor lilla, att tänka så, mycket syndigt, men ofrivilligt bekajas man av sådana syndiga tankar. Tänk, om ni också åkte i en så'n där elegant täckvagn, käraste! Generaler skulle uppfånga en nådig blick av er — inte några trashankar som jag, och då skulle ni inte gå klädd i en sliten kattunsklänning som nu, utan i siden och guld. Ni skulle då inte vara så mager och eländig som nu, utan som en sockertopp, frisk och sund som en ros. Och jag skulle vara lycklig, om jag bara från gatan kunde få titta in genom rutan i den eklärerade vagnen och uppfånga den minsta skymt av er. Blotta tanken, att ni är lycklig och glad, min kära fågelunge, skulle vara nog att göra mig själv glad.

Men nu! Inte nog med att elaka människor bringa er i fördärvet — ni måste också bli förolämpad av en liderlig usling. Bara därför att hans frack sitter bra, att han har en lornjett av guld att fixera er med, den skamlöse, tror han sig ha rätt att göra vad som helst, och ni måste ödmjukt höra på hans ohöviska tal! Nej, det är för mycket, min duva lilla. Och varav kommer sig allt detta? Jo, därav att ni är en allenastående flicka, en värnlös varelse, att ni inte har en stark vän, som kunde ge er behövligt skydd. Och vad är det för människor,som understå sig att förolämpa en föräldralös flicka? Det är inte människor, utan ett uselt pack, en skock fänad, som man inte räknar

och som inte äro individer — det är jag säker på. Sådana rackare äro de. Enligt mitt förmenande äro de, kära vän, inte ett dugg bättre än den där positivspelaren, som jag i dag mötte på Gorochovaja, ja han ingav snarare mer aktning än de. Han går hela dagen och knogar med veven och väntar att få en fattig styver för att kunna livnära sig, men han är sin egen herre och ligger ingen till last. Han tigger inte allmosor, utan mödar sig för att göra medmänniskorna ett nöje genom att veva som en uppdragen maskin. Han är en fattig stackare, det är sant, men han är ändå en respektabel stackare. Han är trött och förfrusen, men han stretar och knogar ändå på sitt vis. Och det finns många hederliga människor, mor lilla, som visserligen förtjäna föga med hänsyn till det nyttiga i deras arbete, men som icke behöva bocka sig för någon och tigga om bröd. Jag är också som den där positivhalaren, det vill säga, jag är alls inte detsamma som han, men i bildlig mening, i fråga om hyggligt uppförande är jag likadan som han, såtillvida som jag också knogar så gott jag förmår. Det blir inte så värst mycket, men man kan heller inte begära det.

Jag har kommit att tala om den där positivspelaren, mor lilla, därför att jag i dag har haft dubbelt tillfälle att känna mitt eget armod. Jag stannade och tittade på positivspelaren. Så dystra tankar snurrade kring i mitt huvud, att jag stannade för att avleda dem. Där stodo jag, några kuskar, en ung kvinna och en liten flicka, förfärligt smutsig. Positivspelaren hade placerat sig utanför ett fönster. Då märkte jag en liten pojke, högst tio år; han skulle ha varit vacker, om haninte hade sett så sjuk och avtärd ut. Han var klädd i en liten skjorta och ännu ett plagg, var barfota och lyssnade till musiken med uppspärrad mun och barnslig förtjusning. Han tittade oavvänt på, hur tysken lät sina dockor dansa, men hans händer och fötter voro blåfrusna, han darrade i hela kroppen och tuggade på rockärmen. Jag lade märke till att han hade ett pappersblad i handen. I detsamma gick en herre förbi och kastade ett litet kopparmynt åt positivspelaren; slanten föll rakt ner i den lilla låda, där dockorna stodo uppställda, föreställande en fransman, som dansar med damer. Då slanten slamrade mot lådans botten, spratt gossen till, såg sig skyggt omkring och trodde tydligen att det var jag, som hade givit slanten. Han sprang fram till mig; hans små händer darrade, då han sträckte ut papperet åt mig och med skälvande röst sade: En böneskrift.

Jag vecklade ut papperet och läste — ja, innehållet känner ni till: en mor med sina barn höll på att dö; tre barn voro nära att svälta ihjäl. »När jag dör, ädle välgörare, skall jag icke glömma er, som nu icke glömt mina arma ungar.» Ja, saken var ju så klar, och sådant förekommer ofta i livet. Men vad hade jag att ge? Och jag gav honom naturligtvis ingenting. Men det gjorde mig så ont om honom. Den lilla stackars gossen, blåfrusen och utsvulten, ljög säkerligen inte, det vet jag. Men det tråkiga är, att det finns stygga mödrar, som inte ta hand om sina barn, utan skicka ut dem halvnakna i en sådan köld med tiggarlistor. Hans mor var kanske en dum kvinna utan karaktär. Kanske har hon ingen, som ser om henne, och nu sitter hon hopkrupen i sin vrå och är riktigt sjuk. Men i så fall kunde hon vända sig till vederbörande myndighet. Eller kanske är detrent av en bedragerska, som skickar ut sin hungriga gosse, föregivande sjukdom för att narra folk, tills han verkligen ådrar sig en sjukdom.

Och vad får den stackars gossen lära sig genom att gå med en sådan tiggarlista? Hans sinne blir bara förvildat. Han ränner kring och tigger. Folk går förbi, men ingen bryr sig om honom. Deras hjärtan äro stenhårda, och deras ord äro sträva. »Bort! Packa dig i väg, trasunge!» se där vad han får höra av alla. Barnets hjärta förvildas, och den lille stackarn darrar ännu mer av kölden som en skrämd fågelunge, som ramlat ner ur ett förstört näste. Hans armar och ben stelna av kölden, och han har svårt att hämta andan. Nu börjar han redan hosta, och det tövar inte länge, förrän sjukdomen som en giftig orm smyger sig in i hans bröst, och döden står redan i ett hörn och lurar utan förskoning, utan hjälp. Sådant är hans liv. Ack, Varinka! Det är pinsamt att gå förbi en sådan stackare och icke ge honom något, utan bara säga: Gud skall ge!Det vanliga ryska talesättet, då man avspisar en tiggare.

Mången gång betyder ett »för Kristi skull» ingenting, och det talesättet brukas så olika, mor lilla. Stundom är det ett inlärt, ofta missbrukat och utslitet slagord av tiggare, och åt en sådan tiggare är det inte så påkostande att icke ge en allmosa. Det är en förhärdad tiggare, som länge sedan vant sig vid yrket, tänker man, och han förstår nog konsten att reda sig ändå. Men det finnes ett annat »för Kristi skull», som är ovanligt, klingar hårt och är förfärligt, och så var det i dag, då jag hade tagit böneskriften av gossen. Då sade en, som stod vid ett stängsel och som inte vände sig till vem som helst: Ge en slant, barin, för Kristi skull! Och detta stötte han fram med så dov röst, att jagspratt till av en underlig beklämning. Men jag gav ingen slant, ty jag hade ingen. Och dessutom finns

det rikt folk, som inte tycker om, att stackare högt beklaga sig över sitt olycksöde. De äro kantänka framfusiga och störa den allmänna ordningen! Ja, alltid är fattigdomen besvärlig för andra, och den hungriges stönande stör den ljuva sömnen!

Jag tillstår öppet, kära vän, att jag har börjat skriva allt detta delvis för att lätta mitt eget hjärta, men ännu mer av det skäl att jag ville ge er ett prov på min goda stil som författare. Ty ni måste medge, mor lilla, att jag på senare tiden har lättare att formulera mina tankar på papperet. Men nu har en sådan oro kommit på mig, att jag själv i djupet av min själ har börjat studera mitt tanke- och känsloliv, och fast jag vet, mor lilla, att man härmed inte kan uträtta något, vill man ändå på sätt och vis göra sig själv rättvisa. Ja, i själva verket förödmjukar man sig själv utan anledning, anser sig inte värd en styver och tycker sig vara sämre än en hyvelspån. Och om det tillåtes mig att anställa en jämförelse, kommer det sig kanske därav, att jag själv känner mig lika bortkommen och betryckt som den där stackars gossen, som bad mig om en allmosa.

Nu skall jag uttala mig bildligt, mor lilla, i den högre stilen. Hör alltså på! Det händer ibland, kära vän, att då jag skyndar till byrån, jag ser mig omkring på staden, hur den vaknar, stiger upp och hur det börjar ryka, sjuda och bullra, och vid denna anblick känner man sig liksom stukad, som om man fått en örfil eller blivit dragen vid näsan av någon. Man stretar hemåt »tystare än vatten och lägre än gräs», som det ryska ordstävet säger, och vet inte, vad man skalltänka. Men titta nu efter, vad som försiggår i dessa svarta, nedrökta hyreskaserner, träng in i dem och döm själv, om man inte har rätt att så förödmjuka sig själv och sänka sig till en så låg nivå. Märk väl, Varinka, att jag här talar i bilder och inte rakt på sak!

Nå, låt oss alltså se efter, vad som finns i dessa hus. Där, i ett fuktigt kyffe, som man nödgats göra till bostad för människor, har en hantverkare nyss vaknat. Hela natten har han, bildligt talat, drömt om ett par stövlar, som han i misshugg råkat skära sönder, alldeles som om en människa behövde drömma om en sådan struntsak. Men vi anta, att han är skomakare till yrket, och då är det ju ursäktligt, att han jämt drömmer om sitt speciella ämne. Han har barn, som gnälla, och en hungrig hustru, och det är inte bara skomakaren, som stundom vaknar under liknande förhållanden, kära vän.

Allt detta är nu ingenting att tala och lönar sig inte att skriva om. Men här kommer jag till en intressant omständighet, mor lilla. I samma hus, en trappa högre eller lägre, drömmer kanske en rik herre i en förgylld sal samma natt också om ett par stövlar, d. v. s. om stövlar av annat slag och snitt, men stövlar i alla fall, ty i den bildliga meningen, som jag fattar saken, äro vi alla, kära vän, mer eller mindre skomakare. Och allt det där gör ju ingenting, men det tråkiga är, att det hos den där rike herrn inte finns en enda människa, som kunde viska honom i örat: Låt det där vara! Tänk inte bara på dig själv och lev inte bara för din egen räkning! Du är inte skomakare. Du har friska barn, och din hustru behöver inte tigga sitt bröd. Se omkring dig och tag reda på, om det inte finns något föremål, som är mer värdigt dina omsorger än ett par stövlar!

Ja, det är vad jag ville säga er på mitt bildspråk,Varinka. Tanken är kanske alltför fri, kära vän, men en sådan tanke framspringer stundom ofrivilligt ur ett glödande hjärta och tar uttryck i ord. Och därmed vill jag blott ha sagt, att man inte behöver ha allt för låga tankar om sig själv, bara därför att man blir skrämd genom folks dumma prat. Jag slutar med att be er tro, mor lilla, att jag inte vill frambära lasteligt tal till er eller att jag fått en skruv lös i huvudet eller skrivit av ur någon bok. Nej, mor lilla, i så fall tar ni miste. Jag avskyr lasteligt tal, har ingen skruv lös och har inte skrivit av ur någon bok. Så är det med den saken.

I sorgsen stämning gick jag hem, tog plats vid bordet och satte fram samovaren för att få mig ett glas te. Plötsligt fick jag se, hur Gorsjkov, vår stackars hyresgäst, kliver in. Jag hade redan på morgonen märkt, huru han slog sina lovar kring hyreskamraterna och sökte närma sig mig. I förbigående vill jag säga, mor lilla, att de andra hyresgästernas ställning är ojämförligt sämre än min. Tänk på hustru och barn! Om jag vore i Gorsjkovs ställe, vet jag rakt inte, vad jag skulle ta mig till.

Alltså kom min Gorsjkov in och hälsade. En tår glänste efter vanligheten i ögonvrån, och han skrapade med foten, men kunde inte få fram ett ord. Jag bad honom sitta ner på en stol, som, sanningen att säga, var trasig, men någon annan fanns inte. Jag bjöd honom ett glas te. Han gjorde långa ursäkter och krusade, men tog slutligen

glaset. Han ville dricka sitt te utan socker och började åter urskulda sig. Jag sökte övertala honom att ta och trugade honom, men han spjärnade länge emot. Slutligen tog han den minsta sockerbiten och lade den i glaset, försäkrande att det var ettovanligt sött te. Där ser man, till vilka förödmjukelser fattigdomen kan driva en människa.

— Nå, far lille, hur är det fatt? frågade jag. — Jo, det knallar och går, svarade han, men uselt går det. Var min välgörare, Makar Aleksejevitj, för Guds skull, och bistå en olycklig familj! Min hustru och barnen ha ingenting att äta, och ni kan förstå, huru det känns för en far...

Jag ville säga något, men han avbröt mig. — Jag är rädd för alla här, Makar Aleksejevitj, det vill säga, jag är inte rädd för dem, men jag skäms för dem, för de äro så sturska och högfärdiga. Jag skulle inte heller vågat besvära er, lille far, min välgörare. Jag vet, att ni själv har det ganska bekymmersamt, och jag vet, att ni inte har mycket att ge, men ni skulle väl ändå kunna låna mig en smula. Och därför har jag dristat mig bedja er, därför att jag känner ert goda hjärta, därför att jag vet, att ni själv har slitit ont och prövat på, vad nöd vill säga. Och därför känner ert hjärta också medlidande med andra. Och så slutade han med att ytterligare bedja om ursäkt för sin tilltagsenhet och fräckhet.

Jag svarade, att jag hjärtans gärna skulle velat ge, men att jag inte hade något, inte ett dugg. — Käre Makar Aleksejevitj, far lille, återtog han, jag begär ju inte mycket, men så och så är det (härvid rodnade han): min hustru och mina barn lida hunger, och om det också bara vore den minsta silverslant. Då stack det till i mitt hjärta. Jag levde ju nästan i överflöd i jämförelse med dem. Men jag hade inte mer än 20 kopek, och dem hade jag tänkt hushålla med, ty dem skulle jag ge ut för morgondagens mest trängade behov. — Nej, min kära vän, det kan jag inte. Så och så är det. — Men bara enARMA MÄNNISKOR

smula, Makar Aleksejevitj, den allra minsta kopparslant! Då öppnade jag lådan och gav honom mina 20 kopek, och det var ju ett gott verk, mor lilla. Ack, den fattigdomen! Vi språkade en stund med varandra. — Men hur kommer det sig, far lille, frågade jag, att ni är så pank och ändå kan hyra en bostad för 5 rubel i månaden? Han förklarade, att han hyrt bostaden på halvår och betalade hyran i förskott för tre månader. Men nu hade förhållandena blivit så svåra, att han inte visste sig någon råd. Nu väntade han bara på, att hans process skulle vara slut till nästa förfallodag. Det var en mycket tråkig sak. Ser ni, Varinka, han hade blivit stämd för rätta. Han hade råkat i tvist med en köpman, som hade gjort försnillningar vid en leverans till kronan. Bedrägeriet upptäcktes, köpmannen blev anklagad och trasslade in Gorsjkov i sitt skojargeschäft. Och i själva verket var Gorsjkov endast skyldig såtillvida, att han varit vårdslös och slarvig och på oförklarligt sätt försummat att bevaka kronans intressen. Rättegången hade dragit ut på tiden ett par år, och Gorsjkov hade råkat ut för en massa motigheter. — För de ärekränkande beskyllningar, som påbördats mig, sade Gorsjkov åt mig, finnas inga bevis. Jag är alldeles oskyldig och har icke gjort mig saker till bedrägeri eller försnillning. Men denna sak kastade dock en skugga på honom. Han blev försatt ur tjänstgöring, och fast man inte funnit honom lagligt brottslig, men ej heller juridiskt frikänd, hade han ännu icke kunnat utfå den pänningsumma, som han hade att fordra av köpmannen och som var deponerad i domstolen. Jag tror honom, Varinka, men domstolen är av annan mening, och det finns så många hakar och knutar i denna affär, att det behövs hundra år för att reda ut den trass-

liga härvan. Jag hyser innerligt deltagande för Gorsjkov, mor lilla, och tycker synd om honom. En man utan fast anställning! Ingen vill ta mot honom, därför att man inte litar på honom, och allt, vad han sparat, har redan gått åt. Rättegången kan dra långt ut på tiden, men under tiden måste man leva, och så råkar oförhappandes i en högst oläglig stund ett gossebarn komma till världen, och då blev det naturligtvis nya utgifter. Så vart ungen sjuk — utgifter, så dog han — nya utgifter. Hustrun är skral, och han lider av någon inrotad, gammal sjukdom. Med ett ord, han har det förfärligt bekymmersamt. För resten sägs det, att han i dagarna väntar ett gynnsamt resultat av processen, och att han ej hyser det minsta tvivel om en god utgång. Ja, det är mycket synd om honom, mor lilla. Jag tog också mot honom mycket vänligt. Det är en förskrämd och söndersliten människa, som har behov av

omvårdnad, och därför tog jag mig an honom.

Nu farväl, mor lilla! Gud vare med er och låte er behålla hälsan, min duva lilla! Bara jag tänker på er, är det, som om jag lade ett plåster på min egen sjuka själ, och fast jag lider för er skull, är det mig lätt att lida för er.

Er uppriktige vän Makar Djevusjkin.

*

D. 9 september.

Mor lilla, Varvara Aleksejevna!

Jag skriver till er alldeles utom mig. Jag är uppskakad av en förfärlig tilldragelse, och det svindlar för mina ögon. Jag känner, hur allt snurrar runt om-

liga härvan. Jag hyser innerligt deltagande för Gorsjkov, mor lilla, och tycker synd om honom. En man utan fast anställning! Ingen vill ta mot honom, därför att man inte litar på honom, och allt, vad han sparat, har redan gått åt. Rättegången kan dra långt ut på tiden, men under tiden måste man leva, och så råkar oförhappandes i en högst oläglig stund ett gossebarn komma till världen, och då blev det naturligtvis nya utgifter. Så vart ungen sjuk — utgifter, så dog han — nya utgifter. Hustrun är skral, och han lider av någon inrotad, gammal sjukdom. Med ett ord, han har det förfärligt bekymmersamt. För resten sägs det, att han i dagarna väntar ett gynnsamt resultat av processen, och att han ej hyser det minsta tvivel om en god utgång. Ja, det är mycket synd om honom, mor lilla. Jag tog också mot honom mycket vänligt. Det är en förskrämd och söndersliten människa, som har behov av omvårdnad, och därför tog jag mig an honom.

Nu farväl, mor lilla! Gud vare med er och låte er behålla hälsan, min duva lilla! Bara jag tänker på er, är det, som om jag lade ett plåster på min egen sjuka själ, och fast jag lider för er skull, är det mig lätt att lida för er.

Er uppriktige vän Makar Djevusjkin.

*

D. 9 september.

Mor lilla, Varvara Aleksejevna!

Jag skriver till er alldeles utom mig. Jag är uppskakad av en förfärlig tilldragelse, och det svindlar för mina ögon. Jag känner, hur allt snurrar runt om-

146omkring mig. Ack, kära vän, nu ska ni få höra något förfärligt. Jag kunde inte ana det, jo, jag måste tro, att jag ändå har haft en förkänsla därav. Allt detta har jag redan känt i mitt hjärta, och alldeles nyligen har jag drömt något liknande.

Jo, så här gick det till. Jag berättar allt utan sammanhang, alldeles som det faller mig in. Jag gick i dag på byrån och satte mig och skrev. Ni måste veta, mor lilla, att jag arbetade i går också. I går kom Timofej Ivanovitj och täcktes personligen ge mig ett skriftligt uppdrag: här är ett viktigt papper, som måste renskrivas, och det brådskar. Skriv av det, sade han, så fort och omsorgsfullt som möjligt, ty som i dag skulle det lämnas till undertecknande. Jag måste här anmärka, min ängel lilla, att jag i går inte var i mitt esse och att jag var mycket olustig — en så stark bedrövelse och hängsjuka hade kommit över mig. Det var kallt i hjärtat och mörkt i själen, och i tankarna hade jag endast er, mitt hjärta lilla.

Gott, jag grep mig verket an och började renskriva. Men jag vet inte, hur det kom sig — vare sig att den lede frestade mig eller att det var förutbestämt eller att det berodde på ren slump, nog av: jag råkade utelämna en hel rad, så att det blev — vete Gud vilken mening eller kanske ingen mening alls. Avskriften blev färdig sent på kvällen, men lämnades först i dag fram till hans excellens för att få hans underskrift. I dag infann jag mig på byrån i vanlig tid, som om ingenting hade hänt, och tog plats vid sidan av Jemeljan Ivanovitj. Här måste jag

också anmärka, kära vän, att jag sedan någon tid tillbaka har blivit ännu mer skamsen och förlägen än förut och håller mig undan så mycket som möjligt. På sista tiden hade jag inte tittat åt någon,och så fort det knakade i en stol, blev jag alldeles likblek av ängslan.

Och så var det nu också i dag. Jag satt beskedligt framåtlutad över pulpeten. Bäst det var, sade Jefim Akimovitj (en upptågsmakare, vars like världen ej skådat) så högt, att det hördes över hela salen: Ni, Makar Aleksejevitj, ni sitter där och bligar som en riktig u-u-u-uv. Och därvid gjorde han en sådan grimas, att alla, som voro i vår närhet, brusto ut i ett gapskratt, naturligvis på min bekostnad. Nu blev det allt värre och värre. Jag höll händerna för öronen, blundade och satt alldeles orörlig. Det var min vanliga ställning, och de lämnade mig också snart i fred. Men plötsligt får jag höra stoj, spring och bråk, och jag hör — kan jag tro mina egna öron? Man nämnde mig vid namn och kallade på Djevusjkin. Mitt hjärta klappade hårt, och jag förstår inte själv, vad jag blev så förskräckt för, men det vet jag, att aldrig har jag varit så rädd i hela mitt liv, som jag blev då. Jag satt som fastvuxen vid stolen, och det var, som om det inte varit jag. Men så började åter skriket och oväsendet och kom allt närmare och närmare, och i nästa minut hörde jag, hur det susade för mina öron: Djevusjkin! Djevusjkin! Var är Djevusjkin? Jag slår upp ögonen och ser framför mig Jevstafij Ivanovitj, som säger: Makar Aleksejevitj skall på ögonblicket infinna sig hos hans excellens. Ni har ställt till förargelse med ett papper. Mer sa' han inte, men det var i sanning tillräckligt, eller hur, mor lilla? Jag blev som förlamad och förstelnad och gick, mer död än levande. Man förde mig genom ett rum, genom det andra och det tredje in i excellensens arbetsrum. En riktig redogörelse för vad jag då tänkte är jag inte i stånd att ge. Jag tittade upp — där står hans excellensoch alla de andra runt omkring honom. Jag måtte till och med glömt bort att hälsa, att bocka mig djupt. Jag var så generad, att läpparna darrade och benen sviktade. Och det hade jag ju skäl till, mor lilla. För det första skämdes jag. Jag råkade titta mig i en spegel till höger, och man kunde verkligen bli tokig av det, som jag då såg. Och för det andra hade jag hittills alltid lagat så, att jag blev så osynlig som möjligt och att hans excellens knappast hade vetskap om min existens. Kanske hade han på sin höjd i förbifarten hört talas om att det fanns en viss Djevusjkin i departementet. Men han hade aldrig kommit i den minsta beröring med denne underordnade tjänsteman.

Hans excellens begynte i vredgad ton: Ni är mig just en skön figur! Var har ni haft edra ögon? Ett viktigt dokument, som krävde skyndsam behandling, har ni fördärvat. Hur kan ni understå Er? ... Härvid vände sig hans excellens till Jevstafij Ivanovitj. Jag hörde blott ett och annat ord, som trängde till mitt öra. Oaktsamhet! Förfärande slarv! Högst obehagliga följder! Jag öppnade munnen för att säga något, jag ville be om förlåtelse, men kunde inte få fram ett ord. Jag ville springa min väg, men vågade inte röra mig ur fläcken. Och nu...

Ja, just nu, mor lilla, hände något så rysligt, att jag knappt kan hålla i pennan av blygsel. Min knapp — måtte fan ta den! — min knapp, som hängt på en tunn tråd, slet sig plötsligt lös (jag hade tydligen sytt i den dåligt), hoppade ner och trillade på golvet rakt fram till hans excellens' fötter, och allt detta under allmän tystnad. Se där hade de hela mitt urskuldande, min ursäkt, det var hela det svar, som jag var färdig att giva hans excellens! Och följderna blevo förskräckliga. Hansexcellens riktade genast sin uppmärksamhet på min figur och på min dräkt. Jag kom ihåg, vad jag hade sett i spegeln. Jag rusade fram för att ta reda på knappen, ja, jag hade tydligen blivit galen. Jag lutade mig ned för att ta upp knappen, men den hoppade och rullade, och jag kunde inte fånga den, fast jag utvecklade all min vighet. Jag kände redan, att mina sista krafter sveko mig och att allt var förlorat. Hela mitt anseende, min personlighet var det slut med. Och i mina öron ringde det, och jag tyckte mig höra både Teresa och Faldoni. Äntligen fick jag tag i knappen, reste mig upp och rätade på mig. Men vilken åsna var jag inte! I stället för att stå rak och göra honnör med handen vid byxranden, tryckte jag knappen mot den avslitna tråden, som om jag ville limma fast den, och smålog till på köpet, ja jag log fånigt. Hans excellens vände sig i början bort, men sedan tittade han åter på mig. Jag hörde Jevstafij Ivanovitj säga: Där ser man bäst, i vilket skick han uppträder! Att han bara kan och törs! Ack, kära vän, jag hör ännu det där *han* skorra i mina öron. Och så hör jag Jevstafij Ivanovitj säga: Han har ingen anmärkning, intet tjänstefel. Uppförande mönstergillt, lön på ordinarie stat. — Nå, kan man inte hjälpa honom en smula, säger hans excellens, till exempel genom att ge honom i förskott? — Jo, det har han fått mångfaldiga gånger, flera månader i förskott. Hans personliga förhållanden äro väl sådana. Men hans uppförande är oklanderligt, och han har ej fått någon varning. — Min ängel, mitt inre

förtärdes som av en helvetisk eld. Jag var färdig att dö. — Nå, säger hans excellens högt, ni måste skriva om det på nytt så fort som möjligt och felfritt. Härvid vände sig hans excellens till de andra och utdelade några order, och så skildes man.Men just som de skulle gå, tog hans excellens fram sin plånbok och letade fram en 100-rubels-sedel, som han stoppade i min hand: Tag det här! Det är vad jag kan ge. Gör med det vad ni vill! Jag darrade i hela kroppen, min ängel, och hela mitt väsen var som i uppror. Jag vet inte, vad som kom åt mig. Jag skulle velat krama hans excellens' hand. Men kan ni tänka er, min ängel lilla, han blev röd i ansiktet och — jag avviker ej en hårsmån från sanningen — han tog min ovärdiga hand och tryckte den, som om den hade tillhört en jämnlike, en general! Gå nu, sade han, och håll till godo! Gör inga skrivfel mer! Det gamla papperet kan vi riva sönder.

Nu, mor lilla, har jag beslutat mig för en sak. Jag säger er och Fedora, att om jag skulle få barn, skulle jag önska, att de bådo till Gud dagligen icke för mig, utan för hans excellens, och evigt bådo så. Och ännu ett vill jag säga, mor lilla, och det säger jag på fullaste allvar — hör på mig noga, mor lilla! Jag svär, att huru jag än skulle kunna gå under av andligt ve under olyckans dagar, skulle jag, oavsett allt detta och oavsett min egen förnedring och oduglighet — oavsett allt detta svär jag, att hundra rubel äro mig icke så värdefulla som det sakförhållandet, att hans excellens täcktes trycka min ovärdiga hand. Jag, usla halmstrå och suput! Därmed har han återgivit mig tron på mig själv. Genom denna handling har han pånyttfött min ande, gjort livet ljuvare för mig, och jag är fast övertygad därom, att huru stor syndare jag än må vara inför den Högste, min bön om lycka och välgång för hans excellens skall nå hans tron.

Mor lilla! Nu är jag i en förfärligt upprörd stämning, förfärligt uppskakad. Mitt hjärta klappar så hårt,ARMA MÄNNISKOR

som om det ville spränga bröstet. Och jag känner mig så utmattad, som om jag mistat alla krafter. — Jag skickar er 45 rubel i sedlar, 20 rubel ger jag värdinnan, och jag har alltså 35 rubel. För 20 rubel skall jag låta reparera mina kläder, och 15 blir över till mat. Men alla dessa intryck i morse ha upprört hela min varelse. Jag skall lägga mig och vila ut. För resten känns det så lugnt, så lugnt. Men min själ är som krossad, och i mitt inre skälver det, darrar och bävar. Jag kommer snart till er. Men nu är jag rent av berusad av alla dessa känslor. Gud ser allt, mor lilla, min ovärderliga duva!

Er värdige vän Makar Djevusjkin.

*

D. 10 september.

Min käre Makar Aleksejevitj!

Jag gläder mig outsägligt åt er lycka och förstår att värdera er förmans stor välvilja, min vän. Nu kan ni alltså hämta er efter bekymren. Men för Guds skull, kasta inte ut pängar i onödan igen. Lev så anspråkslöst och stillsamt som möjligt! Och från och med i dag bör ni lägga av en smula, så att olyckan inte plötsligt kan drabba er igen. Var för Guds skull inte orolig för oss! Jag och Fedora ska nog reda oss. Varför har ni skickat oss så mycket pängar, Makar Aleksejevitj? Det var alls inte nödvändigt. Vi äro nöjda med det vi ha. Visserligen behöva vi snart pängar för att kunna flytta härifrån, men Fedora hoppas, att hon snart skall få pängar av en, som länge varit skyldig henne. För resten lägger jag undan 20 rubel att ha i nödfall.

som om det ville spränga bröstet. Och jag känner mig så utmattad, som om jag mistat alla krafter. — Jag skickar er 45 rubel i sedlar, 20 rubel ger jag värdinnan, och jag har alltså 35 rubel. För 20 rubel skall jag låta reparera mina kläder, och 15 blir över till mat. Men alla dessa intryck i morse ha upprört hela min varelse. Jag skall lägga mig och vila ut. För resten känns det så lugnt, så lugnt. Men min själ är som krossad, och i mitt inre skälver det, darrar och bävar. Jag kommer snart till er. Men nu är jag rent av berusad av alla dessa känslor. Gud ser allt, mor lilla, min ovärderliga duva!

Er värdige vän Makar Djevusjkin.

*

D. 10 september.

Min käre Makar Aleksejevitj!

Jag gläder mig outsägligt åt er lycka och förstår att värdera er förmans stor välvilja, min vän. Nu kan ni alltså hämta er efter bekymren. Men för Guds skull, kasta inte ut pängar i onödan igen. Lev så anspråkslöst och stillsamt som möjligt! Och från och med i dag bör ni lägga av en smula, så att olyckan inte plötsligt kan drabba er igen. Var för Guds skull inte orolig för oss! Jag och Fedora ska nog reda oss. Varför har ni skickat oss så mycket pängar, Makar Aleksejevitj? Det var alls inte nödvändigt. Vi äro nöjda med det vi ha. Visserligen behöva vi snart pängar för att kunna flytta härifrån, men Fedora hoppas, att hon snart skall få pängar av en, som länge varit skyldig henne. För resten lägger jag undan 20 rubel att ha i nödfall.

Återstoden skickar jag tillbaka till er. Var snäll och var rädd om pängarna, Makar Aleksejevitj! Farväl! Lev nu lugnt och var glad! Jag skulle skriva mer, om jag inte kände mig så förfärligt trött. I går kunde jag på hela dagen inte lämna bädden. Det är bra, att ni lovade komma hit. Ja, hälsa på oss, Makar Aleksejevitj!

V. D.

»c

D. ii september.

Min kära Varvara Aleksejevna!

Jag besvär er, dyra vän, lämna mig icke i sticket nu, då jag är så fullständigt lycklig och nöjd med allt, min duva lilla. Hör inte på, vad Fedora säger! Jag skall göra allt, vad ni behöver. Jag skall sköta mig bra och redan av vördnad för hans excellens uppföra mig mycket ordentligt och höviskt. Vi ska åter skriva lyckliga brev till varandra, anförtro varandra våra tankar, fröjder och våra bekymmer, om vi ha några sådana. Vi ska leva lyckligt och till inbördes gamman. Vi ska syssla med litteratur, min ängel. I mitt öde har det blivit en omvälvning, och allt har ändrat sig till det bättre. Värdinnan har blivit medgörlig, Teresa förståndigare, och till och med Faldoni mer hurtig och flink. Med Ratazjajev har jag förlikt mig och hälsat på honom med oförställd glädje. Ja, mor lilla, han är en hederspojke, och allt dåligt, som man sagt om honom, är bara dumt skvaller. Jag har nu fått klart för mig, att det bara var lömskt förtal alltsammans. Han har alls inte tänkt på att rita av oss i litteraturen.

Återstoden skickar jag tillbaka till er. Var snäll och var rädd om pängarna, Makar Aleksejevitj! Farväl! Lev nu lugnt och var glad! Jag skulle skriva mer, om jag inte kände mig så förfärligt trött. I går kunde jag på hela dagen inte lämna bädden. Det är bra, att ni lovade komma hit. Ja, hälsa på oss, Makar Aleksejevitj!

V. D.

»c

D. ii september.

Min kära Varvara Aleksejevna!

Jag besvär er, dyra vän, lämna mig icke i sticket nu, då jag är så fullständigt lycklig och nöjd med allt, min duva lilla. Hör inte på, vad Fedora säger! Jag skall göra allt, vad ni behöver. Jag skall sköta mig bra och redan av vördnad för hans excellens uppföra mig mycket ordentligt och höviskt. Vi ska åter skriva lyckliga brev till varandra, anförtro varandra våra tankar, fröjder och våra bekymmer, om vi ha några sådana. Vi ska leva lyckligt och till inbördes gamman. Vi ska syssla med litteratur, min ängel. I mitt öde har det blivit en omvälvning, och allt har ändrat sig till det bättre. Värdinnan har blivit medgörlig, Teresa förståndigare, och till och med Faldoni mer

hurtig och flink. Med Ratazjajev har jag förlikt mig och hälsat på honom med oförställd glädje. Ja, mor lilla, han är en hederspojke, och allt dåligt, som man sagt om honom, är bara dumt skvaller. Jag har nu fått klart för mig, att det bara var lömskt förtal alltsammans. Han har alls inte tänkt på att rita av oss i litteraturen.

53Det har han själv sagt mig, och han har läst upp sitt nya verk för mig. Och vad det beträffar att han har kallat mig Lovelace, så är det alls intet skällsord eller någon ohövisk titel. Han har förklarat för mig, att ordet är lånat från ett utländskt språk och att det betyder en lustig pojke, och i litteraturen är det liktydigt med en stilig kavaljer. Så det är ingenting att fästa sig vid. Det var bara ett harmlöst skämt, min ängel lilla. Men jag, min obildade åsna, tog det för ett okvädinsord. Och därför har jag nu bett honom om ursäkt för mitt misstag.

I dag är det ett riktigt bra väder, Varinka. I morse var det visserligen litet frost, men det gör ingenting, och luften känns nu friskare. Jag gick ut för att köpa mig stövlar och fick tag i ett riktigt präktigt par. Sedan gick jag och promenerade på Nevskij prospekt och köpte en tidning. Men så när hade jag glömt att tala om det viktigaste för er. Hör nu på!

I dag på morgonen språkade jag med Jemeljan Ivanovitj och Aksentij Michajlovitj om hans excellens. Ja, Varinka, inte bara mot mig har han varit så vänlig och inte blott mig har han överhopat med välgärningar. Genom sitt goda hjärta har han gjort sig känd i hela världen; från många håll förkunnas hans lov, och tårar av tacksamhet gjutas. Han har upptagit en föräldralös flicka i sitt hus som eget barn och givit henne en fin utstyrsel, då han gifte bort henne med en bekant tjänsteman, som åtnjöt hans excellens' särskilda förtroende. Åt en fattig änkas son har han skaffat plats i ett kansli och även utövat mycken annan välgörenhet. Jag, mor lilla, höll det för min plikt att även bidraga med min skärv genom att för alla berätta om hans excellens' makalöst generösa beteende mot mig.Jag talade om allt för dem, ingenting fördoldes och min blygsel stoppades i fickan. Varför skulle man skämmas eller visa någon falsk ambition inför ett sådant sakförhållande? Jag skrek ut, så att alla kunde höra det, vilka stordåd hans excellens hade utfört. Jag talade med känsla och övertygelse och rodnade inte av blygsel; tvärtom var jag stolt över att jag var i tillfälle att yppa allt detta. Jag berättade alltsammans (men er förbigick jag visligen med tystnad, mor lilla); jag talade om min värdinna, om Faldoni, Ratazjajev, om mina stövlar och om Markov — ingenting förteg jag. En och annan drog visserligen försmädligt på mun, och sanningen att säga fingo alla ett gott skratt. Det var säkert bara därför, att de funno något löjligt i min figur, eller kanske var det för mina stövlar — ja det var bestämt åt mina stövlar som de hade så roligt. Men i något dåligt uppsåt skrattade de helt visst inte, det är omöjligt. Det kom sig kanske av deras ungdomliga sinnelag eller därav att de äro rika, men av något slags illvilja kunde de omöjligt göra sig lustiga över mitt tal. Och att de skulle ha fått sig ett gott skratt på hans excellens' bekostnad — det är alldeles otänkbart. Inte sant, Varinka?

Jag har ännu inte riktigt kunnat hämta mig, mor lilla. Alla dessa tilldragelser ha gjort mig så upprörd. Har ni skaffat er ved? Förkyl er inte, Varinka! Hur lätt kan det inte ske! Ack, mor lilla, ni tar alldeles livet av mig med edra sorgsna tankar. Jag ber till Gud för er, mor lilla. Om ni visste, hur jag ber för er! Hur är det, har ni yllestrumpor och andra varma plagg? Var rädd om er, min duva lilla! Om ni behöver något nödvändigt, så vänd er direkt till mig och gör mig för Guds skull inte ledsen! Nu är den onda tiden förbi.ARMA MÄNNISKOR

Vad mig beträffar, behöver ni inte vara orolig. Framför oss ligger livet så ljust och bra.

Men det har varit en sorglig tid, Varinka. Nu är det dock detsamma, ty nu är allt överståndet. Åren förrinna, och sedan drar man en suck av lättnad, att de ligga bakom oss. Jag minns också mina ungdomsår. Vart ha de tagit vägen? Mången gång hade jag inte en styver. Jag frös och svalt, och ändå var jag" glad till mods. Om morgnarna promenerade man på Nevskij, tittade på vackra flickor, som man mötte, och var lycklig för hela dagen. Ja, det var en härlig tid, mor lilla. Livet är ändå skönt, Varinka! Särskilt i Petersburg! Med tårar i ögonen har jag i går avlagt min syndabekännelse för Herren Gud och bett Honom förlåta mig mina synder under denna sorgliga tid: mitt knot, mina liberala idéer, lättsinnet och hasardspelet. Och på er tänkte jag med andakt i min bön. Ni, min ängel lilla, är den enda, som har förlänat mig styrka. Ni är den enda, som har tröstat mig och som genom goda råd och förmaningar givit mig resekost på levnadsfärden. Detta skall jag aldrig glömma, mor lilla. Alla edra brev och biljetter har jag i dag genomkysst, min duva lilla. Nu farväl, mor lilla! Här i närheten lär det finnas en röck, som

är till salu, och sålunda kan jag ekipera mig. Farväl, min ängel lilla, farväl!

Er innerligt tillgivne Makar Djevusjkin. *

D. 15 september.

Högädle herr Makar Aleksejevitj!

Jag är förfärligt upprörd. Hör på, vad som hänt! Jag anar något ödesdigert. Döm själv, min ovärderlige vän: herr Bykov är i Petersburg! Fedora har mött honom. Han kom åkande, lät droskan stanna och gick rakt på Fedora för att göra sig underrättad om, var hon bodde. Hon svarade i början ingenting. Så skrattade han och sade, att han visste nog, vem som bodde hos henne. (Tydligen hade Anna Fedorovna berättat allt för honom.) Nu kunde Fedora inte härda ut längre, utan började mitt på gatan att skälla på honom och utfara i smädeord, sägande att han var en osedlig människa och skuld till alla mina olyckor. Han svarade bara, att om en människa är pank, så måste hon vara olycklig. Fedora sade då, att jag nog var i stånd att förtjäna mitt uppehälle med handarbete och kunde ha blivit gift eller i värsta fall kunde ha fått en plats, men nu, sade hon, var min lycka för alltid förspilld, ty jag var mycket sjuk och skulle snart dö. Därpå svarade han, att jag ännu var ung och hade griller i huvudet, och att våra dygder bli en smula grumliga, just så uttryckte han sig.

Fedora och jag trodde, att han inte visste, var vi bodde. Men plötsligt kom han hem till oss i går, just som jag hade gått till Gostinnyj Dvor för att handla. Tydligen ville han inte träffa mig hemma. Han språkade länge med Fedora om huru vi hade det och såg sig noga omkring. Han tittade också på mitt arbete och frågade slutligen, vem den där tjänstemannen var, som umgicks

med oss. Just i samma ögonblick gick ni över gården. Fedora pekade på er. Han såg på er och småskrattade.

Fedora bad honom avlägsna sig, under förevändning att jag ännu inte var riktigt frisk efter alla tråkigheter och att det skulle vara mig mycket oangenämt att träffa honom här. Han teg en liten stund, men så sade han, att han av en ren slump kommit, enär han inte visste, vart han skulle ta vägen. Han ville ge Fedora 25 rubel, men hon tog förstås inte emot det.

Vad hade detta att betyda? Varför kom han hit? Jag kan inte begripa, hur han kunnat få reda på allt om oss. Jag pinas av ovisshet. Fedora säger, att Aksinja, hennes svägerska, som brukar komma till oss, är bekant med tvätterskan Nastasia, och Nastasias kusin är vaktmästare i det departement, där en bekant till Anna Fedorovnas brorson tjänar. Kanske skvallret kommit fram på denna omväg. För resten kan det hända, att Fedora har misstagit sig. Vi veta rakt inte, vad vi ska tro. Ämnar han verkligen komma till oss? Blotta tanken förfärar mig. När Fedora talade om alltsammans i går kväll, blev jag så förskräckt, att jag höll på att svimma. Vad vill dessa människor oss? Jag vill inte veta av dem. Vad ha de med mig, stackars flicka, att skaffa? Ack, jag är så rysligt rädd och tänker i varje minut: nu kommer Bykov! Hur ska det gå med mig? Vad har ödet ännu i beredskap åt mig? För Guds skull, kom till mig genast, Makar Aleksejevitj! Kom, för Guds skull, kom!

*

D. 18 september.

Mor lilla, Varvara Aleksejevna!

Hemma i vår bostad har det i dag hänt något obeskrivligt sorgligt alldeles oväntat och oförklarligt. Vår stackars Gorsjkov — det måste jag förutskicka, mor lilla — hade blivit alldeles frikänd. Domen var nog länge sedan fastställd, men i dag gick han för att få del av det definitiva utslaget. Processen slutade mycket lyckligt för honom. För allt, som man anklagat honom för — vårdslöshet och slarv — blev han fullständigt frikänd. Köpmannen dömdes att betala honom en ansenlig pänningssumma, så att han även materiellt fick upprättelse. Ingen fläck vidlådde hans namn, och allt hade vänt sig till det bästa — korteligen, det hade gått alldeles efter

hans önskan.

I dag kom han hem klockan tre, men nästan oigenkännlig. Han var blek som ett lärft i synen, hans läppar darrade, och på samma gång log han, medan han omfamnade hustru och barn. Alla gingo vi i klunga fram till honom för att gratulera honom. Han var mycket rörd över vår uppmärksamhet, bockade sig åt alla sidor och tryckte vars och ens hand flera gånger. Det tycktes mig rent av, som om han hade skjutit upp i växten och blivit rakare i ryggen, och hans ögon sågo ej mer förgråtna ut. Han var så upprörd, den arme. Han kunde omöjligt stå stilla, tog i handen allt, som han kom åt, och slängde åter bort det, smålog och bockade sig, satte sig åter och sade, Gud vet vad det var: »Min heder och ära. . . mitt goda namn . . . mina barn» och så vidare. Han brast till och med i gråt, och de flesta av oss fällde också tårar. Ratazjajev ville tyd-

ligen muntra upp honom: Ja, far lille, men vad betyder äran, om man inte har något att äta? Pängar — det är huvudsaken. Och därför skall ni tacka Gud. — Och så klappade han honom på axeln.

Det föreföll mig, som om Gorsjkov hade tagit humör, inte så att han direkt blev misslynt, men han gav Ratazjajev en underlig blick och drog undan sin axel från hans hand. Och förut hade något sådant inte kunnat hända, mor lilla. Men för resten finns det ju så underliga karaktärer. Jag till exempel skulle inte i ett så glatt lag kunnat se stursk ut. Man gör dock ibland en onödig bugning eller ödmjukar sig på annat sätt bara i ett utbrott av vänlighet eller av översvallande hjärtegodhet. Men nu är det inte fråga om hur jag skulle ha gjort. . .

— Ja, sade Gorsjkov, även pängar är bra att ha, Gud ske lov, Gud ske lov! Och hela tiden vi voro tillsammans med honom, upprepade han: Gud ske lov! Hans hustru lagade, att det blev en finare och rikligare middag än vanligt, och värdinnan lagade själv maten, ty hon är dock på sätt och vis en god kvinna. Ända till middagen kunde Gorsjkov inte sitta stilla, utan gick omkring från det ena rummet till det andra, oavsett om han var välkommen eller inte. Han kiev ogenerat in, smålog, satte sig på en stol och yttrade några ord, men ibland molteg han också och gick tyst sin väg. Inne hos skepparn tog han till och med kortlapparna i handen och inbjöds att sitta ner vid spelbordet som fjärde man. Han spelade och spelade, men ställde bara till oreda och slängde korten efter ett par omgångar. — Nej, jag menade inte så, inte så, mumlade han och gick. Då "han mötte mig i korridoren, tog han mig i båda händerna, såg mig rakt i ansiktet med en underlig

blick, tryckte min hand och avlägsnade sig spöklikt med ett tungt, sällsamt leende. Hans hustru grät av glädje, och det var så glatt hos dem som på en stor högtidsdag. Vi satte oss snart till middagsbordet. Efter måltiden sade han åt hustrun: Hör på, kära vän, jag går och lägger mig en smula, och så gick han verkligen till sängs. Han kallade till sig sin dotter, lade handen på hennes huvud och smekte henne länge. Därpå vände han sig till hustrun och frågade: Men var är Petinka, var är vår Petinka? Hustrun gjorde korstecknet och svarade, att han ju var död. — Ja, ja, mumlade han, jag vet. Petinka är nu i himmelriket. Hustrun märkte, att den glädjande tilldragelsen hade stigit honom så åt huvudet, att han inte kunde tänka redigt, och rådde honom därför att sova. — Ja, strax ... en liten stund. . . och så vände han sig åt sidan, låg stilla en stund, men började åter röra på sig och ville säga något. Hustrun, som inte kunde uppfatta, vad han mumlade, frågade honom, vad han ville, men han svarade icke. Hon väntade en liten stund, trodde att han hade somnat och gick in till värdinnan ett ögonblick. Om en timme kom hon tillbaka och såg, att mannen fortfarande låg orörlig. Hon trodde, att han sov, och satte sig därför till sitt arbete. En halvtimme satt hon så försänkt i funderingar och glömde totalt bort sin man. Men plötsligt spratt hon till, gripen av en ängslig aning, och dödstystnaden i rummet gjorde henne förfärad. Hon kastade en blick på sängen och såg, att mannen låg i samma ställning som förut. Hon gick fram till honom, drog bort täcket och kände efter: kroppen var redan kall. Gorsjkov var död, mor lilla, han hade plötsligt dött som träffad av blixten. Men vad han hade dött av, vete Gud. Även jag, Varinka, blev så uppskakad av detta, att jag

ännu inte hunnit samla mina tankar. Jag har svårt att tro, att en människa kunde dö så enkelt. Ack, den stackars

Gorsjkov! Vilket sorgligt slut! Hustrun i tårar, skrämd från vettet! Dottern hopkrupen i en vrå! I deras rum är det ett ständigt springande ut och in, och det skall bli medicinsk undersökning. Det är förfärligt synd om dem. Och så sorgligt att veta, att varken dag eller stund är bekant för vår hädanfärd. Bäst man går, så ligger man där, och det är slut.

Er Makar Djevusjkin.

*

D. 19 september.

Högädla fröken Varvara Aleksejevna!

Jag skyndar mig meddela er, att Ratazjajev har skaffat mig arbete hos en skriftställare. Det kom till honom en sådan och hade med sig en hel lunta manuskript — det blir mycket arbete, Gud ske lov. Men det är så oläsligt skrivet, att jag inte vet, hur jag skall kunna gå i land därmed, och arbetet kräver brådska. Dessutom är innehållet sådant, att man knappt begriper det. Det är avtalat, att jag skall få 40 kopek arket. Härmed vill jag blott ha sagt, kära vän, att det nu inte skall saknas extra inkomster. Nu farväl, mor lilla! Jag sätter mig direkt till arbetet.

Er trogne vän

Makar Djevusjkin. ARMA MÄNNISKOR

ännu inte hunnit samla mina tankar. Jag har svårt att tro, att en människa kunde dö så enkelt. Ack, den stackars
Gorsjkov! Vilket sorgligt slut! Hustrun i tårar, skrämd från vettet! Dottern hopkrupen i en vrå! I deras rum är det ett ständigt springande ut och in, och det skall bli medicinsk undersökning. Det är förfärligt synd om dem. Och så sorgligt att veta, att varken dag eller stund är bekant för vår hädanfärd. Bäst man går, så ligger man där, och det är slut.

Er Makar Djevusjkin.

*

D. 19 september.

Högädla fröken Varvara Aleksejevna!

Jag skyndar mig meddela er, att Ratazjajev har skaffat mig arbete hos en skriftställare. Det kom till honom en sådan och hade med sig en hel lunta manuskript — det blir mycket arbete, Gud ske lov. Men det är så oläsligt skrivet, att jag inte vet, hur jag skall kunna gå i land därmed, och arbetet kräver brådska. Dessutom är innehållet sådant, att man knappt begriper det. Det är avtalat, att jag skall få 40 kopek arket. Härmed vill jag blott ha sagt, kära vän, att det nu inte skall saknas extra inkomster. Nu farväl, mor lilla! Jag sätter mig direkt till arbetet.

Er trogne vän

Makar Djevusjkin. ARMA MÄNNISKOR

D. 23 september.

Min dyre vän Makar Aleksejevitj!

På tre dar har jag inte skrivit till er, min vän, men jag har haft så mycket bekymmer och tråkigheter. I förgår var Bykov hos mig. Jag var ensam, ty Fedora hade gått ut. Jag öppnade för honom och blev så förskräckt, då jag fick se, vem det var, att jag inte kunde löra mig ur fläcken. Jag kände på mig, att jag bleknade. Han steg in med sitt vanliga högljudda skratt, tog en stol och satte sig. Jag kunde inte på en lång stund hämta mig och satte mig slutligen i ett hörn vid mitt arbete. Han slutade snart upp att skratta. Min uppsyn måtte ha gjort honom häpen. Jag hade magrat mycket på sista tiden, mina ögon och kinder voro infallna, och jag var blek som lärft. Den, som sett mig för ett år sedan, hade i själva verket svårt att känna igen mig nu. Han såg länge på mig med forskande blickar, men klarnade snart upp igen. Han yttrade något; jag minns inte, vad jag svarade, och så skrattade han åter. Han satt hos mig en hel timme, pratade mycket och frågade mig om ett och annat. Vid avskedet tog han mig

i handen och sade (jag skriver ord för ord): Varvara Aleksejevna! Oss emellan sagt, Anna Fedorovna, er släkting och min goda väninna, är ett riktigt dåligt fruntimmer (härvid begagnade han ett fult ord). Hon har både lockat er kusin från dygdens stig och fört er själv i fördärvet. A min sida har jag också i detta fall betett mig som en skurk, men sådant är ju livet. Härvid gapskrattade han av alla krafter. Därpå anmärkte han, att han inte var någon mästare i vältalighet och att han redan hade sagt det nödvän-

163nödvändigaste, som den enklaste känsla av anständighet och takt bjöd honom att icke förtiga, och att han därför kunde fatta sig kortare i fortsättningen. Han förklarade nu för mig, att han begärde min hand, att han ansåg som sin plikt att återupprätta min heder, att han var rik och att han efter bröllopet ville taga mig med sig till landet, där han skulle jaga hare; att han aldrig mer skulle återvända till Petersburg, därför att det var så vidrigt i Petersburg och därför att han där hade en ovärdig brorson, som han svurit att göra arvlös. Och just med hänsyn därtill och av önskan att få lagliga arvingar anhöll han om min hand, ty det var den närmaste orsaken till hans frieri. Därpå anmärkte han, att jag hade det mycket fattigt och att det inte var underligt, om jag blev sjuk, då jag måste bo i ett så eländigt kyffe, och han spådde, att jag ovillkorligen måste dö, om jag stannade kvar bara en månad till. Han tillade att våningarna i Petersburg voro otrevliga, och frågade slutligen, om jag behövde något.

Jag blev så förfärad över detta förslag, att jag inte märkte, att jag plötsligt brast i gråt. Han uppfattade mina tårar som uttryck för min tacksamhet och sade mig, att han alltid hade varit övertygad om att jag var en god, finkänslig och bildad flicka, men att han inte hade velat besluta sig i denna riktning förr än han i alla detaljer hade gjort sig underrättad om mitt nuvarande uppförande. Härvid gjorde han förfrågningar om er och sade, att han visste allt, att ni var en man med ädla principer, att han själv å sin sida inte ville stå i skuld till er, och frågade slutligen, om ni vore nöjd med 500 rubel som ersättning för allt, som ni hade gjort för mig. När jag förklarade för honom, att det, som ni gjort för mig, inte kunde gäldas med pängar, sade han, attdet var bara dumt prat. Allt sådant där stod skrivet i romaner, jag var ännu ung och hade poetiska griller i huvudet. Böcker endast fördärva sedligheten, tillade han, och han kunde inte tåla böcker. Han gav mig det goda rådet, att jag inte skulle bedöma människorna förr än jag hade blivit så gammal som han, ty först då kände man världen. Därpå bad han mig noga överväga hans förslag och tillade, att det vore honom högst obehagligt, om jag toge ett så viktigt steg utan att tänka mig för, enär obetänksamhet och förhastande äro skadliga för den oerfarna ungdomen. Han var dock ytterst angelägen om ett jakande svar från min sida, ty i annat fall såg han sig nödsakad att gifta sig med en köpmansdotter i Moskva, därför att han hade svurit en dyr ed att göra sin brorson, den odågan, arvlös. Härvid lade han på min sybåge 500 rubel — det skulle vara till sötsaker, såsom han uttryckte sig. Vid avskedet yttrade han, att jag på landet skulle bli tjock och fet som en pannkaka, att jag skulle må som pärla i guld, att han nu hade förfärligt mycket att göra, att han hela dagen varit överhopad av affärer och nu tittat in till mig en ledig stund.

Härpå gick han. Jag funderade länge och väl och brydde min hjärna, men slutligen fattade jag mitt beslut, käre vän. Jag gifter mig med honom, jag måste antaga hans anbud, min vän. Om någon skulle kunna befria mig från min vanära och återupprätta mitt goda anseende, förskona mig från armod, försakelse och elände i framtiden, kan det endast vara han. Vad skulle jag eljest ha att vänta av det kommande? Vad skulle ödet eljest ha i beredskap åt mig? Fedora säger, att man inte får låta lyckan gå sig ur händerna, fast hon undrade, vad man i detta fall bör kalla lycka. JagARMA MÄNNISKOR

för min del ser åtminstone ingen annan utväg, min ovärderlige vän. Vad har jag annat att göra? Genom handarbete förstör jag bara min hälsa, och jag kan inte arbeta ständigt. Gå i tjänst hos främmande människor? Då skulle jag förtvina och gräma ihjäl mig, och dessutom är jag ingen till nytta. Jag är klen till hälsan av naturen och måste därför alltid ligga andra till last. Naturligtvis kommer jag inte heller nu till ett paradis, men jag har intet annat val. Vad skulle jag göra, min vän? Huru skulle jag annars kunna reda mig?

Jag har icke bett er om ett råd. Jag har ensam överlagt saken. Det beslut, som ni nu har läst, är orygglig t. Jag skall oförtövat meddela det åt Bykov, som med otålighet väntar på mitt slutliga besked. Han har sagt, att hans affärer ej medgiva något uppskov, att han måste avresa, och för sådana »småsaker» vill han inte uppskjuta resan. Vete Gud, om jag blir lycklig! Det ligger i Herrens heliga och outgrundliga maktbefogenhet och rådslag. Men mitt

beslut är fattat. Bykov lär vara en hederlig karl. Han skall värdera mig, och kanske skall jag också värdera honom. Vad kan man mer begära av vårt äktenskap?

Jag har upplyst er om alltsammans, Makar Aleksej e-vitj. Jag är säker på att ni kan fullt fatta min pinsamma belägenhet. Sök inte att rubba mig i min föresats! Edra ansträngningar skulle vara fruktlösa. Överväg inom er allt, som nödgar mig att handla så! Vad framdeles komma skall, vet jag icke. Vad som måste ske, skall ske, såsom Gud fogar det.

Nu är Bykov kommen, och jag lämnar brevet oavslutat, fast jag velat säga er ännu mycket mer. Bykov är redan här!

*

D. 23 september.

Varvara Aleksejevna, mor lilla!

Jag skyndar att besvara ert brev, mor lilla. Jag skyndar att meddela er, att jag är bestört. Det kan ändå inte vara så. .. I går begravde vi Gorsjkov. Ja, det är verkligen så, Varinka. Bykov har handlat som en hederlig karl. Men jag förstår bara inte, kära vän, att ni kunde gå in på det. Naturligtvis är det Guds vilja i allt, som sker. Det är så, det måste vara så. Den himmelska försynens syften äro naturligtvis lika goda som outgrundliga, och ödets lagar äro det också.

Fedora har också deltagande för er. Naturligtvis skall ni bli lycklig, mor lilla, ni skall leva i välmåga, min lilla duva, min ledstjärna, min oförlikneliga skyddsängel. Men jag förstår inte, Varinka, hur det kan ske så fort. Ja, affärerna. . . Bykov har mycket att bestyra förstås, och vem har inte det? För Bykov kan mycket passera. . . Jag såg honom, då han gick från er. Det är en ståtlig herre, en riktigt stilig och fin karl. Men det är inte fråga om det, att han är stilig; saken är den, att jag inte mer är mig själv. Och hur ska vi nu kunna brewäxla med varandra? Jag blir ju alldeles ensam nu. Jag, min ängel lilla, har övervägt allt, som ni skrev till mig i det där brevet, jag har övervägt allt i mitt hjärta och sökt utröna orsakerna. Jag hade redan renskrivit det tjugonde arket av manuskriptet, då den där händelsen plötsligt kom emellan. Men om ni nu måste resa, mor lilla, så måste ni göra diverse uppköp och skaffa er det nödvändiga. Ni måste ha skodon och kläder, och det kommer så bra till pass, att jag känner en bra bod på Gorochovaja. Kommer ni ihåg, att jag redan

har skrivit till er om den? Inte det? Hur kan ni ha glömt det, mor lilla? Men inte kan ni resa nu genast, det är alldeles omöjligt, rakt omöjligt. Ni måste först göra större inköp och hyra en vagn. Och för resten är det mycket dåligt väder nu. Se själv, hur regnet öser ner, och det är så blött och kallt, att ni kan förkyla er, min ängel lilla. Tänk, om ni skulle förkyla er, mitt hjärta lilla! Och ni är ju alltid rädd för främmande människor, och hur kan ni då resa er väg? Och vem skall jag ha, om ni lämnar mig ensam? Fedora säger visserligen, att en stor lycka väntar er, men hon är en elak käring och vill mitt fördärv. Går ni till aftonsången i kväll, mor lilla? Jag vill också gå dit för att titta efter er. Det är alldeles riktigt, mör lilla, att ni är en bildad, dygdig och finkänslig flicka, men varför gifter han sig ändå inte med en köpmansdotter? Vad tycker ni, mor lilla? Bäst att gifta sig med köpmansdöttrar. Jag kommer till er, när det skymmer, min kära Varinka, på en liten stund. Nu skymmer det ju tidigare, och jag kilar över till er. Jag kommer ovillkorligen till er, mor lilla, i dag på ett litet ryck. Nu väntar ni på Bykov, men när han har gått sin väg, så . . . Vänta litet, mor lilla, jag rusar. . .

Makar Djevusjkin.

*

D. 27 september.

Min vän Makar Aleksejevitj!

Herr Bykov har sagt, att jag nu ovillkorligen måste skaffa mig tre dussin linnen av holländskt tyg. Alltså måste vi

så fort som möjligt skaffa oss sömmerskor för två dussin, och jag har därför ont om tid. Herr Bykov

har skrivit till er om den? Inte det? Hur kan ni ha glömt det, mor lilla? Men inte kan ni resa nu genast, det är alldeles omöjligt, rakt omöjligt. Ni måste först göra större inköp och hyra en vagn. Och för resten är det mycket dåligt väder nu. Se själv, hur regnet öser ner, och det är så blött och kallt, att ni kan förkyla er, min ängel lilla. Tänk, om ni skulle förkyla er, mitt hjärta lilla! Och ni är ju alltid rädd för främmande människor, och hur kan ni då resa er väg? Och vem skall jag ha, om ni lämnar mig ensam? Fedora säger visserligen, att en stor lycka väntar er, men hon är en elak käring och vill mitt fördärv. Går ni till aftonsången i kväll, mor lilla? Jag vill också gå dit för att titta efter er. Det är alldeles riktigt, mör lilla, att ni är en bildad, dygdig och finkänslig flicka, men varför gifter han sig ändå inte med en köpmansdotter? Vad tycker ni, mor lilla? Bäst att gifta sig med köpmansdöttrar. Jag kommer till er, när det skymmer, min kära Varinka, på en liten stund. Nu skymmer det ju tidigare, och jag kilar över till er. Jag kommer ovillkorligen till er, mor lilla, i dag på ett litet ryck. Nu väntar ni på Bykov, men när han har gått sin väg, så . . . Vänta litet, mor lilla, jag rusar. . .

Makar Djevusjkin.

*

D. 27 september.

Min vän Makar Aleksejevitj!

Herr Bykov har sagt, att jag nu ovillkorligen måste skaffa mig tre dussin linnen av holländskt tyg. Alltså måste vi
så fort som möjligt skaffa oss sömmerskor för två dussin, och jag har därför ont om tid. Herr Bykov

blev ond för att det var så mycket bråk för dessa klädes-paltor, såsom han uttryckte sig. Bröllopet skall äga rum om fem dar, och dagen därpå resa vi. Herr Bykov har bråttom och tycker, att man förspiller mycken tid i onödan. Jag har blivit alldeles utsliten av allt bråk och kan knappast stå på benen. Jag har förfärligt mycket att göra, och sanningen att säga vore det bättre, om det inte behövdes. Och inte nog med det. Det fattas mig bårder och spetsar, så att jag måste köpa det, ty herr Bykov säger, att han inte vill, att hans fru går klädd som en koksa och att jag ovillkorligen måste vara ett strå vassare än lantpatronessorna, såsom han uttrycker sig.

Var alltså snäll, Makar Aleksejevitj, och vänd er till madame Chiffon på Gorochovaja och fråga henne, för det första om hon vill skaffa oss sömmerskor och för det andra, om hon själv vill göra sig mödan att åka hit. I dag mår jag inte bra. I vår nya bostad är det förfärligt kallt, och allt är huller om buller. Herr Bykovs moster kan knappt andas av ålderdomsskröplighet. Jag är rädd, att hon hinner dö, innan vi resa. Men herr Bykov säger, att det har ingenting att betyda och att gumman nog skall krya till sig. Herr Bykov bor inte längre här, och alla människor äro som bortblåsta. Det händer, att Fedora ensam får passa opp, och herr Bykovs kammartjänare, som har tillsyn över allt, har redan i tre dagar varit bortflugen — Gud vet vart. Herr Bykov kommer varje morgon åkande hit, är jämt i misshumör och i går gav han gårdsdrängen smörj, därför att denne varit i krakel med polisen. Här har jag ingen, med vilken jag kan skicka detta brev, och sänder det därför med lokalposten. Men så när hade jag glömt det allra viktigaste! Hälsa madame Chiffon, att hon ovillkor-

ligt byter om spetsarna och skaffar nya i samma stil som dem jag provade i går och att hon åker själv till mig för att visa de nya monsterna. Och säg henne också, att jag har ändrat åsikt i fråga om garnityret och att det måste virkas. Och ännu en sak! Bokstäverna vid märkningen av näsdukarna måste sys med tambursöm. Glöm inte det! I klumpsöm! Var snäll och glöm inte, att det skall vara klumpsöm! Och ännu en sak höll jag på att glömma. Hälsa henne för Guds skull, att bladornamenten på halskragen ska broderas upphöjt, med flikarna och snibbarna i stjälkstygn, och vid kragen ska fästas ett band eller en bred bård. Glöm inte att säga henne detta, Makar Aleksejevitj!

Er V. D.

P. S. Det gör mig så ont, att jag jämt plågar er med mina uppdrag. Nu har ni fått springa för min skull tre dar å rad. Men vad skall jag göra? Hemma hos oss är det ingen ordning, och jag är själv inte riktigt frisk. Var därför inte ledsen på mig, Makar Aleksejevitj! Jag känner mig så orolig. Ack, hur skall det gå med allt detta, min lilla vän, min gode Makar Aleksejevitj? Jag törs inte blicka in i framtiden. Jag har jämt onda aningar och är som bedövad.

P. S. För Guds skull, min vän, glöm inte något av det, som jag nu sagt er! Jag är så rädd att ni skall förväxla något. Kom ihåg, klumpsöm.

V. D.

*

Den 27 september.

Högädla fröken Varvara Aleksejevna!

Alla edra uppdrag har jag samvetsgrant utfört. Madame Chiffon hälsar, att hon själv tänkt sy tambursöm; det är stiligare, sade hon, men jag uppfattade inte riktigt, vad hon menade. Och så skrev ni något om falbolan, och hon talade också om falbolaner, men tyvärr glömde jag bort, mor lilla, vad hon sade om falbolaner. Jag minns bara, att hon sade så mycket — en riktigt otäck gumma. Gud vet, vad hon slog i mig! Hon får själv redogöra för alltsammans. Jag, mor lilla, har blivit alldeles vimmelkantig, och i dag gick jag inte på byrån. Men ni gör er bekymmer i onödan, kära vän. För att lugna er skulle jag kunna ränna kring i alla bodar. Ni skriver, att ni är rädd att blicka in i framtiden. Men i dag klockan sju får ni veta allt, ty då kommer madame Chiffon själv till er. Var därför inte förtvivlad, utan håll modet uppe, mor lilla! Kanske skall allt få en lycklig utgång. Bara inte den där fördömda falbolanen vore — jag får inte falbolanen ur huvudet! Jag vore frestad att springa till er, min ängel, springa för brinnande livet, och jag har redan två gånger gått fram till er husport. Men den där Bykov, jag menar naturligtvis herr Bykov, är jämt vid dåligt lynne, och då passar det väl inte. Är det inte så?

Makar Djevusjkin.

Den 28 september.

Högädle herr Makar Aleksejevitj!

För Guds skull skynda genast till juveleraren! Säg honom, att han inte behöver göra örhängena med pärlor och smaragder! Herr Bykov säger, att det är för dyrt och svider i skinnet på honom. Han är arg och säger, att det tar nog hårt på pungen ändå och att vi utplundra honom. Och i går sade han, att om han på förhand hade vetat, att det skulle bli så mycket utgifter, skulle han inte ha bundit sig. Han säger också, att så fort vi ha blivit vigda, ska vi genast resa, att inga ska bli bjudna, och att jag inte skal^ inbilla mig, att jag skall få dansa och svänga mig, ty det är ännu långt till julen. Ja, så säger han! Och Gud vet, om jag behöver allt det, som rekvireras. Herr Bykov har själv beställt allt detta. Jag törs inte svara honom, ty han är så häftig. Hur skall det gå med mig?

V. D.

*

Den 28 september.

Varvara Aleksejevna, min duva lilla!

Jag — det vill säga juveleraren — säger, att det är bra. Men för egen del skulle jag genast vilja säga, att jag har blivit sjuk och inte kan lämna sängen. Just nu, då jag har så mycket att göra och bäst kunde behövas, har jag ådragit mig en förkylning — måtte hin ta den! Också vill jag meddela er, att till råga på mina olyckor även hans excellens behagat vara sträng, bli-

blivit mycket ond på Jemeljan Ivanovitj och grälat och till sist blivit alldeles utmattad, den beklagansvärde. Som ni ser, underrättar jag er om allt. Jag skulle vilja skriva till er om mycket mer, men jag är rädd att falla er till besvär. Jag, mor lilla, är en simpel, enfaldig människa, som skriver vad som faller mig in, och det kan väl hända, att ni kanske också — ja, jag vet inte, vad jag menar.

Er Makar Djevusjkin.

*

D. 29 september.

Varvara Aleksejevna, kära vän!

I dag träffade jag Fedora, min ängel lilla. Hon säger, att ni ska vigas redan i morgon och resa bort i övermorgon och att herr Bykov redan har hyrt hästar och vagn. Vad hans excellens beträffar, har jag redan givit er besked, mor lilla. Och ännu en sak: räkningarna från butiken i Gorochovaja har jag kontrollerat; det är alldeles riktigt, men fasligt dyrt. Men är herr Bykov ond på er bara för den skull, mor lilla, kan ni skatta er lycklig. Jag är glad och skall vara glad, om ni bleve lycklig. Jag skulle ha gått i kyrkan, mor lilla, om jag kunnat, men det värkte så i ryggen. Men vad vår brevväxling beträffar, vem skall nu sköta om den, mor lilla? Vad ni har överhopat Fedora med välgärningar, mor lilla! Ni har gjort ett gott verk, min vän, ett riktigt gott verk. Och för varje gott verk skall Gud löna er. Goda verk bliva icke obelönade, och dygden skall alltid få sin krona tack vare den gudomliga rättvisan förr eller senare. blivit mycket ond på Jemeljan Ivanovitj och grälat och till sist blivit alldeles utmattad, den beklagansvärde. Som ni ser, underrättar jag er om allt. Jag skulle vilja skriva till er om mycket mer, men jag är rädd att falla er till besvär. Jag, mor lilla, är en simpel, enfaldig människa, som skriver vad som faller mig in, och det kan väl hända, att ni kanske också — ja, jag vet inte, vad jag menar.

Er Makar Djevusjkin.

*

D. 29 september.

Varvara Aleksejevna, kära vän!

I dag träffade jag Fedora, min ängel lilla. Hon säger, att ni ska vigas redan i morgon och resa bort i övermorgon och att herr Bykov redan har hyrt hästar och vagn. Vad hans excellens beträffar, har jag redan givit er besked, mor lilla. Och ännu en sak: räkningarna från butiken i Gorochovaja har jag kontrollerat; det är alldeles riktigt, men fasligt dyrt. Men är herr Bykov ond på er bara för den skull, mor lilla, kan ni skatta er lycklig. Jag är glad och skall vara glad, om ni bleve lycklig. Jag skulle ha gått i kyrkan, mor lilla, om jag kunnat, men det värkte så i ryggen. Men vad vår brevväxling beträffar, vem skall nu sköta om den, mor lilla? Vad ni har överhopat Fedora med välgärningar, mor lilla! Ni har gjort ett gott verk, min vän, ett riktigt gott verk. Och för varje gott verk skall Gud löna er. Goda verk bliva icke obelönade, och dygden skall alltid få sin krona tack vare den gudomliga rättvisan förr eller senare.Mor lilla! Jag skulle vilja skriva mycket till er. Jag skulle vilja skriva till er varje timme och varje minut. Jag har kvar hos mig en bok, som jag lånat av er, »Bjelkins berättelser» av Pusjkin. Mor lilla, tag inte tillbaka den, utan ge den åt mig, duva lilla. Inte precis därför att jag nu vill läsa om den. Men ni vet själv, mor lilla: när vintern kommer, bli kvällarna långa, och då vill man läsa för att fördriva ledsnaden. Jag, mor lilla, skall flytta till er forna bostad och hyra av Fedora. Denna aktningsvärda kvinna kan jag inte mer skiljas från, och härtill kommer, att hon är så arbetsam. Jag såg mig i går noga omkring i er övergivna bostad. Er sybåge med ett påbegynt arbete stod orörd kvar i en vrå i samma skick, som ni lämnat den. Jag såg också på sömnaden, och där lågo några lappar kvar. På ett av mina brevpapper hade ni börjat nysta upp garn. I er skrivbordslåda hittade jag ett pappersark, på vilket stod skrivet: *Högädle herr Makar Aleksejevitj*, men ingenting mer. Det var tydligt, att någon stört er, just som ni skulle till att skriva. I ett hörn bakom skärmen stod er lilla säng. Ack, min duva lilla!

Farväl, farväl! För Guds skull besvara detta brev med några rader så fort som möjligt!

Makar Djevusjkin.

*

D. 30 september.

Min ovärderlige vän Makar Aleksejevitj!

Allt är fullbordat! Min lott är avgjord. Jag vet ej, hurudan den blir, men jag underkastar mig Guds vilja. I morgon resa vi. Jag tar ett sista farväl av er, min Mor lilla! Jag skulle vilja skriva mycket till er. Jag skulle vilja skriva till er varje timme och varje minut. Jag har kvar hos mig en bok, som jag lånat av er, »Bjelkins berättelser» av Pusjkin. Mor lilla, tag inte tillbaka den, utan ge den åt mig, duva lilla. Inte precis därför att jag nu vill läsa om den. Men ni vet själv, mor lilla: när vintern kommer, bli kvällarna långa, och då vill man läsa för att fördriva ledsnaden. Jag, mor lilla, skall flytta till er forna bostad och hyra av Fedora. Denna aktningsvärda kvinna kan jag inte mer skiljas från, och härtill kommer, att hon är så arbetsam. Jag såg mig i går noga omkring i er övergivna bostad. Er sybåge med ett påbegynt arbete stod orörd kvar i en vrå i samma skick, som ni lämnat den. Jag såg också på sömnaden, och där lågo några lappar kvar. På ett av mina brevpapper hade ni börjat nysta upp garn. I er skrivbordslåda hittade jag ett pappersark, på vilket stod skrivet: *Högädle herr Makar Aleksejevitj*, men ingenting mer. Det var tydligt, att någon stört er, just som ni skulle till att skriva. I ett hörn bakom skärmen stod er lilla säng. Ack, min duva lilla!

Farväl, farväl! För Guds skull besvara detta brev med några rader så fort som möjligt!

Makar Djevusjkin.

*

D. 30 september.

Min ovärderlige vän Makar Aleksejevitj!

Allt är fullbordat! Min lott är avgjord. Jag vet ej, hurudan den blir, men jag underkastar mig Guds vilja. I morgon resa vi. Jag tar ett sista farväl av er, minovärderlige vän, min välgörare och frände. Sörj inte för min skull, lev lyckligt, tänk på mig ibland, och måtte Herrens välsignelse utgjuta sig över oss! Jag skall ofta minnas er i mina tankar och böner.

Så är nu denna tid förbi. Jag medför föga hugnesamma minnen av det förflutna i mitt nya liv, men så mycket värdefullare blir hågkomsten av er, så mycket dyrbarare skall ni vara för mitt hjärta. Ni har varit min ende vän, ni är den ende, som hållit av mig här. Jag har ju sett allt och vetat, att ni älskade mig. Blott genom ett löje av mig var ni lycklig, blott genom en skriven rad. Nu måste ni vänja er vid tanken att leva utan mig. Huru ensam ni nu kommer att bli! Vem skall nu ta hand om er, min gode, ovärderlige, ende vän? Jag lämnar kvar åt er en bok, sybågen och ett påbörjat brev. När ni läser dessa påbörjade rader, skall ni i andanom läsa fortsättningen, läsa allt, som ni velat höra av mig och som jag nu inte har hunnit skriva. Tänk då på er stackars Varinka, som har hållit av er så innerligt! Alla edra brev ligga kvar i byrån hos Fedora, i den översta lådan. Ni skriver, att ni är sjuk. Tyvärr låter herr Bykov mig icke gå ut någonstans i dag. Jag skall skriva till er, min vän, det lovar jag. Men endast Gud vet, vad som kan hända. Alltså skiljas vi nu för alltid, min vän, min duva lilla, mitt hjärtas frände. För alltid! Ack, huru gärna jag nu ville omfamna er! Farväl, min vän, farväl, farväl! Lev lyckligt! Var frisk! I mina böner skall jag ständigt innesluta er. O, huru sorgligt det känns, huru jag känner mig beklämd! Herr Bykov ropar nu på mig.

Er evigt älskande

V.P. S. Min själ är så full, så överfull av tårar. Tårarna kväva mig och sönderfräta min själ. Farväl! Min Gud, så sorgligt!

Kom ihåg, glöm inte bort er stackars Varinka!

*

Mor lilla, Varinka, min lilla duva och ovärderliga vän! Man för bort er. Ni reser. Ja, nu vore det bättre, om man slete hjärtat ur mitt bröst, än att man sliter er från mig. Hur kan det vara möjligt? Ni gråter, men reser ändå. Nyss

fick jag ert lilla brev, alldeles fuktat av tårar. Kanske vill ni inte resa, kanske släpas ni bort med våld, kanske tycker ni synd om mig, kanske älskar ni mig! Ja, hur skall det nu gå med er! Hur skall ni få det där borta med *honom?* Det skall kännas dystert, kallt och tungt i ert hjärta. Det skall förtvina av ledsnad och längtan, det skall sönderslitas av sorg. Ni skall dö där borta, begravas i en främmande jord, och ingen skall där gråta på er döda mull. Herr Bykov skall alltjämt jaga hare...

Ack, mor lilla! Hur har ni kunnat taga detta steg, hur har ni kunnat besluta er för något sådant? Vad har ni gjort? Vad har ni gjort både mot andra och er själv? Där borta skall man lägga er i en tidig grav, där skall man pina ihjäl er, min ängel. Ni är ju som en liten svag fågelunge, mor lilla. Och var har jag, gamla stolle, haft mina ögon? Att jag inte såg, att jag hade göra med ett ostyrigt barn, som hade fått några egensinniga griller i huvudet! Det hade jag bort märka, men jag var slagen med blindhet. Jag var en riktig dumbom, som ingenting tänkte och ingenting såg, som om allt hade varit i sin ordning, och som om saken alls inte rördemig. Och till på köpet sprang jag kring för att skaffa falbolan... Nej, Varinka, jag skall stiga upp. I morgon skall jag kanske vara frisk igen, och då stiger jag upp. Jag skall kasta mig under vagnshjulen, mor lilla. Jag tillåter er inte att resa. Nej, det kan inte vara verklighet. Med vilken rätt kan man handla så? Jag skall resa med er! Jag skall springa efter er vagn, om ni inte låter mig ta plats i vagnen, och jag skall springa, tills jag mister andan.

Och vet ni, mor lilla, vart ni reser och huru det är där borta? Om ni inte vet det, så skall ni fråga mig. Där är steppen, kära vän, bara den nakna steppen, lika slät som min flata hand. Där vimlar det av slöa bondkäringar, råa bönder och fyllbultar. Där stå nu träden avlövade, där är regnigt och kallt — och ändå far ni dit! Herr Bykov har ju att göra där, för han skall jaga hare. Men vad ska ni ta er till? Ni vill spela godsägarfru! Men, min sötaste ängel! Titta er i spegeln — ser ni verkligen ut som en lantpatronessa?

Hur kan något sådant gå för sig, Varinka? Vem har jag nu att skriva brev till, Varinka? Tag detta i allvarligt övervägande, Varinka, till vem skall jag nu skriva brev? Vem skall jag hädanefter kalla mor lilla? Vem skall jag betitla med detta söta namn? Hur skall jag nu kunna råka er, min ängel? Jag måste dö, Varinka. Jag dör ovillkorligen. Mitt hjärta kan ej fördraga en sådan olycka. Jag har älskat er som dagens ljus, som min köttsliga dotter, jag har i er älskat allt, min moder, mitt hjärtas fränka. Och blott för er, uteslutande för er har jag levat. Och jag har arbetat och fullskrivit pappersark och gått och vankat, och mina reflexioner har jag nedskrivit i form av vänskapliga brev, och allt bara därför att ni, mor lilla, bodde i min närhet, tvärsöver gården. Kanske visste ni det inte, men det förhöll sig verkligen så.

Men hör nu på, mor lilla, och besinna själv, min lilla kära duva, hur kan det vara möjligt, att ni reser från oss? Det är ju stört omöjligt, min hjärtevän! Det finns absolut ingen möjlighet att resa! Nu kommer regnperioden, ni är klen till hälsan och förkyler er. Er resvagn blir genomblöt, ja det måste den bli. Och bara ni kommer utanför tullbommen, går ett hjul sönder och vagnen fördärvas. Här i Petersburg gör man så usla åkdon. Jag känner alla dessa hyrvagnar. Man ser bara på den vackra fasonen och bygger dem som leksaker, men de duga inte till ett dugg. Jag svär, att de där vagnmakarna äro riktiga klåpare. Mor lilla, jag skall kasta mig på knä för herr Bykov och yppa allt för honom, allt. Och ni, mor lilla, skall också övertala honom och förmå honom att ta reson. Säg honom, att ni stannar och inte törs resa! Ack, varför gifte han sig inte med köpmansdottern i Moskva? Hon skulle ha passat honom mycket bättre, det vet jag. Och jag skulle ha kvarhållit er hos mig. Men vad är den där Bykov för er? Huru har han så plötsligt kunnat bliva er så kär? Är det kanske därför att han jämt köper falbolan åt er? Men vad är falbolan och vad tjänar den till? Det är bra strunt, mor lilla, en tygtrasa. Så fort jag får min lön, skall jag köpa falbolan. Jag skall köpa falbolan, mor lilla. Jag känner en bod, där det finns. Vänta bara, tills jag får ut min månadslön, Varinka, min söta ängel! Ack, Herre Gud! Att ni ovillkorligen måste resa till steppen med herr Bykov! Resa utan återvändo! Mor lilla, ni måste skriva ännu ett litet brev till mig om allt, och när ni kommit fram, får ni också skriva till mig.

Min himmelska ängel, detta vore annars mitt sistabrev. Men det är inte möjligt, att detta är det sista. Tänk, om det ändå vore det oåterkalleligt sista. Nej, jag skall skriva, och ni skall också skriva. Och nu börjar min stil bli bättre. Ack, min hjärtevän! Vad betyder handstilen? Jag vet nu inte längre, vad jag skriver eller hur jag skriver. Jag vet

ingenting, läser inte genom vad jag skrivit och korrigerar intet. Jag skriver bara för att skriva, för att skriva ytterligare till er. Min duva, min hjärtevän, mor lilla!

*